

Treball de fi de grau

Títol

Fake News i la política catalana

Autor

Gerard Escaich i Folch

Professor Tutor

Antoni Vall i Karsunke

Grau

Periodisme

Tipus de TFG

Recerca

Data

1 JUNY 2018

Full resum del TFG

Títol del Treball Fi de Grau:

Català:	Fake News i la política catalana		
Castellà:	Fake News y la política catalana		
Anglès:	Fake News and Catalan politics		
Autor/a:	Gerard Escaich i Folch		
Tutor/a:	Antoni Vall Karsunke		
Curs:	2017 - 2018	Grau:	Periodisme ☐

Paraules clau (mínim 3)

Català:	Política, Fake News, Catalunya, Política Catalana, Notícies Falses, Postveritat
Castellà:	Política, Fake News, Cataluña, Política Catalana, Noticias Falsas, Posverdad
Anglès:	Politics, Fake News, Catalonia, Catalan Politics, PostTruth

Resum del Treball Fi de Grau (extensió màxima 100 paraules)

Català:	La campanya presidencial de Donald Trump als Estats Units va posicionar les fake news en l'àmbit comunicatiu mundial. Aquest reportatge analitzarà la situació d'aquestes notícies falses dins del territori català i la influència en la celebració del referèndum de l'1 d'octubre del 2017 i les eleccions catalanes del 21 de desembre del mateix any. Per poder realitzar el reportatge s'ha entrevistat els responsables de comunicació de diferents partits polítics amb representació al Parlament de Catalunya, els caps d'informatius dels principals mitjans de comunicació de Catalunya, com també periodistes i fact-checkers.
Castellà:	La campaña presidencial de Donald Trump en los Estados Unidos posicionó las fake news en el ámbito comunicativo mundial. Este reportaje analizará la situación de éstas noticias falsas en el territorio catalán y la influencia en la celebración del referéndum del 1 de octubre y las elecciones catalanas del 21 de diciembre del mismo año. Para realizar el reportaje se ha entrevistado a responsables de comunicación de distintos partidos políticos con representación en el Parlamento de Cataluña, a responsables de informativos de los principales medios de comunicación de Cataluña y también a periodistas y fact-checkers.
Anglès:	The concept: fake news appeared first during Donald Trump's presidency campaign and placed the term into the journalistic world. This longform piece will analyze the situation these kind of news face in the Catalan territory considering the celebration of the 2017's 1st of October referendum and the Catalan elections held that same year. In order to write the piece we have interviewed the communication's team leader of different political parties at the Catalan Parliament and some heads of news programs from the main media outlets in Catalonia, as well as journalists and fact-checkers.

“En una època d’engany universal,
dir la veritat és un acte revolucionari”.

Eric Arthur Blair, *George Orwell*
Escriptor i periodista

Avís al lector.

Durant els últims retocs d'aquest treball, el Congrés dels Diputats d'Espanya votava una moció de censura al President Mariano Rajoy, presentada pel líder socialista, Pedro Sánchez.

Aquesta moció, quedava aprovada per 180 vots a favor i donava la presidència al polític líder del Partit Socialista Obrer Espanyol.

En aquest treball, quan es fa referència al govern espanyol, es refereix al govern del Partit Popular, liderat per Mariano Rajoy, que era l'executiu present en el moment de l'escriptura del treball.

Caldrà veure si aquest canvi de govern, també significa un canvi de dial·lèctiques entre els executius catalans i espanyols.

Com també un canvi en relació a la lluita de les fake news a Catalunya.

Índex

1. Introducció	7
2. Marc Teòric	9
Què són les notícies falses?	9
On sorgeixen les notícies falses?	12
Els mitjans satírics espanyols de l'actualitat	17
Actualitat	19
3. El context polític actual a Catalunya	25
4. El procés de les Fake News	30
Què són les fake news?	31
Les fake news com a novetat periodística	32
Els dos discursos i els nous mètodes comunicatius	33
L'encaix de les fake news de Catalunya en l'àmbit comunicatiu internacional	34
Els mitjans i les fake news	35
Els polítics i les fake news	38
Fake News a Catalunya	41
L'assemblea extraordinària del 155	41
Rússia interfereix en la política catalana	42
TV3, la cadena pública manipuladora	46
Sant Esteve de les Roures	48
El Twitter de Junts per Puigdemont	50
Com eviten els mitjans la publicació de fake news?	51
Els partits polítics també contrasten la informació	53
Les xarxes socials multipliquen les fake news	54
Com saber què és una notícia falsa i com no compartir-la?	58
5. Conclusions	60
6. Bibliografia	62
7. Annexos	72
Entrevistes	72
David Bassa - Cap d'informatius de TV3	72
Joan Maria Morros - Cap d'informatius de RAC1	74
Manel Ros - Cap de comunicació de Catalunya en Comú-Podem	76
Manel Fran - Cap de comunicació del Partit Socialista de Catalunya	79
Isaac Salvatierra - Cap de comunicació d'Esquerra Republicana de Catalunya	84

Marc Argemí - doctor en Periodisme i autor de El sentit del rumor	89
Marc Amorós - Periodista i autor de Fake News: La verdad de las noticias falsas	90
Xabier Fole - Periodista i era fact-checker al diari The New York Times	93

Introducció

En quatre anys d'assistència a les classes del grau de periodisme, sempre hi ha hagut una opinió comuna entre els professors: "el periodisme està en crisi". Principalment, els docents es centraven a criticar els joves que no compren diaris, provocant que els mitjans de comunicació no tinguessin ingressos. El problema però és que la majoria d'aquests professors no acabaran d'entendre mai que avui en dia, les notícies no es llegeixen als diaris. Les informacions estan a internet. De fet, qualsevol informació que pots llegir en un rotatiu, ja estarà desfasada o ja hi haurà una nova part d'aquell contingut que a internet ja estarà disponible, mentre que a la versió en paper hauràs d'esperar fins l'endemà. Igualment, la penetració de la xarxa a les redaccions dels mitjans de comunicació també existeix. Aquests van començar a crear les seves pàgines webs on, a l'inici, es dedicaven a publicar la mateixa informació que havia sortit al diari en paper o en antena, ja fos per televisió o per ràdio en aquell moment.

Avui en dia aquest procediment però ha canviat. La notícia es publica primer a la xarxa i després es difon al diari escrit o a l'informatiu del migdia i al del vespre. Aquest canvi ha incentivat la rapidesa a l'hora de publicar informació i, sobretot, un ús exhaustiu, per part dels mitjans de comunicació, d'eines per difondre el seu missatge de la manera més eficaç, com les xarxes socials o les notificacions que apareixen a les aplicacions mòbils quan es publica una notícia. La facilitat de compartir informació des d'un indret del món i tenir-hi accés al mateix moment que qualsevol altra persona, sigui on sigui, ha canviat el periodisme com es coneixia fins ara envers un nou model, anomenat periodisme digital. Però, encara no s'ha acabat d'entendre que aquest nou model de periodisme també comporta un risc, que és compartir informació falsa, actualment coneguda com *fake news*.

La primera vegada que es va escoltar el terme *fake news* en públic, provenia del candidat republicà a la Casa Blanca, Donald Trump. Un nominat que va acabar convertint-se en el President dels Estats Units d'Amèrica el novembre del 2016. Tenint en compte que és un personatge públic de gran rellevància a nivell mundial, el fenomen de les *fake news* es va començar a escampar per tots els països. La globalització i la quantitat d'esdeveniments polítics de gran rellevància arreu del món va promoure una preocupació en diversos sectors, tant polítics, com socials i mediàtics, de la possible penetració de les *fake news* i de publicacions amb caire desinformatiu. Des de la victòria de Donald Trump, Europa ha viscut tres esdeveniments electorals que han vist les *fake news* com un problema. El referèndum per marxar de la Unió Europea, el Brexit, durant el març del 2017 al Regne Unit; les eleccions franceses on diferents mitjans es van unir per lluitar contra les notícies falses i, finalment, la divisió política i el sentiment independentista i espanyolista a Catalunya, que s'ha accentuat durant els últims mesos, també en part per la celebració del Referèndum d'Autodeterminació de Catalunya el passat 1 d'octubre.

La situació del territori català és la que ens queda més pròxima i el reportatge tractarà aquest tema amb profunditat. L'objectiu és saber si, tot i la intenció dels polítics, mitjans de comunicació i inclús la societat, les *fake news* s'han convertit en un element important de la política catalana. Una política que ha viscut, en els últims mesos, un referèndum per la independència; la proclamació d'una República Catalana; l'aplicació d'un article mai emprat de la Constitució Espanyola; la destitució d'un govern actiu de la Generalitat de Catalunya, l'empresonament de diferents polítics i líders socials, la marxa a l'estranger per part d'uns altres, com també la convocatòria per la celebració d'unes eleccions que, malgrat que el resultat donava una àmplia majoria a l'independentisme, no es va arribar a investir cap President de la Generalitat fins cinc mesos després dels comicis.

Les *fake news* han arribat a molts indrets, principalment gràcies a l'impacte mediàtic que tenien les declaracions del President Donald Trump. A partir d'ara, l'objectiu és saber si la política catalana es pot equiparar a diferents esdeveniments polítics mundials i unir-se al llistat d'activitats polítiques insòlites que han vist, en primera mà, com les *fake news* afectaven el transcurs d'unes eleccions.

Fins ara a Catalunya s'ha parlat abastament del tema amb diferents informacions i notícies relacionades que afecten la societat. El cas més recent és la instal·lació, a la Torre Glòries de Barcelona, d'una empresa contractada per la xarxa social Facebook, per lluitar contra les notícies falses. Amb l'aparició d'una multinacional en territori català, l'interès per conèixer el món de les *fake news* va augmentar; però queda lluny de la gran quantitat d'informació, i sobretot de desinformació, que es comparteix per internet en relació a aquest concepte. Que ara per ara, queda lluny d'estar resolt per la poca comunicació i la manca d'acord que existeix, tant en el món comunicatiu, com també en el món polític. De fet, per haver-hi contradiccions relacionades amb aquest terme, hi ha gent que és partidària de defensar que no hi ha *fake news* dins la política catalana mentre que altres asseguren que sí que n'hi han.

El món digital provoca això. Que una informació, per molt veraç o falsa que sigui, té les mateixes possibilitats d'arribar a qualsevol indret de la xarxa. Avui en dia, durant un esdeveniment polític de resó internacional, si hi ha voluntat, es poden arribar a difondre informacions, que abans que els mitjans de comunicació fessin servir internet per difondre les notícies, haguessin semblat autèntiques bajanades. Ara però, la xarxa ha facilitat l'aparició de pàgines webs, que publiquen informacions amb caires poc informatius. Unes webs ben treballades, dissenyades i estructurades com si fossin un mitjà de renom, a un cost gairebé zero. Sense deixar de banda, que la difusió d'una d'aquestes mentides, pot ser totalment gratuïta, si és fa un ús correcte de les eines que hi ha a l'abast per aconseguir el màxim abast possible d'una publicació

L'aparició del concepte *fake news* a la societat actual, totalment globalitzada ha estat el motiu del treball. Poder conèixer de la mà dels professionals de la comunicació a Catalunya i d'aquelles fonts primàries de la política catalana, una veritat que ara per ara no és del tot clara. El context polític actual, com també un periodisme cada vegada més global i amb repercussions d'allò que succeïx a l'estranger, van portar a plantejar-me si un fenomen tant llaminer com és un negoci a base de l'emoció dels lectors és també una realitat al territori català. Un concepte a l'ordre de l'actualitat i que ha provocat que grans diaris internacionals amb prestigi mundial hagin hagut d'activar nous mecanismes per lluitar contra les *fake news*. És innegable que els Estats Units són els principals perjudicats de les notícies falses durant la campanya presidencial del 2016 on Donald Trump titllava directament als mitjans de mentir, però no és l'únic indret al món. Per aquest motiu es planteja aquest reportatge, és un exercici per conèixer si un fenomen global, amb grans repercussions internacionals, també s'apodera de Catalunya. És moment de saber si Catalunya també és víctima de les *fake news*.

Marc Teòric

Què són les notícies falses?

El 8 de novembre de 2016, Donald Trump esdevenia el guanyador de les Eleccions Presidencials dels Estats Units¹. La campanya electoral però va estar protagonitzada per un concepte denominat *fake news*. Tot i la popularitat que el terme va aconseguir, amb la victòria del candidat republicà, les notícies falses van acabar apoderant-se de l'agenda política i periodística mundial. Recentment, uns investigadors de la Universitat d'Ohio han estudiat l'impacte d'aquestes notícies envers la ciutadania, arribant a la conclusió que la gran presència de *fake news* durant la campanya electoral, va propiciar la victòria del magnat nord-americà².

L'estudi va entrevistar 585 votants de Barack Obama l'any 2012, per comprovar que la gent que va deixar de votar Hillary Clinton, la candidata demòcrata a les eleccions presidencials del 2016 als Estats Units; havia votat prèviament un candidat del mateix partit polític. D'aquesta investigació però destaca una xifra que explica que fins a un 20% dels votants de l'ex-president Obama, s'havien cregut una de les notícies falses de la nova candidata. En aquest cas, s'explicava que "durant el seu temps com a Secretària d'Estat dels EE.UU., Hillary Clinton havia aprovat la venda d'armament a gihadistes islàmics, incloent-hi Estat Islàmic³". La pregunta que ha portat a la gent a creure's una notícia inventada però té una resposta molt clara. Són les *fake news*, un terme que sempre ha existit però que amb la precampanya de l'actual President dels Estats Units, Donald Trump⁴, s'ha posat molt de moda.

La definició de *fake news* però és més complexa del que sembla. La traducció literal al català seria *notícies falses*, però no és només aquesta la definició. També s'ha arribat a dir que són mentides però tot i aquestes opcions, no s'ha arribat mai a una definició exacte. Potser sí, que hi ha una descripció més acceptada que és la més acadèmica fins al moment. El diccionari britànic *Collins Dictionary*, va decidir incloure *fake news* com la paraula de l'any 2017⁵, dient que les *fake news* són "*false, often sensational, information disseminated under the guise of news reporting*"⁶, que en català vol dir, "falsedats, normalment sensacionalistes, informació compartida sota l'aspecte de reportatge de notícies".

---

¹ The New York Times. (2016). *Presidential Election Results: Donald Trump Wins*. Recuperat de <https://www.nytimes.com/elections/results/president>

² Richard Gunter, Paul A. Beck, i Erik C. Nisbet. (2018). *Fake News May Have Contributed to Trump's 2016 Victory*. Universitat d'Ohio. <https://www.documentcloud.org/documents/4429952-Fake-News-May-Have-Contributed-to-Trump-s-2016.html>

³ *Ídem*.

⁴ Titcomb, J. i Carson, J. (2018). *Fake News: what exactly is it - and how can you spot it?*. Recuperat de <https://www.telegraph.co.uk/technology/0/fake-news-exactly-has-really-had-influence/>

⁵ Hunt, J. (2017). *'Fake news' named Collins Dictionary's official Word of the Year for 2017*. Recuperat de <https://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/fake-news-word-of-the-year-2017-collins-dictionary-donald-trump-kellyanne-conway-antifa-corbynmania-a8032751.html>

⁶ Collins Dictionary. (2018). *Definition of "fake news"*. Recuperat de <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/fake-news>

El terme *fake news* ha estat molt present, principalment als Estats Units on la campanya del magnat Donald Trump ha posat en el punt de mira aquestes informacions que no acaben de ser certes. Un exemple prové del *The New York Times*, un dels diaris amb més tirada al país americà⁷, el mitjà ha elaborat un llistat amb totes les *fake news* que el President ha pronunciat des del 20 de gener del 2017, quan va prendre possessió del càrrec. El rotatiu americà, en l'article, descriu les *fake news* com mentides, declaracions falses i on la realitat és irrellevant⁸. Aquestes mentides es comparteixen en posts orientats i entregats de manera privada⁹ a diferents lectors, principalment per mitjà de les xarxes socials que hi ha a disposició dels usuaris. Però també a partir dels mitjans de comunicació tradicionals, que es dediquen a compartir propaganda, desinformació o inclús *hoaxes*¹⁰, que en català vol dir un document que conté informació no contrastada i que es comparteix per internet¹¹.

Uns *hoaxes*, que per semblar més verídics, fan servir uns formats de posts personals a internet. D'aquesta manera poden camuflar la notícia falsa en una còpia de la pàgina web d'algun mitjà de comunicació¹² de renom per poder amagar que es tracta de *fake news* i d'aquesta manera que es comparteixi de la forma més natural possible sense la contrastació de la font primària. Aquestes publicacions estan enfocades a un públic concret i els escriptors saben perfectament que com més específic sigui el nínxol al qual es dirigeixen, més fàcil serà que aquestes mentides es comparteixin d'una manera més exponencial, sense cap tipus de problema ni de control.

Es podria dir, que les *fake news* afecten el país al qual van destinats d'una manera més extremada en comparació a altres estats que se'n puguin sentir relacionats. De fet, Estats Units va ser qui se'n va ressentir més de l'augment d'aquestes publicacions durant l'època electoral. Tot i que no va ser un mitjà del país americà qui va començar parlant de *fake news*. El primer article, publicat per un diari de prestigi, prové del britànic *The Guardian*¹³ que utilitzava la informació d'una notícia de l'agència de notícies de Macedònia, *Meta.mk*¹⁴. Aquest article, també va ser utilitzat pel diari digital americà *BuzzFeed* que va publicar l'article poc abans del jurament

---

⁷ Alliance for Audited Media. (2013). *Top 25 U.S. Newspapers for March 2013*. Recuperat de <https://web.archive.org/web/20151016155148/http://auditedmedia.com/news/blog/top-25-us-newspapers-for-march-2013.aspx>

⁸ Leonhardt, D. i Thompson, A. S. (2017). *Trump's Lies*. Recuperat de <https://www.nytimes.com/interactive/2017/06/23/opinion/trumps-lies.html>

⁹ Tufekci, Z. (2018). *It's the (democracy-poisoning) golden age of free speech*. Recuperat de <https://www.wired.com/story/free-speech-issue-tech-turmoil-new-censorship/?CNDID=50121752>

¹⁰ *Fake News*. (2018). Recuperat de https://en.wikipedia.org/wiki/Fake_news

¹¹ *Falsa alarma*. (2018). Recuperat de https://ca.wikipedia.org/wiki/Falsa_alarma

¹² Tufekci, Z. (2018). *It's the (democracy-poisoning) golden age of free speech*. Recuperat de <https://www.wired.com/story/free-speech-issue-tech-turmoil-new-censorship/?CNDID=50121752>

¹³ Tynan, D. (2016). *How Facebook powers money machines for obscure political 'news' sites*. Recuperat de <https://www.theguardian.com/technology/2016/aug/24/facebook-clickbait-political-news-sites-us-election-trump>

¹⁴ *Macedonians from Veles open propaganda web-portals to work in favour for Donald Trump*. (2016). Recuperat de <http://meta.mk/en/macedonians-from-veles-open-propaganda-web-portals-to-work-in-favour-for-donald-trump/>

de Donald Trump com a President dels Estats Units. En aquell moment, s'obria una època d'incertesa després que el magnat nord-americà es proclamés guanyador sota tot pronòstic¹⁵.

El mitjà americà va penjar en línia l'article a finals del 2016, informant i manifestant, com des del poble de Veles, a Macedònia, amb només 45.000 habitants, s'havien creat gairebé 140 pàgines web amb notícies de suport al candidat Trump i com els propietaris d'aquestes pàgines webs estaven guanyant diners¹⁶. A l'article es parla d'aquestes notícies com un incentiu per part dels joves macedonis per guanyar diners amb la compensació atorgada pels anuncis que insereixen a la pàgina web. El resum per aquest usuari és molt senzill, per ells "és un negoci", explica un jove encarregat de portar a terme aquesta pràctica al reportatge de *BuzzFeed*.

Els propietaris saben perfectament que estan publicant notícies falses que no tenen res a veure amb la realitat però l'objectiu és "publicar contingut sensacionalista, i majoritàriament fals, per aconseguir captar l'atenció" dels internautes. D'aquesta manera es popularitzen les *fake news*, ja que com més sensacionalista i més coherent amb els ideals del receptor, més fàcil serà que es comparteixi la informació sense contrastar la veracitat d'aquesta¹⁷. Aquesta informació no contrastada pels lectors es pot dividir en diferents categories. Les *fake news* s'han classificat en set grans grups¹⁸. La sàtira o paròdia, el contingut enganyós, el contingut d'una altra persona com a propi sense citar-lo pròpiament, el contingut fabricat, les connexions falses entre titular, imatge i cos de la notícia; el context de la notícia fals o fins i tot, ja directament una publicació amb el contingut manipulat.

Aquests set grups es poden acabar relacionant amb diferents tècniques per publicar informació fictícia. Les eines només es fan servir amb el propòsit de desinformar al lector o d'escriure una veritat que no ho és. És aquí, però on apareix la consciència del lector que és qui acaba llegint i compartint la informació amb els seus contactes. Igualment, la pàgina social Facebook, destaca que no només hi ha set maneres de classificar les *fake news*, sinó que n'hi ha vuit. Aquest vuitè grup però és més tècnic en comparació als altres set ja que es tracta de "les audiències inflades artificialment¹⁹". Un terme que el director de seguretat de la xarxa social amb més usuaris del món, Alex Stamos, va afegir al llistat existent. Aquest mètode utilitza diferents processos informàtics per generar més visites en una pàgina web, però que no són reals.

Deixant de banda les categories de les *fake news*, aquest concepte també engloba diferents vessants socials i professionals, ja que forma part de l'àmbit comunicatiu i dels sectors polítics d'una societat. És un problema que tant usuaris, com professionals han de conèixer-hi i saber adaptar-se a les noves tecnologies i les noves tècniques de comunicació. L'exemple es demostra dràsticament amb l'explicació que fins abans d'internet, el concepte *fake news* no estava estès

---

¹⁵ Cillizza, C. i Blake, A. (2016). *Donald Trump's chances of winning are approaching zero*. Recuperat de <https://www.washingtonpost.com/news/the-fix/wp/2016/10/24/donald-trumps-chances-of-winning-are-approaching-zero/>

¹⁶ Silverman, C. i Alexander, L. (2016). *How Teens In The Balkans Are Duping Trump Supporters With Fake News*. Recuperat de <https://www.buzzfeed.com/craigsilverman/how-macedonia-became-a-global-hub-for-pro-trump-misinfo>

¹⁷ *Ídem*.

¹⁸ Wardle, C. (2017). *Fake news. It's complicated*. Recuperat de <https://firstdraftnews.org/fake-news-complicated/>

¹⁹ Cuesta, A. (2018). *Barcelona aspira al supositori de la veritat*. Recuperat de https://www.ara.cat/economia/Barcelona-aspira-al-supositori-veritat_0_2010998934.html

per enlloc. Ara, però amb els nous mandataris polítics i una manera de comunicar-se totalment diferent, però sobretot molt més globalitzada, fa que un terme s'acabi popularitzant arreu del món. Aquest no és cap problema sinó que el problema apareix quan hi ha una manca d'acord que adapti la definició de *fake news* a totes les cultures i necessitats. Aquesta falta afebleix als mitjans que sempre s'han considerat imparcials i de prestigi i provoca un nou problema al periodisme mundial, la desconfiança.

On sorgeixen les notícies falses?

Fake news sempre n'hi ha hagut, el canvi és que potser no s'han anomenat així, o inclús s'han titllat de mentides i prou. Això canvia un cop es va començar a popularitzar aquest concepte amb la candidatura de Trump. Aquestes informacions al final busquen aconseguir un benefici propi, sense anar més lluny aquí a Espanya, ja s'han viscut diversos casos de mentides en públic per part, principalment, de dirigents polítics. El 13 de febrer de 2003, en una entrevista a la televisió espanyola Antena 3, José María Aznar, en aquell moment President del Govern Espanyol, va dir que "el règim d'Iraq té armes de destrucció massives. Poden estar segures totes aquelles persones que ens estan veient que estic dient la veritat"²⁰. Dos anys més tard, al 2005, l'expresident dels Estats Units, George W. Bush, retirava les tropes de l'exèrcit americà del terreny d'Iraq. El mandatari nord-americà sabia que no hi havia armes de destrucció massiva en territori de l'Iraq.

Els americans però no eren els únics que ho sabien. "Aznar sabia que el CNI afirmava que no tenia proves de l'existència d'armes de destrucció massiva i no veia cap relació entra Saddam Hussein i Al-Qaeda"²¹. Tot i això, va tardar quatre anys, dos més que els americans, a reconèixer el seu error i la seva mentida²². Potser aquest comportament no es pot considerar *fake news* o mentides, sinó una falta de coneixement. Però tot fa sospitar que el President Aznar sabia perfectament que no hi havia armes a Iraq. El dubte podria existir perfectament però cal tenir en compte que aquesta no va ser l'única informació falsa que els ciutadans espanyols van escoltar per part d'un polític de la directiva d'Aznar. "Desgraciadament, en aquesta ocasió, ETA ha aconseguit el seu objectiu"²³. Aquestes eren les paraules del Ministre de l'Interior d'aquella època, Ángel Acebes, després de l'atemptat a l'estació de tren d'Atocha de Madrid l'11 de març del 2004.

Tres dies després de l'atemptat, la informació que el ministre Acebes havia compartit quedava demostrat públicament que era mentida. Tot i la negativa del grup terrorista d'ETA com a autors dels atemptats, els dirigents del Partit Popular, aquell moment en el govern, seguien mantenint el

---

²⁰ Aznar y las armas de destrucción masivas. (2004). Recuperat de <http://www.elmundo.es/elmundo/2004/02/02/espana/1075751789.html>

²¹ *Veritats de Mentida*. (2017). Recuperat de <http://www.ccma.cat/tv3/alacarta/especial-sense-ficcio-veritats-de-mentida/veritats-de-mentida/video/5669404/>

²² Cué, C. (2007). *Aznar reconoce por primera vez que no había armas de destrucción masiva en Irak*. Recuperat de https://elpais.com/diario/2007/02/09/espana/1170975621_850215.html

²³ *Veritats de Mentida*. (2017). Recuperat de <http://www.ccma.cat/tv3/alacarta/especial-sense-ficcio-veritats-de-mentida/veritats-de-mentida/video/5669404/>

seu discurs. Que va haver de canviar ràpidament quan el grup islamista radical Al-Qaeda²⁴ va reivindicar les explosions de deu bombes que van esclatar entre les 7:36 i les 7:39 a la línia de trens que uneix l'estació d'Alcalà d'Henares i l'estació d'Atocha a la capital espanyola, el matí del dijous 11 de març²⁵.

Aquesta és la mentida que més va afectar al Partit Popular, tres dies després de l'atemptat, hi havia eleccions estatals. El Partit Socialista Obrer Espanyol (PSOE), va guanyar per 16 escons al PP que havia estat governant durant els últims 8 anys. Els motius de la derrota, segons els mitjans de comunicació publicats el 15 de febrer del 2004, van ser “la desafortunada gestió de la crisi amb Aznar i Acebes compareixent per culpar precipitadament a ETA” segons *El Mundo*²⁶. “La caiguda del PP és [...] un gran fracàs, [...] altament probable que la pèssima gestió de la catàstrofe del 11-M hagi resultat decisiva en la decantació de l'electorat.” explicava el mitja de comunicació *El País* a la seva editorial²⁷.

Altres mitjans de comunicació com l'*ABC*, a la seva editorial, manifestaven que “No han estat els resultats de la seva gestió ni la qualitat moral i política d'Aznar o de Rajoy el que han fet que el PP hagi perdut aquestes eleccions, sinó el brutal impacte d'un atemptat que s'ha portat a terme per buscar algú culpable al Govern, deslleialment acusat de mentir per aquells que han buscat aprofitar-se de la commoció social”²⁸.

Encara que sorprengui, les informacions falses ja feia molts anys que circulaven i que s'havien començat a compartir. De fet, el cas de *fake news*, en forma de rumor, que demostra com una informació totalment mentida pot tenir conseqüències mortals va ser durant l'època de la reina egípcia Cleòpatra VII. Durant aquells anys, un rumor del suïcidi per part de la reina, hauria provocat que el seu cònjuge Marc Antoni²⁹, es treies la vida. Un altre exemple de notícies falses, arriba anys més tard, a l'època bizantina, on un escriptor, Procopi, va compartir *fake news* mitjançant la seva obra, de la qual l'autoria no està totalment verificada, *Història Secreta*. Procopi va ser historiador bizantí³⁰ i les seves obres verificades són una gran font d'informació de l'emperador bizantí, Justinià I³¹. Les obres narren les guerres de l'emperador i les seves construccions. Però la més reconeguda és l'obra *Història Secreta*. El llibre explica les vides privades de l'emperador i la seva dona, com també de l'excomandant de Procopi, Belisari i la seva esposa.

²⁴ Agències i El Mundo. (2004). *Al Qaeda reivindica los atentados en un vídeo hallado en Madrid*. Recuperat de <http://www.elmundo.es/elmundo/2004/03/13/espana/1079203531.html>

²⁵ *Atentados del 11 de marzo de 2004*. (2018). Recuperat de https://es.wikipedia.org/wiki/Atentados_del_11_de_marzo_de_2004

²⁶ *El voto de castigo dio la victoria al PSOE, según la prensa*. (2004). Recuperat de <http://www.elmundo.es/elmundo/2004/03/15/enespecial/1079334666.html>

²⁷ *Vuelco electoral*. (2004). Recuperat de https://elpais.com/diario/2004/03/15/opinion/1079305201_850215.html

²⁸ *Tres días que cambiaron España*. (2004). Recuperat de http://www.abc.es/hemeroteca/historico-15-03-2004/abc/Opinion/tres-dias-que-cambiaron-espana_962460210142.html

²⁹ *Mark Antony and Cleopatra*. (2018). Recuperat de <https://www.biography.com/people/groups/mark-antony-and-cleopatra>

³⁰ *Procopius*. (2018). Recuperat de <https://www.britannica.com/biography/Procopius-Byzantine-historian>

³¹ *Procopius*. (2018). Recuperat de https://en.wikipedia.org/wiki/Procopius#Secret_History

Segons els historiadors, aquestes anècdotes publicades demostren la desil·lusió per part de l'autor amb els seus dirigents. És a *Història Secreta* on Procopi explica en primera persona que el llibre conté “allò que no estava autoritzat a escriure en les seves obres oficials per por a les represàlies de l'emperador”³². Un conjunt d'anècdotes detallant les accions públiques i privades dels anteriorment anomenats. L'escrit és una prova de com han evolucionat les informacions interessades, però que en l'època bizantina ja se n'escriuen i compartien. Amb Procopi es rebut que les *fake news* són un fenomen de l'actualitat comunicativa i política. Igualment, cal destacar la diferència entre aquella època i l'actual on els mitjans per comunicar-se són totalment diferents. Però fent un salt en el temps, es demostra que l'historiador bizantí no és l'únic escriptor que ha tergiversat la història amb els seus escrits pels seus propis interessos.

Durant el segle XVI van arribar les Pasquinades, escrits inspirats en l'estàtua de Pasquino, una escultura a la Plaça Pasquino de Roma. En aquell indret, durant aquella època, s'hi posaven diferents escrits, normalment en forma de vers i de caire satíric i alhora crítics amb personatges importants de l'època. Majoritàriament, les persones que més rebien escrits d'aquest caire eren Pontífexs i Cardenals³³. Un dels escriptors més rellevants d'aquella època és Pietro Aretino³⁴, un poeta italià que durant el conclave del 1522 va escriure diferents versos per desprestigiar els contrincants al títol de Papat de Juli de Médicis, el seu patró.

L'objectiu d'Aretino era que el seu patró fos escollit com el nou Pontífex i per fer-ho va publicar missatges de desprestigi a la vista de tothom. Aquests missatges després es compartien pel boca-orella i s'escampaven dràsticament per la ciutadania. Però l'origen de les *fake news* no només apareix per la publicació de missatges crítics a llibres i a estàtues al centre de les ciutats. Tot i que les *fake news* s'han fet un espai dins del context periodístic actual, durant el segle XVII a França, pels carrers ja circulaven els *canards*, unes peces periodístiques que “tenien la reputació de compartir informació falsa”³⁵.

Aquests diaris, impresos en grans formats van ser un predecessor del que després succeiria a Londres amb la gran quantitat de mitjans escrits que hi havia. L'any 1788, “la ciutat britànica tenia deu diaris que es publicaven cada dia i vuit, tres cops per setmana, com també nou setmanaris”³⁶. Entre els diaris d'aquell moment³⁷ hi destaquen l'*Evening Post*, el

Exemplar del diari britànic *The Times* del 4 de desembre del 1788

³² Procopi. (2018). Recuperat de [https://ca.wikipedia.org/wiki/Procopi_\(historiador\)](https://ca.wikipedia.org/wiki/Procopi_(historiador))

³³ Pasquino. (2018). Recuperat de <https://it.wikipedia.org/wiki/Pasquino>

³⁴ Pietro Aretino. (2018). Recuperat de https://ca.wikipedia.org/wiki/Pietro_Aretino

³⁵ CNEWS. (2017). *Pourquoi un journal est-il appelle un «canard»?*. Recuperat de <http://www.cnews.fr/divertissement/2017-06-23/pourquoi-un-journal-est-il-appelle-un-canard-758447>

³⁶ Darnton, R. (2017). *The True History of Fake News*. Recuperat de <http://www.nybooks.com/daily/2017/02/13/the-true-history-of-fake-news/>.

³⁷ *Concise History of the British Newspaper in the Eighteenth Century*. Recuperat de <http://www.bl.uk/reshelp/findhelprestype/news/concisehistbritnews/britnews18th/index.html>

*London Evening Post*³⁸, el *Daily Post*, el *Daily Advertiser*, el *Morning Herald* o el *Daily Universal Register*, que aquell mateix any es va passar a anomenar *The Times*, i que encara segueix publicant-se convertint-se en un dels diaris més importants a nivell britànic.

Tots aquests diaris tenien un element comú, durant aquella època, amb la gran quantitat de mitjans de comunicació disponibles, es van posar de moda els “homes del paràgraf” que es dedicaven a escriure notícies que normalment no superaven un sol paràgraf. La seva forma de treballar consistia en escoltar als bars i pels carrers, escriure un text curt i portar-lo al primer impressor, que també era l'editor del rotatiu. Aquest últim s'encarregava de posar l'escrit al primer lloc disponible que trobaven a la pedra litogràfica i imprimien la informació.

Malgrat que hi havia alguns escriptors que rebien una compensació econòmica, molts d'altres en tenien suficient amb el fet de manipular l'opinió pública envers una tercera persona o inclús un acte polític. Una altra vegada, la història torna a demostrar l'interès per part, en aquell cas, dels “homes del paràgraf” que hi ha a l'hora de publicar informacions interessades. Aquests escriptors són els predecessors de la premsa groga³⁹, un estil de comunicació que va definir Joseph Pulitzer i el seu contrincant William Randolph Hearst, dos empresaris instal·lats als Estats Units. En aquell moment, els diaris que dirigien van arribar a utilitzar “tècniques com l'exageració de fets noticiables, de fomentar l'escàndol i de sensacionalistes⁴⁰”.

L'exemple més cridaner va ser la mentida que va iniciar una Guerra. En una d'aquestes notícies, que els dos rotatius publicaven per fer-se la competència, es va arribar a dir que el vaixell de guerra de les forces armades dels Estats Units, *Maine*, ancorat al port de l'Havana, s'havia enfonsat per una explosió causada pels espanyols⁴¹. Aquesta explosió, originada el 15 de febrer del 1898, va esclatar dins del propi vaixell com s'ha descobert amb el pas del temps, però en aquell moment un informe de l'exèrcit nord-americà sentenciava que la bomba havia sortit des del port. Amb aquesta informació, els diaris, impulsors de la premsa groga, van reclamar que comencés una guerra contra Espanya per haver atacat el vaixell de les forces armades, *Maine*.

Cal destacar però que aquesta guerra entre Espanya i Estats Units no és l'única que ha comptat amb *fake news*. És cert que va començar principalment per una pressió social i mediàtica per la difusió de notícies falses, però els altres conflictes bèl·lics també han comptat amb *fake news*. Durant l'any 1915, la premsa dels països aliats contra Alemanya van difondre notícies falses sobre l'ús dels cadàvers per parts dels alemanys⁴². Aquestes publicacions, falses i inventades pels diaris *The Times* i *The Daily Mail* van arribar a la publicació xinesa escrita en anglès, *North China Daily News*, que va titllar de verídiques durant les negociacions entre Xina i Anglaterra perquè el país asiàtic s'unís amb els Aliats. El problema es que quan aquestes notícies es van fer públiques,

---

³⁸ *London Evening Post*. (1788). Recuperat de <https://newspaperarchive.com/london-evening-post-nov-18-1788-p-1/>

³⁹ *Yellow Journalism*. (2018). Recuperat de https://en.wikipedia.org/wiki/Yellow_journalism

⁴⁰ *Ídem*.

⁴¹ *U.S. Diplomacy and Yellow Journalism, 1895-1898*. (2018). Recuperat de <https://history.state.gov/milestones/1866-1898/yellow-journalism>

⁴² *Fake News*. (2018). Recuperat de https://en.wikipedia.org/wiki/Fake_news#Historical_examples

el Ministre de Propaganda⁴³ durant el règim d'Adolf Hitler, Joseph Goebbels, les va fer servir per “desmentir la crema de jueus” dient que era “una propaganda britànica⁴⁴”.

A causa de les mentides que s'havien publicat prèviament, el futur dels mitjans de comunicació es va veure atacat quan la gent desconfiava de les notícies que publicaven els rotatius quan es van alliberar els camps de concentració d'Auschwitz i Dachau i s'explicaven els actes de l'Holocaust als lectors, els quals posaven molt en dubte. Aquestes massacres i publicacions succeïen durant una època de guerres. Però pocs mesos abans de la Segona Guerra Mundial, els Estats Units vivia, segons la premsa escrita d'aquell moment, un episodi de caos.

És un dels moments més famosos de la història de la ràdio a Nord-amèrica. La retransmissió de l'obra *La Guerra dels Mons* de l'autor George Wells, amb la veu d'Orson Welles⁴⁵. Durant la nit de Halloween del 1938, Orson Welles va narrar l'obra de l'escriptor en antena durant una hora en un programa que utilitzava sons i efectes musicals per augmentar l'efecte de realisme. A l'inici de la retransmissió es va fer un avís informant que aquell espai serviria per a realitzar una lectura dramàtica de l'obra escrita de George Wells. Però el nivell de detall va portar a diverses confusions entre els espectadors. La lectura s'explicava interrompent el programa principal, un programa musical que s'anava tallant per explicar l'atac d'un grup d'extraterrestres de Mart a la Terra.

Fins a mig programa, tot anava com estava previst però a partir d'aleshores es va començar a convertir en una sèrie d'informatius explicant el que estava succeint arreu del món. El problema però és que, tot i l'avís a l'inici del programa i la poca gent que es va creure la retransmissió com un informatiu especial, molts diaris van aprofitar per atacar la ràdio com a mitjà de comunicació que difonia mentides, després que els rotatius perdessin quota de mercat per la publicitat davant del nou servei per difondre informació⁴⁶. Els diaris van aprofitar l'ocasió per obrir les edicions de l'endemà amb portades on es podia llegir, fàcilment “guerra falsa a la ràdio imposa el terror arreu dels Estats Units⁴⁷”.

Però totes aquestes mentides van ocórrer abans de l'aparició d'internet. La xarxa ja feia uns anys que circulava a nivell militar, però no havia arribat mai al públic general. Va ser a principis de la dècada dels anys 90 quan internet era accessible per als ciutadans. L'objectiu era donar la possibilitat d'accedir a diferents informacions molt més fàcil, però actualment també es pot accedir a *fake news* sense cap problema. Internet s'ha convertit en un “indret on hi ha una gran quantitat d'informació no desitjada, falsa i enganyosa”⁴⁸.

---

⁴³ *Ídem*.

⁴⁴ *The corpse factory and the birth of fake news*. (2017). Recuperat de <http://www.bbc.com/news/entertainment-arts-38995205>

⁴⁵ *The War of the Worlds (radio drama)*. (2018). Recuperat de [https://en.wikipedia.org/wiki/The_War_of_the_Worlds_\(radio_drama\)](https://en.wikipedia.org/wiki/The_War_of_the_Worlds_(radio_drama))

⁴⁶ Pooley, J. i Socolow, M. (2013). *The Myth of the War of the Worlds Panic*. Recuperat de http://www.slate.com/articles/arts/history/2013/10/orson_welles_war_of_the_worlds_panic_myth_the_infamous_radio_broadcast_did.html

⁴⁷ “*War of the Worlds*” broadcast causes chaos in 1938. (2015). Recuperat de <http://www.nydailynews.com/news/national/war-worlds-broadcast-caos-1938-article-1.2406951>

⁴⁸ *Fake News*. (2018). Recuperat de https://en.wikipedia.org/wiki/Fake_news#21st_century

De fet, l'aparició d'internet, uns anys més tard, va propiciar la creació de les diferents xarxes socials més famoses com Facebook, Twitter i el buscador Google, aquest darrer en marxa a partir de l'any 1997. Les tres empreses s'han vist al centre de la polèmica. El responsable que s'ha posicionat més ha estat el president de Facebook, Mark Zuckerberg, que ja va dir una vegada que “penso que la idea que les *fake news* a Facebook han influenciat les eleccions d'alguna manera, penso que és una idea molt descabellada⁴⁹”. Aquesta declaració però va venir precedida per l'anunci de lluitar contra les *fake news* des de la mateixa xarxa social⁵⁰.

L'objectiu que tenen aquestes xarxes socials és demostrar que no són els principals responsables de la difusió de les *fake news* com s'ha determinat en alguns casos. Per exemple, Facebook notifica quines són les publicacions compartides a la seva xarxa que poden ser notícies falses⁵¹. Twitter, l'altra xarxa social afectada, busca una solució més ràpida⁵². La funció és bloquejar i eliminar aquells comptes que comparteixin SPAM a la pàgina, com també fent neteja d'aquells comptes de Twitter que tenen una vinculació amb la propaganda del terrorisme.

Amb l'aparició d'internet, les *fake news* es poden difondre més fàcilment. Però també hi ha la possibilitat d'un control majoritari per part dels periodistes. L'abast a la gran quantitat de fonts de primera mà faciliten l'accés a diferents informacions per tal de contrastar la publicació. Les notícies falses sempre han circulat, ja sigui com a rumors, mentides, informacions esbiaixades o inclús interessades; però la rapidesa i la facilitat de compartir notícies a internet, han propiciat que les *fake news* no siguin només un exemple del passat, sinó també una mostra de la societat actual.

Els mitjans satírics espanyols de l'actualitat

S'ha vist que les *fake news* poden ser perfectament mentides o invencions de caire satíric. Però aquí el problema apareix quan molta gent que llegeix aquestes informacions humorístiques, se'n creuen el contingut. A l'Estat Espanyol hi ha diversos mitjans especialitzats en tergiversar la realitat fent ús de l'humor. Es dediquen a crear notícies, totalment falses, però sempre basant-se en un fet real i amb suficient informació com per poder relacionar la mentida amb la realitat.

El més conegut, a nivell espanyol, és *El Mundo Today*, una pàgina web que publica diàriament notícies falses relacionades amb la realitat. Amb més d'un milió de seguidors a la plataforma de Twitter, i de poc més de 500.000 usuaris a la xarxa social de Facebook, *El Mundo Today* és un dels exemples de mitjans de *fake news* satíriques amb més audiència a l'Estat Espanyol. A l'àmbit català aquest estil de publicacions també existeixen. Lògicament, l'àmbit territorial és menor que el de la web satírica espanyola, però *BENEGRE.CAT* també compta amb una gran quantitat de

---

⁴⁹ Kovach, S. (2016). *Mark Zuckerberg has flip-flopped on his fake news stance since the election*. Recuperat de <http://www.businessinsider.com/mark-zuckerberg-comments-on-facebook-and-fake-news-in-live-video-2016-12>

⁵⁰ Alba, D. (2016). *Facebook finally gets real about fighting fake news*. Recuperat de <https://www.wired.com/2016/12/facebook-gets-real-fighting-fake-news/>

⁵¹ Fiegerman, S. (2017). *Facebook, Google, Twitter to fight fake news with 'trust indicators'*. Recuperat de <http://money.cnn.com/2017/11/16/technology/tech-trust-indicators/index.html>

⁵² Wong, K., Fan, J. i Tan, J. (2018). *Here's what Facebook, Google & Twitter have to say about "fake news" in S'pore*. Recuperat de <https://motherhip.sg/2018/03/facebook-google-twitter-fake-news-singapore/>

lectors a Catalunya. A Facebook arriben als poc més de 40.000 usuaris i als 22.000 a la xarxa de microblogging.

Tot i l'estil satíric de les notícies que publiquen els dos mitjans, algunes s'han fet certes. De fet, la pàgina de *El Mundo Today* havia publicat un article humorístic relacionat amb el presumpte frau del màster de Cristina Cifuentes⁵³, explicant que la política "s'havia compromès a estudiar un màster en falsificació de documents⁵⁴". Aquesta notícia però va acabar tenint una relació amb la realitat més elevada de l'esperada per l'autor⁵⁵. Uns dies més tard es va donar a conèixer que el director del màster que l'expresidenta de la Comunitat de Madrid, havia aconseguit sense, presumptament, assistir a classe, havia impartit un curs sobre falsificació documental⁵⁶. L'exemple del mitjà *El Mundo Today*, demostra que Espanya i a Catalunya, les *fake news*, no són un negoci recent. El mitjà espanyol va començar a difondre's a principis de l'any 2009. Durant aquest temps però, les seves notícies satíriques no han arribat a tothom per igual.

L'any 2013 dos mitjans de comunicació colombians van creure's una publicació que havia fet *El Mundo Today*, amb el titular: "*La infanta Elena demana que la imputin com a la seva germana*⁵⁷". Aquesta notícia falsa però va acabar sent una font d'informació fiable del canal colombià NTN24. En aquell moment, el concepte *fake news* no estava estès com fins ara. Igualment, tot i que *El Mundo Today* va publicar la notícia en caire satíric, el mitjà de Colòmbia va difondre la informació donant-la com a veraç sense contrastar la font d'aquella notícia⁵⁸.

L'activitat que fa *El Mundo Today* no es pot classificar com a *fake news*, com a tal, ja que aquells lectors que segueixen el mitjà digital, saben perfectament que es tracta d'un mitjà satíric. Però el problema apareix quan nous lectors es creuen el contingut i el comparteixen sense assegurar-se'n que es tracta d'una broma. Aquí és on el concepte de compartir sàtires i mentides es converteix en difusió de *fake news* perquè ells estan convençuts que aquella informació és totalment verídica. Sí que és cert que l'exemple mostra com una notícia satírica, esdevé una realitat, però això acostuma a passar poques vegades.

Potser, més que les *fake news* el que s'ha de comprovar es això. Que les notícies satíriques no penetrin a la societat com notícies reals. Més d'un cas s'ha donat que un periodista de renom, en

⁵³ Ballesteros, R. (2018). *Guía del caso Cifuentes: de la profesora que reveló todo a la amiga que cambió las notas*. Recuperat de https://www.elconfidencial.com/espana/2018-05-12/de-la-profesora-que-revelo-todo-a-la-amiga-que-cambio-la-nota-guia-del-caso-cifuentes_1562577/

⁵⁴ Puig, X. (2018). *Cristina Cifuentes se compromete a estudiar un máster en falsificación de documentos*. Recuperat de <http://www.elmundotoday.com/2018/03/cristina-cifuentes-se-compromete-a-estudiar-un-master-en-falsificacion-de-documentos/>

⁵⁵ Palazón, A. (2018). *La 'noticia' de 'El Mundo Today' sobre Cristina Cifuentes que se ha vuelto real*. Recuperat de https://www.huffingtonpost.es/2018/04/09/la-noticia-de-el-mundo-today-sobre-cristina-cifuentes-que-se-ha-vuelto-real_a_23406340/

⁵⁶ *El director del máster de Cifuentes que reconstruyó el acta impartió un curso sobre falsedad documental*. (2018). [Vídeo]. Recuperat de http://www.lasexta.com/noticias/nacional/el-director-del-master-de-cifuentes-que-reconstruyo-el-acta-impartio-un-curso-sobre-falsedad-documental_201804085aca120e0cf2891d91f2ff2e.html

⁵⁷ Puig, X. (2013). *La infanta Elena pide que la imputen como a su hermana*. Recuperat de <http://www.elmundotoday.com/2013/04/la-infanta-elena-pide-que-la-imputen-como-a-su-hermana/>

⁵⁸ *La infanta Elena pide que la imputen, según dos medios colombianos*. (2013). Recuperat de <http://www.elmundo.es/elmundo/2013/04/04/comunicacion/1365072049.html>

un mitjà de comunicació, ha confós una notícia escrita pel mitjà de *El Mundo Today*. Recentment, la presentadora Helena Garcia Melero, compartia per Twitter una captura de pantalla d'un article de la web satírica⁵⁹ preguntant-se la veracitat de la informació. Tot i això, en una piulada posterior, reconeixia que s'havia arribat a creure la informació quan li havia arribat la informació a la pantalla del mòbil⁶⁰.

Tuits de la periodista Helena Garcia Melero compartint una notícia de *El Mundo Today*, i la seva posterior reacció.

Aquest és un exemple que demostra, com amb la falta d'atenció, fins i tot els professionals de comunicació poden arribar a confondre una informació, totalment falsa i satírica, per bona. El problema augmenta quan no són els professionals de la informació qui es creuen les notícies falses, sinó que són els ciutadans. Si un periodista, amb la confiança per part dels espectadors o lectors, comparteix una informació, els ciutadans pensaran que és certa i la compartiran de manera més exhaustiva. Aquesta manca de contrastació per un professional a causa d'una falta d'atenció, pot arribar a que qualsevol usuari, es cregui una notícia que, des d'un inici, era falsa.

Actualitat

Com s'ha comentat abans, el concepte de les *fake news* es va començar a posar de moda amb l'arribada de la campanya de les eleccions presidencials dels Estats Units. El candidat republicà, Donald Trump, feia servir el terme de notícies falses per referir-se als mitjans de comunicació que no compartien els seus interessos o que publicaven informació on ell no en sortia beneficiat. Aquest concepte es va convertir en un factor clau de les eleccions del novembre del 2016. Allà va ser on la febre mundial per una definició d'aquestes notícies començava. Donald Trump titllava els mitjans de comunicació de mentiders, i ajudaven al polític a afavorir el seu discurs als mitjans i a desprestigiar totes aquelles institucions que no compartien la seva ideologia.

⁵⁹ Garcia, M. (25 d'abril del 2018). *És cert això?*. [Missatge en un blog]. Recuperat de <https://twitter.com/HelenaGMelero/status/989207452011974656>

⁶⁰ Garcia, M. (25 d'abril del 2018). *T'he de dir que quan he acabat el programa i m'ha saltat el pantallassu, m'ho he cregut. Estic fatal!!!*. [Missatge en un blog]. Recuperat de <https://twitter.com/HelenaGMelero/status/989215801226997761>

No hi ha cap dubte, que va ser el magnat nord-americà el polític que durant la campanya va fer servir més el terme *fake news* per atacar informacions que no beneficiaven la seva candidatura. Tot i els atacs, va acabar sent el candidat més votat. Un cop ja em el càrrec assegurat, el President seguia titllant de *fake news* als mitjans que seguien informant d'una manera que no era imparcial per a ell. En una roda de premsa, el president electe no va donar la paraula a un periodista de la CNN amb l'excusa de "vosaltres sou *fake news*"⁶¹. Aquella roda de premsa però no és l'únic acte que ha fet l'actual President dels Estats Units, Donald Trump. Un any després de prendre possessió del càrrec, el magnat nord-americà entregava els *Fake News Awards*, els premis a les notícies falses.

Mitjançant Twitter⁶², una xarxa social que el President fa servir diàriament⁶³, el mandatari va publicar un enllaç, a la pàgina web del seu partit polític, on exposava que els guanyadors d'aquests premis eren els mitjans americans: *ABC*, *CNN*, *The New York Times*, *TIME*, *Washington Post* i *Newsweek*⁶⁴. A l'article que inclou aquests

guanyadors, també s'exposen 10 publicacions d'aquests mitjans de comunicació amb una breu descripció explicant perquè han aconseguit una posició dins de les nominacions i la realitat.

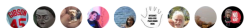
President Trump feeds fish with PM Shinzo Abe in Japan, then pours the entire box of food into the koi pond.

Tradueix el tuit

6:02 - 6 de nov. de 2017

272 retuits 466 agradaments

Tuit de la periodista de la CNN, Veronica Rocha. "El President Trump dona de menjar als peixos amb el Primer Ministre Shinzo Abe a Japó, després volca tota la capsa de menjar dins de l'estany koi".

Entre aquestes *fake news* hi ha la notícia, de la CNN, que explica que Donald Trump va buidar una capsa de menjar en un estany ple de peixos durant una visita al Japó amb el primer ministre del país, Shinzo Abe. El vídeo, resumit en un GIF publicat al compte de Twitter de la reportera de la CNN Breaking News, la cadena de notícies d'última hora, mostra una única escena del President Donald Trump. Al principi es mostra un pla conjunt dels dos mandatari veient com donen menjar mitjançant una cullera. Després però es fa un zoom al President nord-americà on el primer ministre japonès queda fora de la visió de l'espectador, i cinc segons després es veu com Donald Trump aboca tota la capsa del menjar sense miraments. La

imatge anava acompanyada d'un text que deia: "El President Trump dona de menjar als peixos amb el Primer Ministre Shinzo Abe a Japó, després volca tota la capsa de menjar dins de l'estany

⁶¹ Jamieson, A. (2017). 'You are fake news': Trump attacks CNN and BuzzFeed at press conference. Recuperat de <https://www.theguardian.com/us-news/2017/jan/11/trump-attacks-cnn-buzzfeed-at-press-conference>

⁶² Trump, D. (18 de gener del 2018). *And the FAKE NEWS winners are...* [Missatge en un blog]. Recuperat de <https://twitter.com/realDonaldTrump/status/953794085751574534>

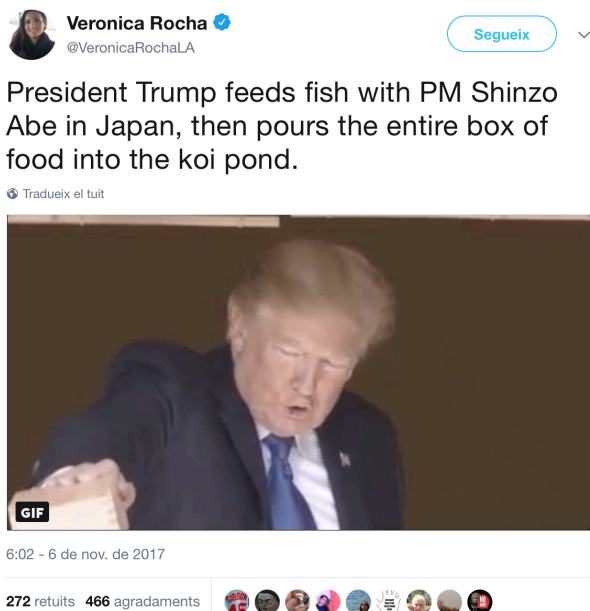
⁶³ Buncombe, A. (2018). *Donald Trump one year on: How the Twitter President changed social media and the country's top office*. Recuperat de <https://www.independent.co.uk/news/world/americas/us-politics/the-twitter-president-how-potus-changed-social-media-and-the-presidency-a8164161.html>

⁶⁴ *The Highly-Anticipated 2017 Fake News Awards*. (2018). Recuperat de <https://gop.com/the-highly-anticipated-2017-fake-news-awards/>

koi.”⁶⁵. El tuit però dona a entendre que només va ser el president nord-americà qui va llançar el menjar.

Aquesta informació però, tot i no ser explícitament falsa, no ensenya tota la veritat. Perquè realment, no va ser Donald Trump el primer en buidar la capsa i donar de menjar als peixos. Com mostren els altres mitjans⁶⁶, però també la CNN a la seva pàgina web⁶⁷, en un article escrit per la mateixa tuitaire, va ser el Primer Ministre japonès qui va buidar la capsa primer.

Tuit de la periodista de la CNN, Veronica Rocha. “El President Trump dona de menjar als peixos amb el Primer Ministre Shinzo Abe a Japó, després volca tota la capsa de menjar dins de l'estany koi”.

Captura de pantalla de la imatge real on es mostra el Primer Ministre Shinzo Abe llançant el contingut de la capsa primer. Imatge recuperada del The Guardian.

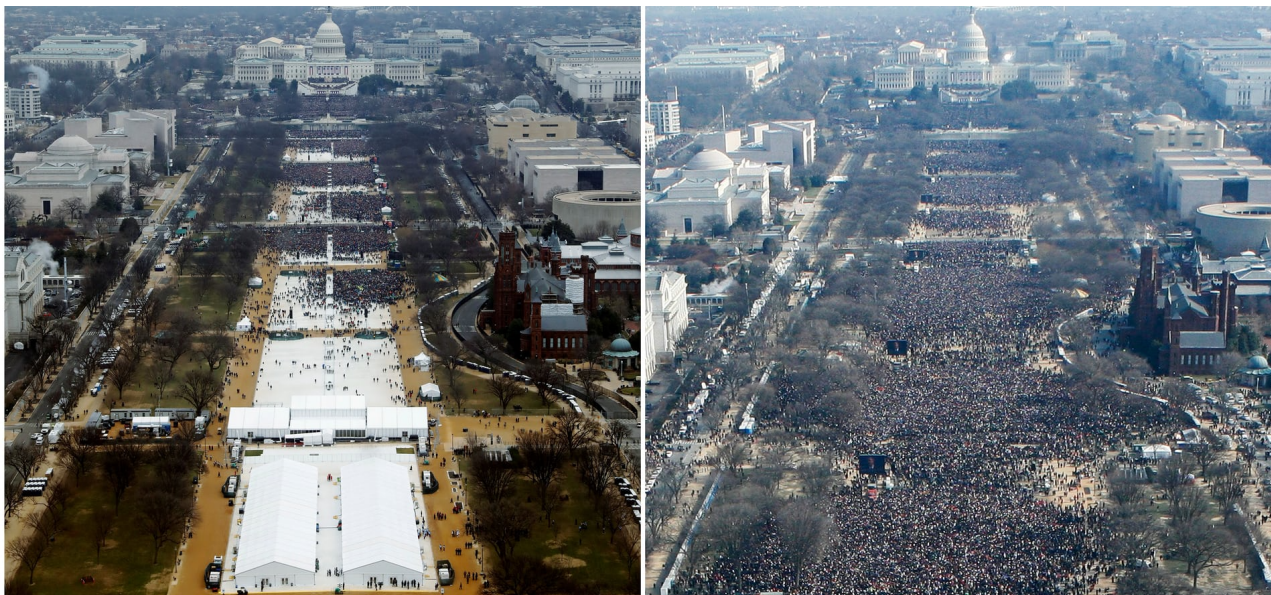
Aquest, tot i no ser l'únic exemple, és el més rellevant. Perquè demostra com el paper de les xarxes socials han tingut un gran impacte a l'hora de difondre de notícies falses. Aquesta publicació té 272 retuits, 466 agradaments i aproximadament 2.400 comentaris, volent dir que l'abast que ha aconseguit la informació, que dona a entendre una informació que no és certa, l'ha vist una gran quantitat de milers de persones. Però mentre que titllar aquesta informació de *fake news* afavoria Trump, el cas més escandalós en referència a les *fake news* als Estats Units és un cop ja havia estat jurat com a President. Ell, i el seu equip de govern, van assegurar per tots els mitjans possibles, que l'acte de la presa de possessió havia estat el més multitudinari de la història. Més que el del President Obama i tot.

⁶⁵ Rocha, V. (6 de novembre del 2017). *President Trump feeds fish with PM Shinzo Abe in Japan, then pours the entire box of food into the koi pond*. [Missatge en un blog]. Recuperat de <https://twitter.com/VeronicaRochaLA/status/927400669996130305>

⁶⁶ McCurry, J. (2017). *Fishy business: Trump and Abe dump fish food into precious koi pond*. Recuperat de <https://www.theguardian.com/us-news/2017/nov/06/trump-dump-president-throws-entire-box-of-fish-food-into-precious-koi-carp-pond>

⁶⁷ Rocha, V. (2017). *Trump feeds fish, winds up pouring entire box of food into koi pond*. Recuperat de <https://edition.cnn.com/2017/11/06/politics/donald-trump-koi-pond-japan/index.html>

L'acte d'Investidura del President es celebra entre el National Mall i les escales del Capitoli, a Washington DC. El públic que assisteix a l'acte s'estén al llarg del parc per veure en directe l'investidura. El President, Donald Trump assegurava que havia fet el discurs davant d'un gran públic, estimat entre 1.000.000 i 1.500.000 d'espectadors. Però una cadena de televisió deia que només eren 250.000 assistents. Aquell mateix dia, Sean Spicer, el secretari de premsa de la Casa Blanca, s'estrenava en el seu nou lloc de treball i sortia davant dels mitjans de comunicació després de l'investidura de Donald Trump per defensar el que Trump argumentava, que havia estat la investidura més seguida a nivell presencial, com també a nivell mundial⁶⁸. L'endemà en una entrevista per la televisió, la consellera presidencial, Kellyanne Conway, defensava l'acció del secretari que havia estat titllat de mentider pels mitjans de comunicació. Conway va definir l'explicació del secretari de premsa com a "fets alternatius" i no mentides⁶⁹.

Comparativa de l'afluència de gent durant els discursos d'investidura del President Trump, el 2017, a l'esquerra i del President Obama, el 2009, a la dreta. Imatge de l'esquerra de la retransmissió en directe per Youtube. Imatge de la dreta de Getty Images.

Aquells mateixos dies es van publicar dues imatges que contrastaven la quantitat de gent que havia assistit a la investidura de Donald Trump, com a la del President Obama abans de jurar el càrrec pel seu segon mandat. Tot i les imatges, Donald Trump va seguir defensant que havien tingut "la major audiència en la història de discursos d'investidura"⁷⁰.

Però el President, tot i ser l'impulsor del concepte de *fake news* també és el màxim responsable a l'hora de protagonitzar-les. Un mes després de ser investit, va fer un discurs explicant el problema que tenia Europa amb els refugiats i la gran quantitat de persones que entraven per les fronteres sense control. En la mateixa declaració, va posar diferents exemples: Alemanya,

⁶⁸ Hunt, E. (2017). *Trump's inauguration crowd: Sean Spicer's claims versus the evidence*. Recuperat de <https://www.theguardian.com/us-news/2017/jan/22/trump-inauguration-crowd-sean-spicers-claims-versus-the-evidence>

⁶⁹ Conway: *Press Secretary Gave 'Alternative Facts'*. (2017). Recuperat de <https://www.nbcnews.com/meet-the-press/video/conway-press-secretary-gave-alternative-facts-860142147643>

⁷⁰ Cockburn, H. (2017). *Donald Trump again claims to have largest presidential inauguration audience in history*. Recuperat de <https://www.independent.co.uk/news/world/americas/donald-trump-claims-presidential-inauguration-audience-history-us-president-white-house-barack-a7547141.html>

Brussel·les, París, Niça i Suècia. El discurs que Trump feia en anglès diu: “hem de mantenir el nostre país protegit. Mireu que està passant a Alemanya, mireu que ha passat aquesta nit a Suècia. Suècia, qui s’ho creuria? Suècia”. El problema és que no existia cap atac a Suècia la nit anterior al discurs⁷¹. Sense anar més lluny, el primer ministre del país escandinau, va fer una piulada dient: “Suècia? Atac terrorista? Què s’ha estat fumant? Abunden les preguntes⁷²”.

Però el problema va sorgir, quan, tot i la mentida de Trump durant el discurs, els seus votants van recuperar les paraules per justificar que el mandatari americà tenia raó⁷³ quan un camió va atropellar tres persones a Estocolm durant l’abril del 2017⁷⁴, tres mesos després que pronunciés la frase. Encara que fos Donald Trump qui posés sobre la taula el concepte *fake news* i hagi protagonitzat la majoria d’informacions falses, no és l’únic cas. A Europa, també s’han produït molts casos de notícies que no estaven contrastades i que resultaven ser una invenció del mitjà de comunicació.

Seguint la mateixa trajectòria, d’inventar-se atemptats on no n’hi ha; a Anglaterra, el diari *The Mail Online* va explicar que al voltant de l’estació de Metro de Londres, Oxford Circus, hi havia hagut un atropellament massiu amb un camió⁷⁵. Aquesta notícia s’havia escampat ràpidament després d’uns presumptes tirotejos al carrer Oxford Street, al centre de Londres. Pel que sembla, el mitjà havia fet servir una piulada de feia 10 dies que no tenia res a veure amb l’accident d’aquell moment i que tampoc havia estat contrastada.

La notícia es va publicar en un moment d’incertesa a causa dels tirotejos que s’havien escoltat. Però, fonts oficials després, van acabar explicant que es tractava d’una baralla a l’estació del metro i que no hi havia hagut cap atemptat terrorista islamista, com havia piulat el líder del grup de protestes d’extrema dreta, English Defense League, Tommy Robinson⁷⁶. Que ràpidament va eliminar el tuit.

Però les *fake news* que han tingut més abast són les que han relacionat diferents personatges importants amb renom internacional. Durant la campanya electoral del 2016, la pàgina de *fake news* WTOE 5 News, va publicar un article dient que “el Papa Francesc sacseja el món, recolza

---

⁷¹ Trump: Look at what happened last night in Sweden. (2017). Recuperat de <http://www.bbc.com/news/av/world-us-canada-39021599/trump-look-at-what-happened-last-night-in-sweden>

⁷² Bildt, C. (19 de febrer del 2017). Sweden? Terror attack? What has he been smoking? Questions abound. Recuperat de <https://twitter.com/carlbildt/status/833219648044855296>

⁷³ Lusher, A. (2017). Donald Trump supporters exploit Stockholm attack to claim he was right all along about Sweden. Recuperat de <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/donald-trump-stockholm-attack-sweden-supporters-claim-president-was-right-rape-capital-rinkeby-riot-a7673421.html>

⁷⁴ Anderson, C i Selseo, M. (2017). Stockholm Truck Attack Kills 4; Terrorism Is Suspected. Recuperat de <https://www.nytimes.com/2017/04/07/world/europe/stockholm-attack.html>

⁷⁵ Gerretsen, I. (2017). Oxford Circus panic: Daily Mail uses 10-day-old about lorry attack in coverage. Recuperat de <https://www.ibtimes.co.uk/oxford-circus-shooting-daily-mail-uses-10-day-old-tweet-falsely-suggest-lorry-attack-1648838>

⁷⁶ Robinson, T. (24 de novembre del 2017). How long until we find out that today's attack in Oxford Circus was by a Muslim. Who was again known to our security services. [Missatge en un blog]. Recuperat de https://www.vice.com/en_uk/article/ne4ve7/the-top-ten-uk-fake-news-stories-of-2017

Donald Trump com a president”⁷⁷. Una notícia que va arribar a rebre 960.000 interaccions a la xarxa social Facebook⁷⁸, gairebé 100.000 interaccions més que la principal notícia verídica publicada pel diari *The Washington Post* “La història de Trump sobre la corrupció és aclaparadora. Aleshores, perquè és Clinton la presumpte corrupte?”⁷⁹.

Aquestes xifres mostren com les *fake news* poden arribar a tenir més abast que la informació real. De fet, la notícia que desmentia el suport del Papa Francesc I a Donald Trump no està situada ni a la classificació de les notícies amb més interaccions a la xarxa social de Facebook. Un fet que pot provocar que, a dia d’avui, encara hi hagi gent que no sàpiga que es tracta d’una notícia falsa perquè no s’ha rebut la informació que desmenteix la publicació de WTOE 5 News. Aquesta incertesa de la realitat provoca una crisi del sistema de comunicació mundial.

No és només el sistema comunicatiu americà i anglès com s’ha pogut veure en aquest llistat d’exemples. És un problema a nivell mundial ja que fins i tot, a Itàlia, abans de les eleccions s’ha lluitat per evitar una intromissió de les *fake news* durant l’època electoral⁸⁰. Un problema global que s’incrementa per la casualitat que els creadors de les *fake news* es troben localitzats a regions d’Europa de l’Est⁸¹ o Filipines⁸², entre molts altres indrets al món. Aquests països aprofiten els ingressos que generen els clics i els beneficis econòmics, que aporten els publicistes que s’anuncien en una pàgina web de notícies falses.

---

⁷⁷ Evon, D. (2016). *Pope Francis Shocks World, Endorses Donald Trump for President*. Recuperat de <https://www.snopes.com/fact-check/pope-francis-donald-trump-endorsement/>

⁷⁸ Silverman, C. (2016). *This Analysis Shows How Viral Fake Election News Stories Outperformed Real News On Facebook*. Recuperat de <https://www.buzzfeed.com/craigsilverman/viral-fake-election-news-outperformed-real-news-on-facebook>

⁷⁹ Waldman, P. (2016). *Trump’s history of corruption is mind-boggling. So why is Clinton supposedly the corrupt one?*. Recuperat de <https://www.washingtonpost.com/blogs/plum-line/wp/2016/09/05/trumps-history-of-corruption-is-mind-boggling-so-why-is-clinton-supposedly-the-corrupt-one>

⁸⁰ Savio, I. (2018). *¿Un ejemplo mundial? Italia trabaja para que las 'fake news' no sean un problema electoral*. Recuperat de https://www.elconfidencial.com/mundo/2018-02-28/italia-ejemplo-mundial-lucha-fake-news-elecciones_1528039/

⁸¹ Jane, E. (2016). *The city getting rich from fake news*. Recuperat de <http://www.bbc.com/news/magazine-38168281>

⁸² Mateo, J. (2018). *Facebook cracks down on Philippines fake news sites*. Recuperat de <https://www.philstar.com/headlines/2018/04/16/1806377/facebook-cracks-down-philippines-fake-news-sites>

El context polític actual a Catalunya

Al territori català fa anys que hi ha una separació entre els discursos dels partidaris a la República Catalana i dels defensors de la Constitució Espanyola. L'11 de setembre del 2012 al Passeig de Gràcia de Barcelona es celebrava la manifestació "Catalunya, nou Estat d'Europa". Aquesta concentració va aplegar gairebé 1.500.000 d'assistents, segons les dades que va publicar la Guàrdia Urbana i el Departament d'Interior de la Generalitat de Catalunya⁸³. Les dades però no les compartien totes les administracions. Mentre que els organitzadors van acceptar les dades publicades pels cossos de seguretat, la Delegació del Govern Espanyol a Catalunya, va xifrar l'assistència en 600.000 manifestants.

Era la manifestació més multitudinària de la història a Catalunya segons van publicar els mitjans. Però també va ser l'inici d'unes desavinences que encara duren a dia d'avui. A partir d'aquell moment, va quedar clara que a la política catalana i a l'espanyola, la petició de la independència provinent d'una part de la societat marcaria les agendes des d'aquell moment i fins ara. L'impacte d'aquell canvi social, i també polític, ha portat a la celebració de tres eleccions al Parlament de Catalunya des del novembre del 2012 fins al desembre del 2018. En aquest període de temps, tres polítics diferents han jurat el càrrec com a President de la Generalitat i tots han tingut el mateix interlocutor del Govern Espanyol, Mariano Rajoy.

Un interlocutor que tot i les demandes dels diferents líders catalans, sempre ha tingut una resposta única, "no". L'any 2012, després de la manifestació al Passeig de Gràcia, l'aleshores President de la Generalitat era Artur Mas. Veient la multitudinària assistència i el canvi social que vivia Catalunya en aquell moment, va decidir convocar eleccions pel 25 de novembre del 2012. Unes eleccions que va guanyar però va comportar que el seu partit polític, Convergència i Unió, perdés escons en detriment d'altres forces que també defensaven la independència⁸⁴. Per poder tirar endavant el mandat, Mas va signar un acord de govern amb el segon partit amb més representació parlamentària, Esquerra Republicana de Catalunya, encapçalada per Oriol Junqueras.

Era el denominat *Pacte per la Llibertat* i servia per acordar la consulta sobre la independència de Catalunya que s'hauria de celebrar, tal i com establia l'acord de partits, durant l'any 2014⁸⁵. Per tirar endavant la consulta popular, calia pactar-la prèviament amb el Govern central per poder-se celebrar. Set mesos després de l'acord amb la formació republicana, al juliol del 2013, el President Mas enviava una carta al President espanyol, Mariano Rajoy, reclamant que es pactés la consulta de l'any següent sobre el dret a decidir dels ciutadans de Catalunya⁸⁶. La resposta des del govern estatal però seguia sent negativa. A finals d'aquell any, Mas anunciava la

---

⁸³ 1,5 milions de persones demanen la independència de Catalunya en una manifestació rècord. (2012). Recuperat de <http://www.ccma.cat/324/15-milions-de-persones-demanen-la-independencia-de-Catalunya-en-una-manifestacio-record/noticia/1884457/>

⁸⁴ Eleccions al Parlament 25 de novembre: Resultats definitius. (2012). Recuperat de https://www.gencat.cat/governacio/resultats-parlament2012/09AU/DAU09999CM_L2.htm

⁸⁵ Tugas, R. (2012). *Mas i Junqueras tanquen l'acord que preveu la consulta el 2014*. Recuperat de https://www.ara.cat/politica/Artur_Mas-Oriol_Junqueras-CiU-ERC_0_830917107.html

⁸⁶ *Artur Mas reclama per carta al Govern pactar la consulta*. (2013). Recuperat de <https://www.elperiodico.cat/ca/politica/20130726/artur-mas-reclama-per-carta-al-govern-pactar-la-consulta-2534589>

convocatòria per la consulta sobre la independència. Però per poder-la tirar endavant calia que la Generalitat comptés amb la competència per poder celebrar referèndums, una petició al Govern espanyol que també es va rebutjar des de l'executiu encapçalat per Rajoy.

Un mes més tard, el 16 de gener de 2014, al Parlament de Catalunya s'aprova una petició al Congrés dels Diputats d'Espanya per poder celebrar el referèndum. 90 dies després, la resposta tornava a ser la mateixa. Un "no" rotund des dels partits del Congrés que havien votat àmpliament en contra de la petició. Al rebuig, liderat principalment pel Partit Popular, líder del govern espanyol, també s'hi van sumar el Partit Socialista Obrer Espanyol, Unión Progreso y Democracia, Unión del Pueblo Navarro y Foro Asturias). Tot i la negativa, el President Mas seguia assegurant que la consulta del 9 de novembre de 2014 es celebraria.

Arriba l'11 de setembre de 2014, quan quedaven poc menys de dos mesos per la data del referèndum d'independència de Catalunya. L'Assemblea Nacional Catalana torna a organitzar una manifestació multitudinària, aquest cop en forma de V, unint l'Avinguda Diagonal i la Gran Via de les Corts Catalanes per la plaça de les Glòries a Barcelona. L'objectiu era reivindicar la celebració del referèndum d'autodeterminació. Una consulta que comptava amb dues preguntes de respostes binàries: "sí" o "no". "Vol que Catalunya sigui un Estat?", en cas afirmatiu, "Vol que aquest Estat sigui independent?" remarcaven les paperetes que la gent va fer servir aquell novembre.

16 dies després de la manifestació, el 27 de setembre, el President Mas compareixia davant dels mitjans per anunciar que acabava de "signar el decret de convocatòria que ha de fer possible que el proper 9 de novembre, tots els catalans i les catalanes puguem pronunciar-nos sobre el futur polític que volem pel nostre país⁸⁷". Dos dies després però el Govern espanyol es reunia per presentar recursos d'inconstitucionalitat a la llei de consultes i al decret de convocatòria de la consulta. Dos documents oficials que s'havien hagut d'aprovar al Parlament prèviament abans de poder convocar els ciutadans de Catalunya ha les urnes el 9 de novembre. Aquestes esmenes presentades per l'executiu estatal, van provocar la suspensió durant cinc mesos dels arxius i per aquest motiu, a pocs dies de la consulta, es va haver de canviar la consulta popular no referendària per un procés de participació ciutadana.

Setmanes més tard, després de la celebració d'aquesta consulta, els partits favorables al dret a decidir es reunien per decidir el futur de Catalunya. Es tracta del 14 de gener del 2015, després de mesos intensos perquè el Tribunal Constitucional havia suspès el procés de participació a cinc dies del dia que s'havia de celebrar. Tot i això, la consulta es va portar a terme aconseguint un total de 2.305.290 vots, dels quals el 80,76% eren favorables a l'estat independent català⁸⁸. Aquesta votació va obrir un nou escenari que va acabar amb l'acord, aquell mateix dia de gener, de la convocatòria d'eleccions autonòmiques el 27 de setembre del 2015. Un any després de la convocatòria a les urnes per assistir a la consulta popular sobre el futur del territori català. En aquelles eleccions, els dos partits independentistes amb més representació al Parlament, Convergència i Unió i Esquerra Republicana de Catalunya es van constituir en un únic partit sota les sigles de Junts Pel Sí. Una formació que portava independents de la societat catalana, famosos com el cantautor Lluís Llach o l'entrenador de futbol Josep Guardiola; com també polítics independents i dels dos partits.

---

⁸⁷ March, O. i Mateos, R. (2014). *Mas convoca els catalans el 9-N per decidir el futur polític del país*. Recuperat de https://www.ara.cat/politica/Artur_Mas-decret-consulta-convocatoria-9-N_0_1219678224.html

⁸⁸ *Resultats 9N. Tu hi participes. Tu hi decideixes*. (2014). Recuperat de <http://www.participa2014.cat/resultats/dades/ca/escr-tot.html>

Les eleccions del 27 de setembre del 2015 però tenien un full de ruta molt definit. En 18 mesos s'havia de començar la transició cap a la República Catalana. El problema però va sorgir quan els resultats no van donar la majoria absoluta a la formació de Junts Pel Sí i l'aposta de revalidar Artur Mas al capdavant de la Generalitat, es va veure aturada pels 10 diputats de la Candidatura d'Unitat Popular - Crida Constituent, que van votar en contra de la seva investidura com a cap de l'executiu català. A poques hores que s'acabés el termini per a la convocatòria automàtica d'eleccions a Catalunya, el 9 de gener de 2016, el candidat Mas decidia fer "un pas al costat", segons les seves pròpies paraules i especificava que el nou President seria, el fins en aquell moment alcalde de Girona, Carles Puigdemont.

El mandat de Puigdemont només havia de durar 18 mesos, el temps suficient per passar "del post-autonomisme a la pre-independència" com va explicar Carles Puigdemont, 130è President de la Generalitat durant una conferència, el 16 de gener del 2017, amb el títol: *2017: un any clau pel futur de Catalunya*. Durant la xerrada, celebrava el poc més d'un any com a cap del govern català. Un òrgan executiu però que seguia vivint dins dels dos discursos polítics que s'havien creat feia anys. Aquest cop però entre el líder espanyol, Mariano Rajoy des de La Moncloa i Puigdemont com a nou responsable des del Palau de la Generalitat a la Plaça Sant Jaume. Aquestes desavinences però ja existien del principi, l'any 2012, quan es van començar a pal·lesos els dos discursos polítics i socials. No va ser fins l'any 2017 però que aquesta dicotomia va arribar al seu màxim esplendor.

El govern de Madrid seguia negant la realitat social a Catalunya i l'interès, d'una part de la societat, d'esdevenir un estat independent o d'inclús pactar un referèndum amb l'estat espanyol. Però també hi havia l'altre bàndol, el govern català buscant una manera, fos com fos, d'aconseguir la independència catalana. Els dos líders aconseguien tenir missatges totalment contraposats i enfocats només a un sector de la societat. Però si la política catalana i espanyola no podia tenir més impactes, la tardor del 2017 el famós "xoc de trens" que s'havia mencionat moltes vegades, principalment per Miquel Iceta, líder del Partit Socialista de Catalunya, va acabar arribant. Principalment per l'actuació del Govern Espanyol, juntament amb la Guàrdia Civil per escorcollar diferents seus dels Departaments de la Generalitat, entre elles la d'Economia i Hisenda; i detenir diferents membres públics com el secretari general d'Economia, Josep Maria Jové. Aquell mateix dia, de manera espontània, fins a 40.000 persones es van concentrar a la cruïlla de Rambla de Catalunya amb Gran Via, lloc on està situada la seu del Departament d'Economia⁸⁹.

Quedaven 10 dies pel Referèndum d'Autodeterminació de Catalunya que el govern de Carles Puigdemont havia convocat el dia 7 de setembre⁹⁰. El dia 1 d'octubre del 2017, però no tot va començar com tothom s'esperava. Els dies previs, el Ministeri de l'Interior havia destinat fins a 10.000 agents dels cossos de la Guàrdia Civil i de la Policia Nacional a territori català⁹¹. Els cossos de seguretat ja havien començat a requisar paperetes relacionades amb la votació del referèndum però les urnes, no es van arribar a trobar mai. El matí de la votació però, els policies

---

⁸⁹ *Protesta massiva contra les detencions i la confiscació de paperetes de l'1-O*. (2017). Recuperat de https://www.ara.cat/politica/Guardia-Civil-departament-dEconomia-Generalitat_0_1873012787.html

⁹⁰ *Puigdemont convoca el referèndum del 1-O y desafía al Estado tras aprobarse la ley con bronca*. (2017). Recuperat de https://www.eldiario.es/politica/Puigdemont-convoca-referendum-desafia-aprobarse_0_684181583.html

⁹¹ Garcia, L. (2017). *El contingente policial desplazado a Catalunya supera los 10.000 agentes*. Recuperat de <http://www.lavanguardia.com/politica/20170928/431615842053/10000-agentes-policia-guardia-civil-catalunya-referendum-1-o.html>

van intentar aturar la consulta de qualsevol manera, dient que s'estava "actuant amb la proporcionalitat que correspon en cada cas", segons paraules d'Enric Millo, delegat del govern espanyol a Catalunya⁹². Durant el matí del primer d'octubre, els cossos de seguretat van deixar 1.066 ferits per les càrregues policials, segons les fonts del Departament de Salut de la Generalitat⁹³. Entre les lesions més comunes hi destaquen les contusions, principalment a causa dels cops de porra que els policies repartien entre els ciutadans protegint els col·legis electorals.

Aquestes càrregues estaven comandades des del govern espanyol amb l'única intenció d'aturar una il·legalitat. El dia 8 de setembre, un dia després de la convocatòria, el Tribunal Constitucional va acceptar a tràmit els recursos presentats per l'executiu liderat per Mariano Rajoy contra la convocatòria del referèndum⁹⁴. El recurs d'inconstitucionalitat convertia la celebració de la consulta de l'1 d'octubre en un acte il·legal o legal, depenent de la ideologia del ciutadà català i de l'espanyol. Aquella mateixa nit, els dos governs sortien a defensar el seu discurs polític i, altra vegada, a mostrar que hi havia una contraposició entre els líders polítics, dels quals es pot considerar, sempre tenint en compte la ideologia de cada ciutadà, que l'altre òrgan governamental estava difonent *fake news*. Mentre un executiu cantava victòria per la celebració del referèndum, l'altre es mostrava legitimat per la seva actuació per aturar la votació.

Encara que el referèndum de l'1 d'octubre s'acabés, la història política actual a Catalunya seguia. El govern espanyol ja havia amenaçat amb l'aplicació de l'article 155 de la Constitució Espanyola, un article que no s'havia fet servir mai abans i que sentència "si una Comunitat Autònoma no complís les obligacions que la Constitució o altres lleis li imposen, o actués de forma que atemptes greument l'interès general d'Espanya, el Govern, previ requeriment al President de la Comunitat Autònoma i, en el cas de no ser atès, amb l'aprovació per majoria absoluta del Senat, podrà adoptar les mesures necessàries per obligar a aquella al compliment forçat de les obligacions en qüestió o per la protecció del mencionat interès general"⁹⁵.

Amb aquest article, el govern espanyol va decidir intervenir la Generalitat, destituir Carles Puigdemont, el vicepresident Oriol Junqueras i tots els consellers i conselleres del govern. D'aquests, uns quants van acabar empresonats, com el conseller d'Economia i Hisenda, alhora vicepresident; i el conseller d'Interior; mentre que alguns altres, com Puigdemont van anar a Brussel·les. Rajoy, amb l'aplicació del 155, va aprofitar per convocar eleccions el 21 de desembre del 2017. Aquesta aprovació de l'article de la Constitució per part del Senat però no era l'únic element important en l'àmbit polític i judicial important aquells dies. Una setmana abans, el 16 d'octubre, la jutge de l'Audiència Nacional, Carmen Lamela, magistrada del cas per sedició de la concentració celebrada el 20 de setembre a Barcelona, havia enviat a presó provisional Jordi Sánchez i Jordi Cuixart, líders de l'Assemblea Nacional Catalana i d'Òmnium Cultural, respectivament. El Fiscal General de l'Estat els acusa de ser els organitzadors d'aquelles accions

---

⁹² Enric Millo afirma que la policia espanyola ha actuat amb proporcionalitat. (2017). Recuperat de <https://www.rac1.cat/programes/el-mon/20171001/431694663644/enric-millo.html>

⁹³ Benito, C. (2017). *La Generalitat detalla las lesiones de los 1.066 heridos por las cargas policiales del 1-O*. Recuperat de https://www.eldiario.es/catalunya/Salut-presenta-informe-detallado-policiales_0_699230292.html

⁹⁴ Agències. (2017). *El Constitucional suspende el referèndum del 1-O y apercibe a los cargos independentistas*. Recuperat de <http://www.lavanguardia.com/politica/20170907/431116462101/tribunal-constitucional-prohibe-1-o.html>.

⁹⁵ *Artículo 155 de la Constitución Española de 1978*. Recuperat de <http://www.congreso.es/consti/constitucion/indice/titulos/articulos.jsp?ini=155&tipo=2>.

“tumultuàries”, segons el Ministeri Públic. Una concentració però que els partidaris a la independència defensen que va ser “passiva”.

El 27 d'octubre, però no només es va aplicar el 155. Mentre al Senat es debatia l'aplicació de l'article que havia d'acabar amb el govern català, una aplicació que es va aprovar per la majoria absoluta del Partit Popular; al Parlament de Catalunya es votava començar l'aplicació de la llei de transitorietat. Una norma que permetria al Govern català implementar els resultats de l'1 d'octubre i començar el camí cap a la República Catalana. Tot i aprovar-se aquesta última minuts abans que l'aprovació al Senat; no es va acabar de començar mai el procés de transició. Aquella mateixa nit, Mariano Rajoy anunciava eleccions a Catalunya pel 21 de desembre, exactament 54 dies després de la publicació de la convocatòria, tal com permet la llei electoral⁹⁶.

Totes les accions polítiques i socials han portat a generar dos bàndols dins de la societat i la política catalana i espanyola. Una separació que electoralment s'ha vist que és idèntica ja que als resultats de les eleccions del 21 de desembre, els partits favorables a la independència van obtenir el 47,5% dels vots, mentre que els partidaris a defensar la unitat d'Espanya i la Constitució espanyola van arribar al 43,27% de l'electorat⁹⁷. Aquesta separació i la creació de dos bàndols ha suposat que, els mitjans de comunicació, també es posicionin encara que sigui de manera indirecta amb el procés català. El posicionament de mitjans, partits, governs i societat han significat la creació d'una campanya d'informació per deixar clar que el contrincant és un adversari que menteix i no segueix la llei. Puigdemont ha titllat l'executiu espanyol “d'antidemocràtic” per no deixar-li prendre possessió⁹⁸. L'exemple és que després de la votació satisfactòria per implantar la llei de transitorietat, el 27 d'octubre, Puigdemont va marxar fins a Brussel·les per fer evident davant del món el “greu dèficit democràtic” que hi ha a Espanya⁹⁹. En canvi, altres polítics, com Soraya Sáenz de Santamaría, vicepresidenta del Govern espanyol, han titllat el líder català de “pròfug de la justícia”¹⁰⁰.

Aquest doble discurs però també s'ha vist afectat per l'aparició de les *fake news*. Els diferents bàndols al procés català publicaven informacions esbiaixades que després s'ha fet constar que eren totalment mentides. Avui en dia però aquestes publicacions segueixen tenint efecte a la societat catalana que rep, cada vegada més, informacions interessades i que no són certes. Són notícies d'un “món fictici paral·lel al que és de debò” explica el cap de comunicació d'ERC, Isaac Salvatierra.

---

⁹⁶ El País. (2017). *Por qué las elecciones en Cataluña se celebrarán el día 21 de diciembre*. Recuperat de https://politica.elpais.com/politica/2017/10/26/actualidad/1509013773_637219.html

⁹⁷ *Resultats - Eleccions al Parlament de Catalunya 2017*. (2017). Recuperat de <http://gencat.cat/economia/resultats-parlament2017/09AU/DAU09999CM.htm?lang=ca>.

⁹⁸ Vera, E. (2017). “No poder prendre possessió seria una opció antidemocràtica”: els principals titulars de l'entrevista a Puigdemont. Recuperat de https://www.ara.cat/videos/avancaments/No-possessio-antidemocratica-Lentrevista-Puigdemont_3_1921037883.html

⁹⁹ Agències. (2017). *Puigdemont: «No soc aquí per demanar asil polític. Soc aquí per actuar amb llibertat»*. Recuperat de <http://www.diaridegirona.cat/catalunya/2017/10/31/puigdemont-no-demana-asil-politic/876606.html>

¹⁰⁰ El Gobierno sigue viendo a Puigdemont como un prófugo: “Ha huido y se ha colocado fuera de la ley”. (2018). [Vídeo]. Recuperat de http://www.lasexta.com/noticias/nacional/el-gobierno-sigue-viendo-a-puigdemont-como-un-profugo-ha-huido-y-se-ha-colocado-fuera-de-la-ley_201804065ac7c7010cf2891d91ed79d9.html.

El procés de les *Fake News*

L'11 DE SETEMBRE DEL 2012, UN MILIÓ I MIG DE PERSONES SORTIEN AL CARRER PER RECLAMAR LA INDEPENDÈNCIA DE CATALUNYA. DES D'ALESHORES ELS CATALANS HAN VISCUT UN CANVI SOCIAL I POLÍTIC QUE HA PORTAT A L'ENFRONTAMENT ENTRE ELS DEFENSORS DE LA UNITAT D'ESPANYA I ELS DE LA REPÚBLICA CATALANA. PARAL·LELAMENT, A NIVELL INTERNACIONAL GRANS ESDEVENIMENTS POLÍTICS VEIEN COM LES NOTÍCIES FALSES CIRCULAVEN PER LES XARXES I DETERMINAVEN EL RESULTAT D'UNA VOTACIÓ TRANSCENDENT. ARA, PERÒ, ÉS EL MOMENT DE SABER SI CATALUNYA ÉS UNA ALTRA VÍCTIMA DE LES *FAKE NEWS*.

“A aquesta hora, els puc dir, amb total rotunditat, que avui no hi ha hagut un referèndum d'autodeterminació a Catalunya”¹⁰¹. El President del Govern Espanyol, Mariano Rajoy deixava clara la posició del seu executiu envers la celebració del referèndum de l'1 d'octubre del 2017. Hores més tard però des del Govern català, el portaveu de la Generalitat, Jordi Turull sentenciava: “el referèndum s'ha celebrat. S'ha votat. I s'ha comptat”¹⁰².

La primera nit d'octubre del 2017 quedaven demostrades les dues posicions adverses que mantenien els dos governs des de feia temps. Aquella nit, amb la celebració del referèndum, però els dos discursos es contraposaven. Mentre el dirigent espanyol sentenciava que no havia hagut cap votació, el polític català deixava clar que s'havia celebrat. Aquesta dicotomia comunicativa entre els dos poders públics, pot fer pensar a la societat, que hi ha un dels dos que està mentint. Que hi ha un govern que està propagant *fake news*. Aquest concepte, s'ha posat de moda els últims anys des de la campanya presidencial de Donald Trump, però tot i la traducció literal al català com a “notícies falses”, no s'acaba de trobar una definició clara.

Què són les *fake news*?

“Em semblaria una reducció una mica retòrica dient: les *fake news* són les mentides” sentenciava Manel Fran, cap de comunicació del Partit Socialista de Catalunya. A Catalunya, els dos blocs es distingeixen entre “independentistes” o “unionistes” mentre que després hi ha una força política, Catalunya en Comú-Podem, la qual no s'ha posicionat mai en referència a la celebració del referèndum i del dret a decidir dels catalans. Per aquest reportatge s'ha contactat amb caps de comunicació dels partits polítics amb representació al Parlament de Catalunya, després de les eleccions del 21 de desembre. De les set formacions que hi ha ara mateix amb representació a la cambra catalana, només han respost els partits de Catalunya en Comú-Podem, d'Esquerra Republicana de Catalunya, que entraria dins del bloc “independentista” i el Partit Socialista de Catalunya, defensor de la unitat d'Espanya.

El cap de comunicació del PSC afegia que les notícies falses són “informacions que tenen per objecte desinformar, ni que sigui un oxímoron en la pròpia frase”. Aquesta sentència però queda lluny de les paraules que explicava el cap de comunicació de Catalunya en Comú-Podem, Manel Ros que explicava que les *fake news* són “notícies que s'inventen els teus contrincants polítics per desprestigiar-te políticament”. Avui en dia, és una “forma de guerra bruta, de joc brut en l'àmbit polític” afegia Fran.

Tot i formar part de diferents formacions polítiques i que comparteixen diferents ideals, els dos comparteixen que “són notícies que no són certes”, són “com *mentirijillas*”, destacava Manel Ros i Fran trobava adient. Malgrat aquest acord entre les formacions polítiques, Catalunya no només es conforma pels gabinets de comunicació dels partits polítics, també hi ha mitjans de comunicació que no comparteixen la definició que fan tant Fran com Ros sobre les *fake news*.

---

¹⁰¹ El País. (2017). *Rajoy: "No ha habido referéndum" | España*. [Vídeo]. Recuperat de <https://www.youtube.com/watch?v=cTux1geWWFI>

¹⁰² Turull: *"El 90% dels vots són a favor de la independència"*. (2017). [Vídeo]. Recuperat de <http://www.ccma.cat/tv3/alacarta/especial-informatiu-1-o/turull-el-90-dels-vots-son-a-favor-de-la-independencia/video/5691867/>

Al capdavant dels informatius de la ràdio més escoltada a Catalunya, *RAC1*, segons l'últim Estudi General de Mitjans arribant als 971.000 oients¹⁰³, hi ha el periodista Joan Maria Morros que exerceix de cap d'informatius des del 2008. La seva visió del món de les *fake news* però queda lluny del punt de vista de la resta. Ell explica que aquestes notícies falses, no són res més que “tuits de diversos usuaris i que no es consideren informació”. Aquests tuits que corren per les xarxes són totalment una mostra de notícies falses per Morros. En canvi, per David Bassa, cap d'informatius de TV3, la televisió pública catalana, actualment líder d'audiència al llarg dels darrers mesos¹⁰⁴, les *fake news* “són notícies falses”.

La mateixa televisió va emetre un documental explicant de manera detallada els nous fenòmens de comunicació digital, com les *fake news* o el concepte de post-veritat. Aprofitant el títol de la peça audiovisual, *Veritats de Mentida*, Bassa comentava que les “*fake news* serien més a partir de les mitges veritats”. Aquestes veritats a parts, es difondrien “sota l'aparença de notícia, amb aspiració de desinformar a l'audiència” assegurava l'escriptor del llibre *El sentit del rumor*, Marc Argemí.

Aquestes són les publicacions que poden aparèixer a la xarxa però els caps de comunicació dels partits polítics parlaven del joc brut. Són aquelles *fake news* que no només apareixen durant les campanyes electorals ni que l'únic objectiu que tenen és desprestigiar al contrincant. Isaac Salvatierra és el cap de comunicació d'Esquerra Republicana de Catalunya, i ell a part de classificar les notícies falses com informacions “no contrastades i errònies” també diu que són “publicades a vegades deliberadament per interessos de sectors de la comunicació vinculats [...] al poder”. La seva opinió inclou l'atac a les forces espanyoles dient que “el poder de l'estat ha utilitzat mitjans afins seus per intentar que li quadrés tota una sèrie de tipus penals, rebel·lió, sedició..., que els hi interessava per poder posar gent a la presó”.

Salvatierra es refereix als diferents escrits que han fet els cossos de seguretat de l'estat o els mitjans de comunicació per empresonar els líders polítics com Junqueras o els líders de les associacions civils, coneguts popularment com els Jordis. Tot i els discursos, que assegura s'han fet per aconseguir un objectiu, per ell no són *fake news* sinó “una estratègia utilitzada deliberadament pels poders de l'Estat”. Encara que no representin un partit polític amb els mateixos interessos, Manel Fran destacava que la publicació d'aquestes notícies falses són “una fórmula de jugar brut. Al final l'objectiu és aconseguir els teus fins sense que t'interessin al més mínim els mitjans”.

Les *fake news* com a novetat periodística

Qualsevol pot pensar que les *fake news* són un fenomen nou. Un concepte que s'ha posat de moda recentment, en part gràcies a la campanya publicitària que ha fet Donald Trump, President dels Estats Units. Però no és el cas. Aquestes notícies falses “han existit des que existeixen els mitjans de comunicació” ha compartit Xabier Fole, periodista i abans fact-checker del *The New York Times*. “Durant la tumultuosa campanya presidencial estatunidenca del 1800, per exemple, que van protagonitzar Thomas Jefferson i John Adams, els diaris partidistes escampaven rumors

---

¹⁰³ *RAC1 registra un rècord històric de oyentes*. (2018). Recuperat de <http://www.lavanguardia.com/vida/20180418/442688516499/rac1-record-historico-oyentes-egm.html>

¹⁰⁴ *Audiències: TV3 continua líder amb la millor valoració de qualitat de la història*. (2018). Recuperat de <http://www.ccma.cat/324/audiencies-tv3-fa-la-millor-arrencada-en-6-anys-amb-un-324-en-xifres-record/noticia/2847689/>

falsos sobre els candidats. Es deia que Adams volia ser Rei o que amb Jefferson es legalitzaria el crim” argumentava Fole. L’explicació deixa en evidència que les *fake news* no són una novetat, com també reivindica Marc Amorós, escriptor de *Fake News: La Verdad de las Noticias Falsas*. Les informacions amb interès de desinformar “estan de moda, però no són una moda”, destacava. Però ell, a diferència de Fole, explica que aquestes notícies falses “han existit des que tenim ús de la paraula”.

El problema que hi ha actualment però no sorgeix fa segles. Les informacions que no acaben de ser certes “es disparen amb la campanya de Trump” diu Bassa. El mateix periodista però també ha assegurat que “és veritat que les informacions falses han existit sempre” però actualment és amb les “xarxes socials” que s’ha disparat l’ús d’aquestes publicacions. La nova forma de comunicar, també molt arrelada a Catalunya i molt utilitzada durant els moments més tensos del procés català, són les principals responsables de la força que han agafat les *fake news* en els darrers anys a nivell mundial, i principalment els últims mesos al territori català i espanyol.

La base d’aquest problema però es fonamenta en que abans, si un mitjà de comunicació compartia una notícia falsa, “el mitjà quedava retratat i la credibilitat molt lesionada” comparteix el cap d’informatius de TV3. Ara però les xarxes socials han canviat la manera de comunicar-se entre la població, que poden compartir un missatge en qüestió de segons a qualsevol part del món, sense contrastar la font d’informació, facilitant la difusió de les *fake news*. És cert que abans de l’aparició de les aplicacions de missatgeria instantània hi havia altres mètodes per comunicar-se, com els correus electrònics. El problema d’aquest sistema, tot i la possibilitat per compartir *fake news* era que “tardava molt” destaca Joan Maria Morros, de RAC1.

Gràcies però a la possibilitat de compartir informacions en qüestió de segons, les notícies falses es poden escampar més ràpidament. Isaac Salvatierra, d’Esquerra Republicana de Catalunya explica que “les notícies falses les hem tingut sempre però ara la tecnologia: internet, xarxes socials... fan que això es propagui a una velocitat immensa”. “El que és nou són els seus canals de distribució, que són hiperimmediats” afegeix el periodista Marc Amorós.

L’aparició de les xarxes socials ha permès que s’arribi a una “audiència de masses”, comenta Marc Argemí doctor en periodisme. “Abans”, segueix Salvatierra, “hi havia un sol emissor que arribava a molts oients i ara cadascú és emissor”. El comunicador explica que el nombre d’impactes i de missatges que surten s’ha multiplicat i això ha fet que hi hagi “un descontrol” de la informació que es publica i es comparteix a les xarxes. Aquesta manca de control però és bona i alhora dolenta, argumenta David Bassa, “perquè no es contrasta i és molt difícil fer-ho” però la gran quantitat d’informació a la qual tens accés és totalment diferent a la informació que abans es compartia.

Els dos discursos i els nous mètodes comunicatius

La presència de dos discursos en l’àmbit comunicatiu, tant a nivell català com espanyol, han promogut una guerra entre els dos sectors. Tot i els diferents sectors involucrats, com són el social, el polític i inclús l’econòmic. On després del referèndum de l’1 d’octubre van començar a marxar empreses instal·lades a Catalunya a altres indrets d’Espanya; però mai ha quedat clar quantes han estat exactament les que han canviat la seva seu¹⁰⁵. Tot i això, l’àmbit més

---

¹⁰⁵ Verbo, M. i García, I. (2018). *La fuga de empresas no cesa: un total de 4.558 empresas han salido de Cataluña desde el 1-O*. Recuperat de <http://www.expansion.com/empresas/2017/10/06/59d74d6e22601d64698b469f.html>

influenciat ha estat el sector periodístic. Una competició, poques vegades invisible, entre els mitjans de comunicació defensors del moviment independentista i d'aquelles publicacions partidàries a la defensa de la Constitució Espanyola. La guerra ha anat al mateix ritme que les diferents accions polítiques a Catalunya, com la convocatòria a les eleccions del 9 de novembre del 2014 i, sobretot, durant la celebració del referèndum de l'1 d'octubre i les eleccions, convocades i celebrades, el 21 de desembre del 2017 a tot el territori català.

Aquestes dues cites electorals però tenien un altre afegit a la convocatòria, que no estava relacionat amb el concepte polític pròpiament. Amb la victòria als Estats Units d'Amèrica del President Donald Trump a les eleccions del 2016, i el seu discurs titllant diferents mitjans de "*fake news*", va acabar portant el fenomen de les notícies falses a Catalunya i a Espanya. El problema és que l'arribada d'aquestes publicacions no està totalment generalitzada i no tothom comparteix la mateixa opinió. De fet, el periodista que divergeix més és Joan Maria Morros, cap d'informatius de *RAC1* que comenta que s'atreveria a dir que les *fake news* no existeixen a la política catalana, tot i que remarca clarament que "el nivell és complicat però no vol dir que no hi siguin".

La preocupació, generalitzada, sobre l'aparició de les *fake news* a Catalunya, però ve impulsada per una aparició d'aquest estil de notícies durant el referèndum del Brexit celebrat el 23 de juny del 2016. La decisió que els ciutadans del Regne Unit havien de prendre sobre la permanència a la Unió Europea, va acabar amb una petició, al govern britànic, de marxar de la Unió. Aquesta decisió però després s'ha demostrat, clarament, que va estar marcada per les *fake news*¹⁰⁶. Amb la demostració de les mentides compartides per les xarxes durant la campanya i votació del referèndum al Regne Unit, a Catalunya també va aparèixer el neguit per la possibilitat que es publiquessin, i sobretot es compartissin, *fake news* inventant-se qualsevol acció política.

L'encaix de les *fake news* de Catalunya en l'àmbit comunicatiu internacional

Les accions polítiques a Catalunya durant els darrers mesos, principalment des de l'1 d'octubre fins a les eleccions celebrades el 21 de desembre del 2017, han estat molt seguides a nivell global. El dia que aquest interès queda palès és amb la presentació dels resultats del referèndum al Parlament de Catalunya. Aquell mateix dia, el president Carles Puigdemont anunciava la intenció de presentar els resultats de la votació i l'interès per part dels ciutadans perquè "Catalunya esdevingui un estat independent en forma de república". Uns segons més tard, concretament vuit segons¹⁰⁷, entre els aplaudiments dels diputats de les formacions polítiques favorables a la independència, el President anunciava que demanava a la cambra que suspengués "els efectes de la declaració d'independència". Aquestes paraules van ser escoltades per mitjans d'arreu del món, perquè aquell mateix dia, el Parlament batia el rècord de periodistes acreditats a la cambra per poder seguir el ple i el discurs de Puigdemont, aquell dia es van gestionar 938 passis més dels habituals, que normalment arriben als 200¹⁰⁸.

L'interès generat amb el discurs de Carles Puigdemont al Parlament, emès pels mitjans internacionals, va obrir la porta a que el cas català estigués a molts informatius d'arreu del món.

---

¹⁰⁶ Mostrous, A. i Moore, M. (2017). *Russian fake news accounts tweeted about Brexit*. Recuperat de <https://www.thetimes.co.uk/article/russian-fake-news-accounts-tweeted-about-brexit-57clktx35>

¹⁰⁷ Rubio, J. i Peinado, M. (2017). *La declaración de independencia que duró menos de un minuto*. Recuperat de https://verne.elpais.com/verne/2017/10/10/articulo/1507653719_231546.html

¹⁰⁸ ACN. (2017). Rècord d'acreditacions al Parlament amb un miler de periodistes. Recuperat de <http://acn.cat/text/item/record-d-acreditacions-al-parlament-amb-un-miler-de-periodistes-2>

Un fet però que va facilitar que augmentés dràsticament la quantitat de *fake news* en relació a la política catalana. El periodista i ex-fact-checker del *The New York Times*, Xabier Fole destaca que “qualsevol esdeveniment polític d’aquestes transcendències és susceptible de ser objecte de manipulació informativa a través de les *fake news*”. Aquesta opinió però no és l’única en relació a l’aparició de notícies falses a la política catalana. Marc Amorós és l’autor de *Fake News: La verdad de las noticias falsas* i sentència que aquestes notícies existeixen en “societats polaritzades”. A Catalunya, tenint en compte l’enfrontament polític i social que hi ha actualment el fenomen de les *fake news* s’escampen en una i altra direcció segons explica l’autor.

Les desavinences a tots els nivells i els bàndols que hi ha a Catalunya, uns a favor i els altres en contra de la República Catalana, han propiciat una divisió entre el govern català i l’estatal; però també entre la premsa nacional espanyola i la catalana. “Les notícies falses existeixen parlant d’informació sobre Catalunya? Absolutament” deixava sentenciat David Bassa, cap d’informatius de TV3. Tan Manel Ros, de Catalunya en Comú-Podem, com Manel Fran, del PSC, expliquen però que aquestes informacions que existeixen són publicacions interessades. “Són corrents d’opinió on mitjans interpreten allò que nosaltres diem a la seva manera”, exposava Ros. És a dir, el mitjà de comunicació, sigui del bàndol que sigui, agafa aquella informació i l’adapta al seu discurs.

Els discursos que fan els mitjans però no es comparteixen per tots ja que els caps d’informatius asseguren que sí que hi ha *fake news* però que no les generen els seus propis mitjans; mentre que els caps de comunicació estan d’acord dient que són informacions interessades les que fan que arribin als ciutadans. Amb aquesta manca d’acord entre uns i altres, queda evident que les *fake news* ja són una part de la societat catalana perquè sinó aquestes diferències no arribarien a existir mai. Les xarxes socials han facilitat molt la difusió d’aquestes notícies falses a nivell mundial com s’ha vist en casos com el Brexit o a les eleccions presidencials dels Estats Units; però els mitjans de comunicació tradicionals, com també els nous digitals amb un resó important, també en tenen part de responsabilitat a l’hora de compartir notícies falses.

Els mitjans i les *fake news*

Ha quedat constatat que hi ha una dicotomia d’opinions en base a la penetració de les notícies falses a la política catalana. Amb la defensa d’aquestes notícies però també cal demostrar que s’han publicat diferents articles, totalment falsos, als mitjans de comunicació. Un fet, que certament ha succeït. Tot i això, ara ha canviat tot. Amb les xarxes socials i els mitjans digitals, la possibilitat d’inserir una publicació d’un tercer en mig de l’escrit d’una notícia s’ha convertit en un fenomen habitual en molts mitjans de comunicació. Tant que ara ja no se senten “participatius d’una *fake news*”, segons explica Bassa, quan un mitjà cita una publicació d’algú que ha compartit la seva opinió a les xarxes socials, tot i que pugui ser falsa o no. El mitjà “està participant en una dinàmica falsa” però com que la informació no ve de la redacció, sinó d’una altra font; es té menys pudor a l’hora de compartir-ho públicament. Avui en dia, la majoria d’articles informatius es resumeixen a la publicació de la notícia amb “el tuit d’aquest, el tuit de l’altre; i això encara amplifica més tot plegat” afegeix Manel Ros, de Catalunya en Comú-Podem.

Però tot i les declaracions de diferents actors, queda constància que els mitjans de comunicació sí que comparteixen informació que no és certa totalment. Després de la declaració d’independència, el 27 d’octubre del 2017, i de l’aplicació de l’article 155 de la Constitució Espanyola, la mateixa tarda; molts mitjans van publicar informació que van trobar per les xarxes socials, sense arribar a contrastar la font de la informació. En aquell moment d’incertesa les

xarxes socials van difondre diferents publicacions de polítics mundials que felicitaven a Catalunya per la proclamació de la independència.

La confusió de les sigles “MP”, anglès de membre del Parlament, amb “PM”, de primer ministre; va portar a la publicació d’una notícia totalment equivocada pel mitjà de comunicació digital català *ElNacional.cat*. El diputat del parlament finlandès, Mikko Kärnä, va publicar, “Felicitats a la República de Catalunya independent. La setmana vinent presentaré una moció al Parlament de Finlàndia pel reconeixement”. Tot i això, el mitjà català va compartir que el text l’havia escrit el Primer Ministre de Finlàndia, una dada que era totalment falsa perquè Mikko Kärnä, no és el màxim dirigent finlandès sinó que és el diputat en representació de Lapònia al Parlament de Finlàndia¹⁰⁹.

Captura de pantalla de la publicació a ElNacional.cat dient que Mikko Kärnä, primer ministre de Finlàndia, felicitava Catalunya per la proclamació de la República. Actualment la publicació del mitjà ja no existeix. Imatge recuperada de Maldito Bulo.

Actualment però aquesta publicació ja no existeix i el titular de l’entrada a la web ja s’ha canviat per un altre que especifica que un “diputat finlandès” serà l’encarregat de presentar la moció al Parlament¹¹⁰. Igualment, aquesta equivocació amb el gran abast que tenen les xarxes socials per difondre una notícia, ja sigui verídica o totalment falsa, porta a un desprestigi del mitjà d’una manera encara més notòria. *ElNacional.cat* però no és l’únic mitjà de comunicació que ha compartit informació falsa. El dia de la publicació, el 27 d’octubre del 2017, la quantitat d’informació que circulava per les xarxes era molt elevada. Normalment aquestes notícies es comparteixen en dies de gran quantitat de missatges per les xarxes. Un altre exemple, és del 21 de setembre. El dia abans s’havien concentrat, de manera improvisada i per mitjà de les xarxes socials, fins a 40.000 persones per reclamar l’alliberament dels polítics empresonats en aquell moment a causa dels escorcolls que s’havien fet aquell mateix dia al centre de Barcelona.

¹⁰⁹ No, el Primer Ministro de Finlandia no ha felicitado a la “República catalana”. (2017). Recuperat de <https://maldita.es/bulo/no-el-primer-ministro-de-finlandia-no-ha-felicitado-a-la-republica-catalana/>

¹¹⁰ Un diputado finlandés prepara una moción para que Finlandia reconozca a Catalunya. (2017). Recuperat de https://www.elnacional.cat/es/politica/diputado-finlandes-mocion-finlandia-catalunya_206631_102.html

El següent dia, en mig de les manifestacions convocades per Òmnium Cultural i l'Assemblea Nacional Catalana¹¹¹, durant el programa de tardes de TV3, *Tarda Oberta*, en emissió en directe en aquell moment, es va comentar un article, en francès, amb el titular “un cop d'estat del govern espanyol a Catalunya?”. Els presentadors del programa, Ruth Jiménez i Vador Lladó van explicar que l'article l'havia publicat el rotatiu especificant el “titular del diari *Le Monde*”. La publicació, tot i estar feta mitjançant el domini del mitjà francès, no forma part de l'equip de periodistes del diari. L'article s'escriu en un blog d'una subscriptora de *Le Monde*, Roser Cussó, coordinadora de l'ANC a França, segons va explicar la corresponçal del diari en qüestió, Sandrine Morel¹¹².

Malgrat la informació facilitada per la corresponçal Morel del diari *Le Monde*, durant la taula de debat que s'estava portant a terme en aquell moment a l'hora de mostrar l'article publicat a internet, no se'n va fer esment de l'error, fins i tot Lladó preguntava a Nico Salvado, de la ràdio francesa a Barcelona, *Equinox*, què en pensa de la cobertura dels mitjans del seu país sobre el debat polític a Catalunya. Salvado, sense explicar que havien fet servir la informació d'un blog d'una subscriptora del diari, comenta que “no conec cap periodista francès que sigui

Tuit de la corresponçal de *Le Monde*, Sandrine Morel.

Captura de pantalla de la retransmissió del programa *Tarda Oberta* de TV3 el 21 de setembre del 2017.

¹¹¹ EFE. (2017). *Protestes davant de la caserna de la Guàrdia Civil per les detencions de l'1-O*. Recuperat de https://cat.elpais.com/cat/2017/09/21/catalunya/1506026858_931427.html

¹¹² Morel, S. (2017). *Para resumir : http://catalanindependance.blog.lemonde.fr/2017/09/20/un-coup-detat-du-gouvernement-espagnol-en-catalogne/... no es un articulo de Le Monde! Es un blog de una abonada, portavoz de la ANC @assemblea en Francia*. [Missatge en un blog]. Recuperat de <https://twitter.com/sandrinemorel/status/910982347209748481>

independentista”¹¹³. L'emissió del programa, tot i fer-se per TV3, no tenia cap relació amb la casa d'informatius de la cadena pública com explica David Bassa, ja que es tracta d'un programa produït per una productora externa com és Mediapro¹¹⁴ i els seus protocols de verificació no són, ni han de ser, els mateixos que els dels informatius de TV3, com explicava David Bassa.

Potser aquest exemples no són les *fake news* a les quals la gent està acostumada. La majoria quan escolta que es parla de notícies falses, s'espera una informació com l'atac terrorista a Suècia que Donald Trump va explicar en mig d'un meeting. El problema però és que a Catalunya, no tot són “*fake news* extremes” com classifica Manel Ros a les notícies compartides pel candidat Donald Trump. També hi ha “interessos polítics” que fan que certes informacions serveixin per crear un atac contra un determinat col·lectiu a Catalunya, ja sigui defensor o detractor de la voluntat d'independència que tenen alguns ciutadans catalans.

Els polítics i les *fake news*

Com s'ha vist en els mitjans de comunicació es comparteixen notícies, que no s'han contrastat correctament i que fomenten el concepte *fake news* a la societat. Però els polítics també són responsables per la proliferació de notícies falses. Tornant a la dicotomia política que hi ha actualment a Catalunya, queda constància com des del govern espanyol s'intenta donar a conèixer una realitat totalment diferent als successos que succeeixen al territori català. De fet, el propi president Carles Puigdemont, molt partidari de l'ús de les xarxes socials, a arribat a publicar tuits titllant al govern espanyol “de fer honor a la seva posició com exemple internacional de la creació de *fake news*” i adjunta quatre imatges de diferents mitjans de comunicació que informen sobre actes que ha portat a terme l'executiu espanyol¹¹⁵.

Carles Puigdemont
@KRLS

Segueix

.@desdelamoncloa hacen honor a su posición como ejemplo internacional de creación de #FakeNews Un intento vergonzoso de reescribir lo que ha sucedido en Catalunya con la ayuda de su prensa, sus jueces, su policía y sus cloacas.

Tuit del President Carles Puigdemont titllant el govern espanyol de creadors de fake news.

¹¹³ Tarda oberta - 21/09/2017. (2017). [Vídeo]. Recuperat de <http://www.ccma.cat/tv3/alcarta/tarda-oberta/tarda-oberta-21092017/video/5689741/>

¹¹⁴ Zarzalejos, A. (2018). *Roures demanda a TV3 tras cancelar su programa de tarde por la guerra del IVA*. Recuperat de https://www.elconfidencial.com/comunicacion/2018-02-06/jaume-roures-mediapro-demanda-tv3-tarda-oberta_1517431/

¹¹⁵ Puigdemont, C. (2018). *.@desdelamoncloa hacen honor a su posición como ejemplo internacional de creación de #FakeNews Un intento vergonzoso de reescribir lo que ha sucedido en Catalunya con la ayuda de su prensa, sus jueces, su policía y sus cloacas. Pero la verdad prevalecerá. No olvidamos*. [Missatge en blog]. Recuperat de <https://twitter.com/KRLS/status/972085309067464704>

El President Puigdemont s'encarregava de capturar els titulars de quatre mitjans totalment diferents, dos de catalans i dos d'estrangers per exemplificar que a nivell internacional, els comentaris que fa el govern espanyol no acaben d'encaixar. De fet però, també cal destacar que això és la opinió d'un sol actor que defensa la independència de Catalunya.

Preguntat per les informacions que s'estaven publicant en relació al referèndum de l'1 d'octubre a mitjans internacionals, Alfonso Dastis, Ministre d'Afers Externs i de Cooperació, durant una sessió al Congrés dels Diputats el passat 11 d'octubre va dir que les informacions que es publicaven

BBC News (World) @BBCWorld

Spain's @AlfonsoDastisQ says many images of Catalonia police violence were "fake" bbc.in/2yZhAOv

UK's @EmilyThornberry disagrees

I think by now many of those pictures have been proven to be fake pictures.

1:27 479m visualitzacions

▲ Alfonso Dastis. Photograph: Emmanuel Dunand/AFP/Getty Images

Spanish foreign minister Alfonso Dastis

Hundreds of people were injured in Catalonia in October, when Spanish police raided polling stations in attempt to prevent Catalonia's independence referendum taking place. Videos showed police kicking people attempting to vote and striking them with batons.

Dastis's response: "I am not saying that all are fake pictures, but some of them are and there have been a lot of alternative facts and fake news."

La Vanguardia ✓

POLÍTICA | Santamaría asegura que robots extranjeros difundieron "imágenes falsas" del 1-O

El cap de Drets Humans de l'ONU qüestiona els arguments de Moncloa per justificar les càrregues de l'1-O

Exemples publicats al Twitter del President Carles Puigdemont defensant la tàctica comunicativa del govern espanyol envers la realitat catalana.

des de la Generalitat i la campanya mediàtica dels diferents mitjans internacionals eren tot mentides i que l'únic que provocava la Generalitat era desinformar, buscant una estratègia que "en anglès es diu *fake news* i en espanyol mentir"¹¹⁶. Aquestes declaracions però quedaven totalment qüestionades pels canals de televisió i els diaris més prestigiosos a nivell mundial quan parlaven amb el Ministre i preguntaven sobre l'acció policial i ell mateix explicava que les imatges que s'havien compartit públicament eren "falses".

¹¹⁶ Europa Press. (2017). *Dastis, convencido de que "cada vez menos medios internacionales serios se creen la propaganda secesionista"*. Recuperat de <http://www.europapress.es/nacional/noticia-dastis-convencido-cada-vez-menos-medios-internacionales-serios-creen-propaganda-secesionista-20171011120207.html>

Tenint en compte el discurs que feien els diferents ministres sobre l'ús policial per aturar la celebració del referèndum, molts mitjans internacionals van entrevistar els polítics directament. La televisió britànica SkyNews entrevistava al ministre Dastis en una doble pantalla. Mentre el periodista estava a les portes de l'Escola Industrial de Barcelona envoltat de gent que escoltava atentament les preguntes, Alfonso Dastis estava a Madrid en un despatx contestant les preguntes. El periodista, a les portes d'un col·legi electoral durant la celebració de l'1 d'octubre retreia que havia vist un vídeo on es mostrava "un policia estirant una senyora pels cabells" abans de dir, entre aplaudiments, que "això és totalment inacceptable a l'Europa del segle XXI". Dastis, ràpidament s'excusava dient que "no estava segur d'haver vist les mateixes imatges" que el periodista acabava de descriure¹¹⁷.

Aquesta negació de la realitat ha portat al Govern Espanyol ha defensar una realitat paral·lela als fets que van ocórrer durant el referèndum de l'1 d'octubre. Per Alfonso Dastis, explica Joan Maria Morros, la celebració i les imatges que s'han vist de les càrregues policials, són "fake news". Però encara que la persona segueixi dient que aquesta realitat no va existir i que és totalment falsa, "la gent discernirà i dirà la seva opinió", explicava Morros.

La "guerra bruta" per desprestigiar al contrincant, en aquest cas el Govern Català, queda palesa amb la intenció i la quantitat d'entrevistes que Alfonso Dastis va concedir a diferents mitjans internacionals aquells dies. Entre les televisions més vistes a nivell global s'hi pot trobar imatges a la CNN¹¹⁸, la BBC¹¹⁹ o el mencionat anteriorment, SkyNews. Aquell dia, també es van compartir imatges, dient que eren del referèndum de l'1 d'octubre, tot i que després, un anàlisi exhaustiu va determinar i demostrar que les imatges no es corresponien a aquell dia i que entrarien dins de la classificació de *fake news* compartides durant el dia de la votació. Aquestes imatges, tot i que no les compartien els polítics sinó els ciutadans i els internautes de les xarxes socials, afectaven també el discurs mediàtic. Una de les publicacions més extremes deia que "la Policia Nacional havia deixat un nen paralític en una càrrega policial" com exemplifica el periodista Marc Amorós.

Encara que quedi lluny de la realitat, la tècnica per desprestigiar l'altre polític existeix i no és pas recent. Manel Fran, del PSC, explica que de visions interessades n'hi ha hagut sempre, que hi són en els "darrers dos segles" i que la única funció que tenen és "perjudicar l'adversari". Aquesta forma de fer política però succeeix "sobretot quan hi ha campanya" determina Manel Ros que durant els 15 dies abans, la precampanya, i durant la quinzena de dies que dura la campanya en sí; les *fake news* són més freqüents. Cal destacar però que no tothom ho veu així. Mentre que Manel Fran i Manel Ros ja han portat diferents campanyes electorals en els últims anys, tenint en compte que els catalans han estat convocats a les urnes diverses vegades en els darrers sis anys. El punt de vista dels ja habituals a les campanyes però contrasta amb Isaac Salvatierra que només ha viscut unes eleccions com a cap de comunicació d'Esquerra Republicana, la de les eleccions del 21 de desembre. Salvatierra assegura que la publicació de notícies falses per desprestigiar l'adversari polític, no entra dins de "l'ètica professional i no es

---

¹¹⁷ SkyNews. (2017). "We have tried to be proportionate" says Spain's Foreign Minister after police clashes left hundreds of people injured in #Catalonia. [Vídeo i Missatge en un blog]. Recuperat de <https://twitter.com/SkyNews/status/914540814671405057>

¹¹⁸ Miguel, J. (3 d'octubre 2017). *Presentadora de CNN flipando con lo q dice el ministro de Exteriores de España @AlfonsoDastisQ mientras salen las imágenes de la represión* [Missatge en un blog i vídeo]. Recuperat de https://twitter.com/Juanmi_News/status/914994869457838081

¹¹⁹ BBC. (2017). *Spanish FM @AlfonsoDastisQ on Catalonia crisis: "There has been a lot of alternative facts and fake news"* <http://bbc.in/2xdK5n0>. [Missatge en un blog i vídeo]. Recuperat de <https://twitter.com/BBCWorld/status/922018641469521920>

dona". Tot i que els exemples que s'han pogut veure, de tant uns polítics com els altres, criticant i explicant mentides, sí que expliquen que hi ha aquest tipus de publicacions, sense cap problema.

Fake News a Catalunya

El conflicte social i polític a Catalunya ha fet que la societat, majoritàriament, prengué la posició més adient a la seva ideologia política. Aquest posicionament però també ha tingut altres actors com són els mitjans i els polítics. El gran enrenou mediàtic que viu la política catalana fa que les informacions circulin a gran velocitat, principalment per les xarxes socials. Aquesta participació de la ciutadania a l'hora de compartir informacions que no estaven verificades ha col·laborat a augmentar les divergències entre un bàndol i l'altre. És cert que els mitjans han compartit notícies que no representen la realitat però també és cert que els polítics han col·laborat a la difusió d'aquestes notícies falses. La política catalana viu en un moment d'alta tensió i aquesta constant pressió entre els dos executius i els partits polítics catalans augmenta la possibilitat que les notícies falses es comparteixin més fàcilment. Els ciutadans tenen una gran part de la responsabilitat perquè gràcies a ells, sense la difusió que en fan, moltes d'aquestes notícies falses no arribarien mai a cap lector.

L'assemblea extraordinària del 155

El divendres 27 d'abril del 2018 es celebrava a Barcelona el Trofeu Comte de Godó de Tennis amb l'assistència d'un gran nombre de polítics. L'acte, bastant freqüentat per diputats, es celebra anualment però enguany la competició arribava amb la manca de govern des de l'aplicació de l'article 155 de la Constitució Espanyola. El mateix dia que es complien sis mesos sense un equip a la Generalitat de Catalunya; els líders dels partits polítics de Ciutadans, Partit Popular Català i el Partit Socialista de Catalunya assistien a un dinar al restaurant de la zona *Village* del Reial Club de Tennis. El dinar va passar desapercebut fins que dues setmanes després va aparèixer una imatge de la taula on estaven asseguts tots els líders defensors de la Constitució Espanyola. A la taula s'hi podia veure el comte de Godó, Javier Godó; l'alcalde de L'Hospitalet del Llobregat, Núria Marín; l'exministre d'Interior, Jorge Fernández Díaz; Josep Caminal, director general de Presidència del Grup Godó; Miquel Iceta, primer secretari del PSC; Pere Guardiola, director general comercial del Grup Godó; Fernando de Páramo, diputat de Ciutadans; Xavier García Albiol, president del PP a Catalunya; Màrius Carol, director de *La Vanguardia*; i finalment, Inés Arrimadas, líder de Ciutadans; com va publicar el diari digital, *ElNacional.cat*¹²⁰.

Aquesta imatge però es va compartir per Ferran Civit, diputat de Junts per Catalunya al Parlament, sota el titular d'"Assemblea extraordinària del 155"¹²¹. Una publicació que fins i tot el president i periodista Carles Puigdemont va retuitejar. No va ser l'únic polític independentista que va compartir la imatge. La imatge es va fer pública el 15 de maig, el dia internacional de la família i el diputat al Congrés espanyol per Esquerra Republicana, Gabriel Rufián, va aprofitar la jornada per compartir la imatge amb el text: #DialInternacionaldeLaFamilia¹²².

¹²⁰ EnBlau. (2018). *La foto inèdita del dinar "de família" del 155*. Recuperat de https://www.elnacional.cat/enblau/ca/televisio/foto-dinar-grup-godo-politics-unionistes_268506_102.html

¹²¹ Civit, F. (15 de maig de 2018). *Assemblea extraordinària del 155*. [Missatge en un blog]. Recuperat de <https://twitter.com/CivitiMarti/status/996343521400541184>

¹²² Rufián, G. (15 de maig de 2018). *#DialInternacionaldeLaFamilia*. [Missatge en un blog]. Recuperat de <https://twitter.com/gabrielrufian/status/996362016788025344>

Imatge publicada per Ferran Civit i compartida per Carles Puigdemont. A la imatge, hi ha diferents líders polítics, com també el director de La Vanguardia, Màrius Carol i el comte Godó, Javier Godó.

El problema va ser que aquests dos polítics, que a la xarxa social de Twitter sumen més de 1.300.000 seguidors, van compartir *fake news*. Aquest dinar, que s'observa a la fotografia, forma part d'una tradició emmarcada en el Trofeu Comte de Godó que se celebra a la ciutat catalana. De fet, el rotatiu patrocinador del torneig de tennis explica que en l'edició del 2017, el mateix president va ser convidat pel propi editor de *La Vanguardia* a participar en un dinar com el que ell mateix va titllar "d'Assemblea extraordinària del 155". El mitjà reconeix que el dia anterior, s'havia celebrat una trobada amb altres líders polítics; com el primer tinent d'alcalde de l'Ajuntament de Barcelona, Gerardo Pisarello, Alfred Bosch, del grup municipal d'ERC, Xavier Trias, del grup municipal del PDeCat; i la secretària general del mateix partit, Marta Pascal. Un fet però que no es va fotografiar i no va circular per les xarxes socials¹²³. La notícia que un President de la Generalitat hagués retuitejat una informació falsa, demostra el nivell de tensió que hi ha entre els diferents partits polítics a Catalunya.

Rússia interfereix en la política catalana

Feia tres dies que s'havien detingut diferents membres del Govern de la Generalitat i que la ciutadania hagués sortit al carrer a demanar-ne l'alliberament. Era dissabte 23 de setembre i quedava una setmana i un dia pel diumenge 1 d'octubre, dia que s'havia de celebrar el referèndum d'autodeterminació de Catalunya. Aquell matí però el diari espanyol, *El País*, publicava un article escrit pel seu director adjunt, David Alandete, en portada. "La maquinària d'ingerències russa penetra la crisi catalana¹²⁴" llegia el titular a tres columnes en la primera plana

¹²³ Redacción. (2018). *La 'fake news' sobre "la assemblea del 155"*. Recuperat de <http://www.lavanguardia.com/politica/20180515/443608104727/godo-fake-new-asamblea-155.html>

¹²⁴ Alandete, D. (2017). *La maquinaria de injerencias rusa penetra la crisis catalana*. Recuperat de https://politica.elpais.com/politica/2017/09/22/actualidad/1506101626_670033.html

www.elpais.com EL PERIÓDICO GLOBAL SÁBADO 23 DE SEPTIEMBRE DE 2017 (NÚMERO 10.687) EDICIÓN CATALUÑA

TENSION ANTE EL REFERENDUM ILEGAL DEL 1 DE OCTUBRE

La maquinaria de injerencias rusa penetra la crisis catalana

La red global que actuó a favor de Trump y el Brexit se dedica ahora a España. Los puntos de votación del 1-O incluyen varios centros de asistencia sanitaria. La Junta Electoral se disuelve para evitar multas del Tribunal Constitucional

EL ALANDETTE A. PÉREZ. C. BILBAO. Madrid / Alandete. El contenido de este artículo y del resto de artículos de este periódico de prensa mancomunada en redes sociales como Twitter, según una investigación de este diario con información de analistas social.

La propaganda pro-rusa, que ha defendido el Brexit, a Donald Trump, a Marine Le Pen y a la ultraderecha alemana, italiana y francesa, se dedica ahora a España. Los puntos de votación del 1-O incluyen varios centros de asistencia sanitaria. La Junta Electoral se disuelve para evitar multas del Tribunal Constitucional.

El contenido de este artículo y del resto de artículos de este periódico de prensa mancomunada en redes sociales como Twitter, según una investigación de este diario con información de analistas social.

La propaganda pro-rusa, que ha defendido el Brexit, a Donald Trump, a Marine Le Pen y a la ultraderecha alemana, italiana y francesa, se dedica ahora a España. Los puntos de votación del 1-O incluyen varios centros de asistencia sanitaria. La Junta Electoral se disuelve para evitar multas del Tribunal Constitucional.

Alandete en el momento de la adquisición de la información en Barcelona como agente de inteligencia.

La fiscalía denuncia por sedición a los líderes de la movilización

El Código Penal contempla penas de hasta 15 años por "alzarse contra la ley"

FERNANDO J. PÉREZ. Madrid. Los altercados de Barcelona en la noche del miércoles tras los referendios y el desmantelamiento por parte de la Guardia Civil de la manifestación del día 1 de octubre. Sección de prensa de la Fiscalía General del Estado en la Audiencia Nacional. El escrito se refiere a la responsabilidad de los dirigentes de la Asamblea Nacional Catalana y de Osona, Jordi Sánchez y Jordi Cuadrado, según el Código Penal, por haber provocado la violencia pública y tumultuosa contra el poder público.

La Guardia Civil y la policía participarán en el control del orden público

P. GRIEGA SOLÍS / E. GARCÍA. Madrid / Barcelona. El momento del desmantelamiento de la manifestación de la noche del miércoles en Barcelona. Sección de prensa de la Guardia Civil y la Policía Nacional.

Londres pide una tregua de dos años para la total desconexión de Europa

PABLO DOMÍNGUEZ / DANIEL VÉREZ. Londres / Bruselas. La primera ministra británica, Theresa May, en un discurso pronunciado en el Parlamento, pide a la Unión Europea que se abstenga de imponer sanciones económicas a los países que se abstengan de votar en el referéndum del 1 de octubre. Además, para evitar las medidas impuestas por la justicia, el Gobierno británico ha pedido al Parlamento que se abstenga de votar en el referéndum.

TIPO DE SEGURO	PRECIO
Seguro de Vida	15 16
Seguro de Accidentes	18 19
Seguro de Salud	20 21

the travel brand

Portada del diari El País, el dissabte 23 de setembre del 2017.

del rotatiu d'aquell dissabte de setembre¹²⁵. Alandete subtitulava l'article com "la xarxa global que va actuar a favor de Trump i el Brexit es dedica ara a Espanya".

A l'article es poden llegir declaracions com "el Kremlin ha vist en l'independentisme català una altra oportunitat per penetrar a les fractures europees i consolidar la seva influència internacional". Alandete explica que el mitjà de comunicació RT, *Russia Today*, en la seva versió en castellà havia compartit 42 històries parlant de Catalunya, en l'últim mes. A l'escrit del rotatiu madrileny s'assegurava que els articles del mitjà rus, hi havia una direcció ideològica "contrària a la legalitat constitucional". Una afirmació però que des del mateix mitjà van criticar amb ironia dient "en els mitjans espanyols no es parla de cap altra cosa, però que un mitjà en espanyol, amb corresponsalia a Espanya, informi sobre el tema més comentat del moment, és sospitos" deia la presentadora de RT, Inna Afinogenova, en un vídeo que circula per les xarxes¹²⁶. Aquest reportatge publicat al diari *El País*, ha portat una gran controvèrsia perquè es dedicava a analitzar detalladament diferents conceptes relacionats amb una presumpció ingerència russa a Catalunya per afavorir la votació del referèndum de l'1 d'octubre.

El dia que es publica el reportatge, el fundador de WikiLeaks, Julian Assange ja havia fet algunes piulades sobre la situació política a Catalunya. L'australià explicava la realitat que es vivia mitjançant el seu compte personal de Twitter, @JulianAssange¹²⁷. El rotatiu afirmava, mitjançant diferents mesuradors digitals que un tuit del fundador de WikiLeaks havia estat compartit per "un exèrcit de robots", perquè el missatge havia arribat a més de 2.000 retuits en 60 minuts, un acte poc habitual a la xarxa social de Twitter, que segons Alandete, els missatges es viralitzen de manera sostinguda durant diversos dies. També destacaven que havien fet una anàlisi dels seguidors del perfil d'Assange, i que de 5.000 seguidors que havien utilitzat per la mostra, "el 59% d'aquests eren falsos".

El problema va ser quan David Alandete va anar a declarar davant d'un comitè del Parlament britànic sobre la influència de les fake news en diferents processos participatius, com era el cas del referèndum de l'1 d'octubre. Durant la visita al Parlament, el director adjunt de *El País*, David Alandete va comentar que havien analitzat "cinc milions de comptes del Twitter que havien

¹²⁵ Portada El País del 23 de setembre del 2017. (2017). Recuperat de <https://elpais.com/hemeroteca/elpais/portadas/2017/09/23/>

¹²⁶ RT en Español. (2017). *RT tiene un plan: independizar Cataluña*. [Vídeo]. Recuperat de <https://www.youtube.com/watch?v=YSh3082JGZU>

¹²⁷ Preguntas Frecuentes. (2017). *Julian Assange: "El que passa a Catalunya, el més important des de la caiguda del mur de Berlín"*. [Vídeo]. Recuperat de <http://www.ccma.cat/tv3/alacarta/preguntas-frecuentes/julian-assange-el-que-passa-a-catalunya-el-mes-important-des-del-mur-de-berlin/video/5691654/>

publicat sobre el referèndum català”¹²⁸. Una informació però que es contradiu amb el seu propi article dient que havien estat “cinc milions de missatges”¹²⁹. La interferència russa però queda desmentida quan el parlamentari pregunta a la representació espanyola que està allà, “si han fet alguna anàlisi de la ingerència russa en els resultats del referèndum?” i la resposta és “no”. Que instants més tard es converteix en un “no tenim proves específiques”.

Aquesta declaració davant d’una comissió parlamentària britànica que avalua l’impacte de les *fake news* en diferents eleccions, podria haver estat el punt final del reportatge publicat per David Alandete. Però no va ser el cas. A finals d’abril del 2018, el Parlament britànic publicava una evidència escrita¹³⁰, l’informe del director de *Transparency Toolkit*, una organització sense ànim de lucre amb seu als Estats Units. La feina d’aquesta organització és ajudar periodistes a entendre la informació recuperada d’internet. La conclusió que compartia el director sobre el testimoni d’Alandete era que “he trobat una gran quantitat d’instàncies de desinterpretació de les fonts d’informació, ús imprecís d’informació, falta d’atenció al detall i una metodologia pobre en quan a recerca”. En resum, estava demanant al Parlament britànic que la informació compartida per David Alandete; Francisco de Borja Lasheras del Consell Europeu de Relacions Exteriors i Mira Milosevich-Juaristi de l’Institut Reial Elcano; no es prenguésser seriosament.

Aquesta petició però anava argumentada amb diferents mesuradors d’anàliques digitals, i contrastava tota la informació compartida per David Alandete en el seu article. De fet, la primera prova que porta és que *El País* havia fet servir una informació antiga per demostrar que la majoria de *followers* que tenia Julian Assange eren bots. De fet, havien analitzat el compte del fundador de WikiLeaks abans que fes cap piulada i quan només tenia 2.262 *followers*, en comparació als més de 753.000 seguidors que té actualment. L’expert en xarxes socials també es qüestiona la veracitat de la informació que els tuits es comparteixen al llarg del temps, perquè no s’aporta cap dada específica ni científica que ho demostrï. També aclareix que un abast més gran no és sinònim de comptes bots com argumentava Alandete, i menys en un perfil que compta amb un gran nombre de seguidors.

L’argument de David Alandete però s’acaba veient encara més afectat quan l’expert explica que en el reportatge s’ha exemplificat que hi ha una anàlisi partidista en contra de la independència perquè en cap moment es parla dels bots que publiquen informació anticatalanista, i ho demostra amb un exemple d’un compte de Twitter, que havia compartit una notícia del diari *ABC* que titulava: “Puigdemont torna a xocar amb el despreci d’Europa”, i que va arribar als 15.000 retuits, però només als 99 m’agradaes. Sense deixar de banda, que el perfil de la xarxa social ja no existeix perquè violava la normativa de la xarxa de microblogging per ser “comptes falsos”.

L’expert segueix justificant el seu punt de vista dient que “no és l’únic que observa una cobertura partidista d’*El País* sobre el tema català”. Posa per exemple que la *Columbia Journalism Review* té el neguit que el diari ha deixat a molta de la població espanyola sense un indret per informar-se

---

¹²⁸ *Digital, Culture, Media and Sport Committee. Tuesday 19 December 2017 Meeting started at 10.33am, ended 12.46pm.* (2017). [Vídeo]. Recuperat de <https://parliamentlive.tv/Event/Index/e88c1024-f637-4191-8f29-61d63801f5a6>

¹²⁹ Alandete, D. (2017). *La trama rusa empleó redes chavistas para agravar la crisis catalana*. Recuperat de https://politica.elpais.com/politica/2017/11/10/actualidad/1510341089_316043.html

¹³⁰ *Written evidence submitted by M C McGrath.* (2018). Recuperat de <http://data.parliament.uk/writtenevidence/committeeevidence.svc/evidencedocument/digital-culture-media-and-sport-committee/fake-news/written/80989.pdf>

de manera neutral sobre la crisi a Catalunya¹³¹. Amb el possible interès partidista de *El País*, queda clara que un dels diaris de referència a Espanya, publicava informació totalment falsa. El diari s'ha convertit en un altre instrument per compartir *fake news*, i no només mitjançant les xarxes socials i els canals digitals, sinó també utilitzant el suport en paper del diari. La publicació d'aquestes informacions totalment contràries a la realitat però es contradiuen amb l'opinió de Manel Fran que defensa que els mitjans de comunicació de referència es "prenen seriosament" la seva feina i no publiquen informacions esbiaixades.

Però *El País*, no només rep crítiques sobre la falsificació d'informació dient que hi ha ingerència russa a Catalunya per part d'un expert d'Estats Units. La publicació d'un altre article, amb el titular "la intel·ligència alemanya afirma que Rússia va recolzar l'independentisme català" per part del mitjà *El País*¹³², però també per part de l'agència estatal de notícies espanyola *EFE*¹³³, és totalment falsa com explica el coronel expert en geoestratègia, Pedro Baños, en una entrevista amb Susanna Griso al programa *Espejo Público*¹³⁴. Baños destaca que el contingut de la notícia no es correspon amb el titular perquè la persona que fa les declaracions és el responsable de seguretat dins del territori alemany, que el coronel explica que "poc té a veure amb el que passa en altres països". Pel mateix coronel aquest informe seria una informació que alguna agència d'intel·ligència hauria fet circular però que no era un estudi elaborat pel propi sistema d'intel·ligència alemany.

Les constants acusacions de la possible ingerència russa al debat català per part del rotatiu espanyol, han acabat arribant a la corporació de notícies britànica, la *BBC*. El mitjà anglès qüestionava si les *fake news* de Rússia havien provocat algun escàndol a Catalunya i a la política catalana¹³⁵, tenint en compte el moment de divergències que hi ha a la societat. En el mateix article però, a diferència del reportatge fet pel diari *El País* es contraposen diferents punts de vista. Una de les fonts que fa servir el mitjà britànic és un tuitaire que de manera irònica explica que la reivindicació d'independència de Catalunya ja ve de fa molt temps, fins i tot amb la Guerra dels Segadors, i que tot era "culpa de Rússia"¹³⁶, i que tots els actes, com les manifestacions i els resultats electorals estan relacionats, com diuen els "nacionalistes espanyols" amb els hackers russos.

---

¹³¹ Herman, M. (2017). *Spain's most famous paper stumbles amid Catalonia independence crisis*. Recuperat de https://www.cjr.org/business_of_news/catalonia-independence-el-pais-spain.php

¹³² Carbajosa, A. (2018). *La inteligencia alemana afirma que Rusia apoyó al independentismo catalán*. Recuperat de https://politica.elpais.com/politica/2018/05/14/actualidad/1526297741_890840.html

¹³³ *La inteligencia alemana afirma que Rusia apoyó al independentismo catalán*. (2018). Recuperat de <https://www.efe.com/efe/espana/portada/la-inteligencia-alemana-afirma-que-rusia-apoyo-al-independentismo-catalan/10010-3615117>

¹³⁴ Nolescreas. (2018). *Pedro Baños, ex jefe de análisis geopolítico en Defensa y de contrainformación en el ejército europeo, explica en Espejo Público que la última de El País sobre la injerencia rusa es una noticia falsa*. [Missatge en blog i vídeo]. Recuperat de <https://twitter.com/nolescreas/status/996434833210511361>

¹³⁵ Palmer, E. (2017). *Spain Catalonia: Did Russian 'fake news' stir things up?*. Recuperat de <https://www.bbc.com/news/world-europe-41981539>

¹³⁶ Rius, A. (2017). *The new trend among the Spanish nationalism to re-brand its damaged democracy is linking Catalan self-determination movement to Russia and its "evil Russian hackers". Here you are a short thread about it*. [Missatge en blog]. Recuperat de <https://twitter.com/arnauriwz/status/929782594186727424>.

TV3, la cadena pública manipuladora

“Nosaltres com a informatius de TV3 no havíem hagut de passar mai pels tribunals perquè un altre mitjà havia mentit sobre nosaltres” explicava David Bassa, cap d’informatius de la cadena. El periodista feia referència a un article que s’havia publicat al mitjà de comunicació *El País* el 12 de novembre del 2017 amb el titular: “una setmana només veient TV3”. La publicació, que s’havia fet passar per notícia però era un article d’opinió d’Iñigo Domínguez, analitzava la programació de la cadena pública durant la setmana del 6 al 12 de novembre. Pel cronista però hi havia una explicació clara: “els seus informatius són esbiaixats?. Doncs sí. Per com ho expliquen i pel que callen” escrivia Domínguez a les pàgines del rotatiu. Aquesta informació però és totalment contrària a la realitat, com la jutgessa de Barcelona, Rocío Ortega, sentenciava després que la cadena pública portés una demanda de rectificació a judici.

Parlant d’aquest cas, David Bassa exposa que el canal públic rep “fake news” a causa d’una campanya per desprestigiar la televisió catalana. Assegura a dir que mentre que fan la seva feina bé i les “xifres ens avalen” hi ha constants atacs per evitar que TV3 segueixi amb els seus alts nivells d’audiència i el que fan totes les televisions és “que menteixen”. De fet, el cap d’informatius segueix afegint que pot assegurar que “es menteix sobre nosaltres i la realitat de Catalunya”. La cadena TV3 va començar les seves emissions, en proves, el 10 de setembre del 1983¹³⁷ i des d’aleshores s’ha posicionat com la televisió més seguida a Catalunya, durant molts anys seguits¹³⁸. Ara però, s’ha iniciat una campanya per desprestigiar el canal, com explica Bassa, però sense fonaments.

Un dels exemples més clar és el comentari que Xabier García Albiol va fer sobre el mitjà audiovisual. Durant la campanya electoral del desembre del 2017, en un *meeting*, va dir que si guanyava tancaria TV3 i la tornaria a “obrir amb gent normal que sigui plural”¹³⁹. Pocs dies més tard, arribava el torn de l’entrevista del cap de llista del Partit Popular de Catalunya al programa *Els Matins* presentat per Lídia Heredia¹⁴⁰. Al llarg de l’entrevista es va arribar a diferents moments de tensió quan el candidat, deia que la televisió pública era “imparcial” i la presentadora deia que “no hi ha cap estudi seriós que s’ens hagi presentat que això ho pugui sostenir”. Per poder-ho exemplificar, des de la cadena s’informa als espectadors que és “de les poques televisions que s’auditen mensualment amb un informe de paràmetres de qualitat per l’informe GFK”. Un informe al que David Bassa, també en fa referència constatant que “cap de les televisions espanyoles està a l’anàlisi” d’aquesta companyia d’investigació.

Aquest però no és l’únic informe al qual està sotmesa la cadena pública perquè també hi ha un examen constant per part del Consell de l’Audiovisual de Catalunya, pel Parlament, pel Centre d’Estudis d’Opinió i finalment pel Centre d’Investigacions Sociològiques. Entre aquests examinadors hi destaca el CAC, que acostuma a fer informes en matèria de parcialitat i d’anàlisi

---

¹³⁷ *Història. Cronologia 1982 - 1990*. (2018). Recuperat de <http://www.ccma.cat/corporatiu/ca/historia/>

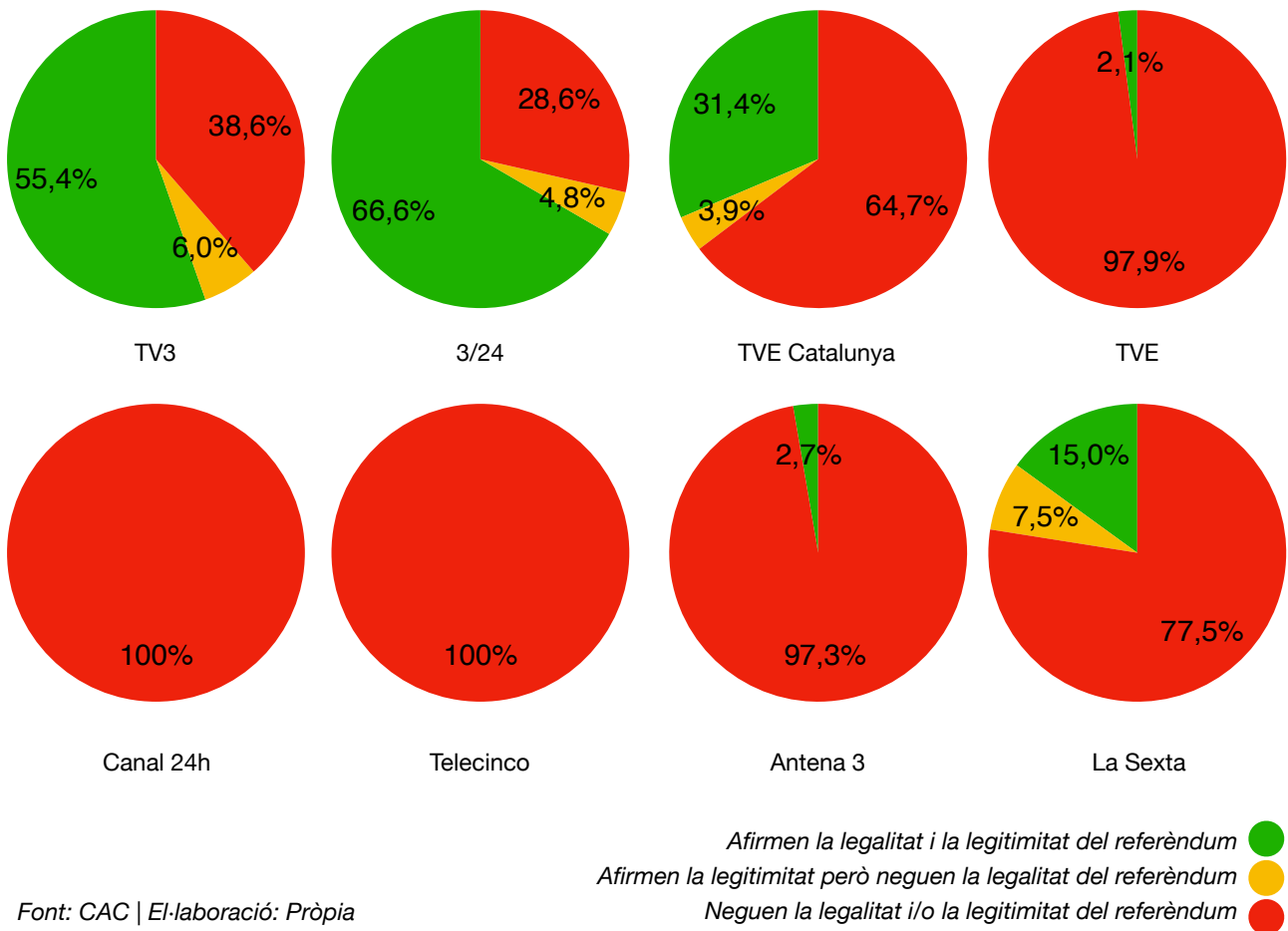
¹³⁸ *Televisió. Repartiment de l’audiència. Per cadenes*. (2018). Recuperat de <http://www.idescat.cat/pub/?id=aec&n=774>

¹³⁹ ARA. (2017). *Albiol vol tancar TV3 i "tornar-la a obrir amb gent normal que sigui plural"*. Recuperat de https://www.ara.cat/politica/Albiol-tancar-TV3-tornar-la-normal_0_1912608914.html.

¹⁴⁰ *Els Matins*. (2017). *Albiol: "Algunes coses que passen a TV3 i a Catalunya Ràdio nosaltres no les compartim, no ens agraden i no ens semblen normals"*. [Vídeo]. Recuperat de <http://www.ccma.cat/tv3/alacarta/els-matins/albiol-algunes-coses-que-passen-a-tv3-i-a-catalunya-radio-nosaltres-no-les-compartim-no-ens-agraden-i-no-ens-semblen-normals-/video/5704845/>

dels tertulians. El més notori, publicat l'1 de desembre del 2017, només quatre dies després de l'entrevista a Xabier García Albiol, s'analitzaven 125 tertúlies i programes especials, emesos entre l'11 i el 30 de setembre; el dia abans del referèndum de l'1 d'octubre. L'informe explicava que sí, que a TV3 hi havia un 55,4% de tertulians que defensaven una posició de legalitat i legitimitat del referèndum. Però que els tertulians que negaven la legalitat o legitimitat de la votació eren un 38,6% dels convidats a les diferents tertúlies i programes especials¹⁴¹. Aquesta informació era totalment contrària a la informació que s'havia volgut compartir durant l'entrevista per part del líder polític del Partit Popular, on deia el mitjà públic no és parcial.

Anàlisi de les opinions a les tertúlies i programes especials de televisions catalanes i espanyoles entre l'11 i el 30 de setembre de 2017

Font: CAC | El-laboració: Pròpia

Però per si no fos prou fiable l'estadística que donava l'informe, aquell document es va aprovar per unanimitat dels consellers del CAC, inclòs el proposat pel PP, Daniel Sirera, que tot i la firma favorable a l'informe, va emetre un vot particular demandant que el Consell analitzés mitjans que no estaven sota la seva jurisprudència perquè són televisions d'abast espanyol, com les privades Antena 3, Telecinco i La Sexta o la pública estatal TVE i el canal 24h. En canvi afegia que altres mitjans, d'abast català, com RAC1, Catalunya Ràdio o 8TV no s'havien analitzat. Igualment, però les xifres de TV3 queden lluny de les de la televisió pública espanyola, on només un 2,1% dels convidats a les tertúlies entre l'11 i el 30 de setembre, defensaven la legalitat i la legitimitat del referèndum, i el 97,9% dels tertulians que assistien als programes deien que el referèndum català era il·legal. Les dades de l'informe però quedaven lluny de la informació publicada pel diari *El*

¹⁴¹ Consell de l'Audiovisual de Catalunya. (2017). *El pluralisme als espais d'opinió de la televisió*. Recuperat de https://www.scribd.com/document/366035653/Informe-del-CAC-sobre-el-pluralisme-a-les-tertulies-de-televisio-entre-l-11-i-el-30-de-setembre-de-2017#from_embed

País, que ells mateixos després de rebre la sentència per part de la jutge van qualificar que TV3 estava dient mentides perquè la informació que reclamaven que es rectificqués era certa i que la cadena pública s'havia aprofitat de la sentència que obliga a rectificar però que “ni tan sols entra a verificar que les objeccions d'aquesta rèplica siguin certes. I no ho són”. El mitjà escrit enumerava nou afirmacions que s'havien fet a la crònica d'Iñigo Domínguez, que ells seguien defensant com a verídiques i no com a “fake news” com les descrivia David Bassa, cap d'informatius de TV3.

En el reportatge s'insisteix a dir que als informatius de TV3 adaptaven la informació. En una acció per part dels Comitès de Defensa per la República, grups assemblearis de diferents zones territorials que defensen la República, el canal mostrava unes imatges on només es veien “universitaris i joves” tallant les carreteres però per tal de “fer creure que és tota la societat la que es mou, no només el jovent” havia fet declaracions a persones grans sobre l'aturada de país, com s'explicava al rotatiu. El cas més sorprenent és quan Iñigo Domínguez qualifica la visió que té TV3 del país espanyol com “Espanya és Gürtel”. El cronista, en els pocs informatius que es parlava d'Espanya, només es feia per parlar del cas de corrupció que s'estava vivint en aquell moment explicant que no hi havia cap altre notícia a explicar que no fos la corrupció del Partit Popular, tot i que *El País*, es fa resó “d'un cas de violència de gènere molt greu en el qual va ser cridaner el desinterès de TV3, que només s'hi va referir al final de l'informatiu del 8 de novembre”¹⁴².

Aquest article d'opinió però insisteix en el fet que Espanya no existeix a la televisió pública posant per exemple, que les notícies no surten als telenotícies i que “per no sortir, no surt ni en el mapa del temps” assegura Iñigo Domínguez. David Bassa va comentar sobre aquest fet dient que “Sí. Sí. Sí. Sí.” preguntat per si s'expliquen notícies falses a Catalunya. Sense anar més lluny posava l'exemple que líders polítics, i aquest mateix article d'*El País*, expliquen que “no surt mai la paraula Espanya”, tot i que ell mateix diu que “s'ajunten conceptes falsos que la veritat desmenteix”. Malgrat tots els atacs que rep la cadena pública, els diferents informes del Consell Audiovisual, com també de la companyia d'investigació GFK; les dades demostren que la televisió pública és de qualitat i assoleix unes dades d'imparcialitat molt superiors a la resta de cadenes televisives estatals. Recentment, l'últim informe de pluralisme fet públic pel Consell de l'Audiovisual de Catalunya¹⁴³ explica que el 48,2% del temps de paraula als informatius de TV3, estaven destinats a membres del Govern Espanyol i partits unionistes (PP, Ciutadans, PSC); en contra del 36,4% de minuts destinats a veus defensores de la independència de Catalunya. Aquest nou informe però, es va realitzar durant els últims mesos del 2017, quan no hi havia govern de la Generalitat per l'aplicació de l'article 155 de la Constitució Espanyola i durant el desembre hi havia una campanya electoral de dues setmanes.

Sant Esteve de les Roures

Les xarxes socials han servit per compartir *fake news* d'una manera més ràpida i amb molta més distribució. El problema però és que aquesta notícia falsa, no prové per part de cap ciutadà, ni català ni espanyol. El cas és que la publicació la va fer el diari digital espanyol, OkDiario. El mitjà el va fundar l'exdirector del diari *El Mundo*, Eduardo Inda, l'any 2015. La web té una gran

---

¹⁴² El País. (2018). *EL PAÍS respon a la manipulació informativa de TV3*. Recuperat de https://cat.elpais.com/cat/2018/01/12/catalunya/1515788949_769711.html.

¹⁴³ CAC. (2018). *Acord 41/2018 d'aprovació de l'informe sobre l'observança del pluralisme polític a la televisió i a la ràdio durant el període octubre-desembre de 2017*. Recuperat de https://www.cac.cat/pfw_files/cma/actuacions/Acord_41_2018_ca.pdf

audiència en nombre de visites, l'agost del 2017 va arribar a les 32.000.000 de pàgines vistes¹⁴⁴. Aquest digital s'ha posicionat clarament en contra de la independència de Catalunya i fins i tot ha arribat a compartir “fake news” sense miraments. Amb aquestes paraules l'alcaldeessa de Girona, Marta Madrenas, acusava el digital després d'una publicació a finals d'abril del 2018. El titular deia que “l'alcaldeessa de Girona converteix les mentides de l'1-O en un conjunt escultòric” i la imatge destacada eren dos capitells amb relleus mostrant un grup de policies atacant manifestants que estaven amb les mans aixecades; com també un grup d'agents emportant-se una capsa, que representa una urna del referèndum de l'1 d'octubre.

Capitells que el diari OkDiario comenta que s'han exposat a la plaça 1 d'octubre al centre de Girona

La pròpia alcaldeessa escrivia en un tuit “el màster de les Fake News!” alhora que adjuntava l'enllaç al tuit publicat pel portal informatiu d'Eduardo Inda amb l'enllaç a la notícia escrita¹⁴⁵. El problema però és que els capitells que publicava el diari, eren totalment una invenció d'un internauta que havia fet creure que aquests capitells formaven part del conjunt històric del municipi, fictici, de Sant Esteve de les Roures. La imatge l'havia compartit l'usuari de Twitter, @jesuset58¹⁴⁶. L'explicació d'aquesta “trobada arqueològica” al municipi fictici esdevé una realitat després de la publicació, per part del diari *El Mundo*, d'un fragment de l'informe que la Guàrdia Civil va enviar al Tribunal Suprem, documentant, segons el mateix rotatiu, “315 actes de violència o d'agressió durant els primers mesos del procés”¹⁴⁷.

A l'article, escrit per dos periodistes d'investigació del rotatiu espanyol, s'exposa que la Guàrdia Civil explica que durant la celebració del Referèndum de l'1 d'octubre, “alguns dels episodis més agressius van ocórrer a Sant Esteve de les Roures, on “un dels manifestants que ja havia agredit a altres agents aprofitant la caiguda d'un d'ells, que va quedar totalment indefens per donar-li un brutal cop de peu a la part posterior del cap”. En aquest mateix indret...” segueix explicant l'article. El problema però és que aquest poble no existeix al territori de Catalunya, almenys físicament, perquè des de la publicació de l'article, les xarxes socials van començar a crear diferents perfils, principalment a Twitter, de les entitats, administracions i de les infraestructures que tenia el poble com: metro, aeroport, dues universitats, canals de televisió i de ràdio entre una

¹⁴⁴ OkDiario. (2017). *Nuevo récord de visitas: 37.545.412 y de usuarios únicos: 9.160.000*. Recuperat de <https://okdiario.com/audiencia/2017/09/22/comscore-agosto-2017-1343824>.

¹⁴⁵ Madrenas, M. (2018). *El màster d les #FakeNews !Al·lucinant "notícia" sobre la instal·lació d'uns capitells del referèndum a la plaça U d'Octubre de 2017 de Girona. La "informació" és falsa. Tothom sap que aquests capitells són a #SantEsteveDeLesRoures VERGONYA @okdiario torna a mentir! @JuntsXCat*. [Missatge en un blog]. Recuperat de <https://twitter.com/MartaMadrenas/status/988828702309003264>.

¹⁴⁶ @jesuset58. (2018). *Sensacional trobada arqueològica a Sant Esteve dels Roures*. [Missatge en un blog]. Recuperat de <https://twitter.com/jesuset58/status/987355099189121024>.

¹⁴⁷ Urreiztieta, E. i Escrivá, Á. (2018). *La Guardia Civil acredita al Tribunal Supremo 315 actos violentos del 'procés' en Cataluña*. Recuperat de <http://www.elmundo.es/espana/2018/03/28/5abaa60fe5fdea530e8b45a7.html>

infinat de comptes creats¹⁴⁸. Sense anar més lluny, el compte de l'Ajuntament d'aquest municipi al Twitter, gairebé dobla el nombre de seguidors (37.000) que té el perfil oficial d'aquesta xarxa social del consistori gironí, uns 20.000 followers.

La notícia del diari *OkDiario*, com també la publicada pel mitjà *El Mundo*, demostren com la proliferació de mentides existeix a la política catalana. Encara no se sap perquè el rotatiu espanyol que havia dirigit Inda, no ha rectificat la notícia tot i la publicació a finals de març de l'informe de la Guàrdia Civil. Aquest exemple, conjuntament amb els mostrats abans publicats pel diari *El País*, el comentari del cap de comunicació d'Esquerra Republicana, Isaac Salvatierra, on "sí que hi ha digitals que han escampat mentides" però defensa que als mitjans amb més prestigi com són *El País* i *El Mundo*; els hi han "intentat colar aquest relat" però que no s'ho han acabat de creure i per això no ho publicaven. Aquestes paraules però són totalment contràries a la realitat, on es veu com els dos rotatius madrilenys s'han convertit en emissors de *fake news* per defensar els interessos d'Espanya davant del relat independentista i del procés català. Uns interessos que queden lluny de la realitat que s'està vivent actualment en aquest territori i que els mitjans internacionals, sí que van explicar de la manera més parcial possible, especialment el dia 1 d'octubre on, mentre es mostraven imatges de les càrregues policials, altres informatius com els de la televisió espanyola, no explicaven aquests atacs contra la ciutadania catalana.

El Twitter de Junts per Puigdemont

Tuit de Jaume Clotet denunciant el compte de Twitter @JuntsxKRLS

Malgrat la quantitat d'informacions públiques compartides pels mitjans de comunicació, també hi ha hagut altres *fake news* a la política catalana. Es tracta de publicacions, principalment a les xarxes socials de polítics com també de diferents ciutadans de Catalunya. Amb l'aparició dels comptes falsos de Twitter, s'han arribat a compartir diferents notícies totalment falses per desprestigiar el contrincant de la formació política adversa a les ideologies d'un mateix. De fet, un compte que es feia passar pel grup de Junts per Catalunya, sota el nom "Junts per Puigdemont" i amb l'usuari @JuntsxKRLS piulava informació totalment falsa i que no s'adequava a la realitat, com així denunciava el director general de comunicació del Govern de Catalunya, Jaume Clotet en una piulada que acompanyava d'una captura de pantalla d'un dels tuits del compte fals¹⁴⁹.

El tuit del perfil fals escrivia mentides, segons Clotet, en nom de Carles Puigdemont, en aquell moment vivint a Brussel·les i en campanya com a cap de llista de la formació Junts per Catalunya. A la piulada es pot llegir com volen evitar dependre una altra vegada de la formació anticapitalista de la CUP, perquè segons el tuitaire, "per culpa seva, som on som", referint-se a l'obligació, el gener del 2016 al candidat Artur Mas a fer un pas al costat i a la investidura de Carles Puigdemont.

¹⁴⁸ *El mundo ficticio de Sant Esteve de les Roures crece en la red.* (2018). Recuperat de <http://www.lavanguardia.com/politica/20180418/442703320965/mundo-ficticio-sant-esteve-de-les-roures-crece-red.html>.

¹⁴⁹ Clotet, J. (2017). *Per cert, com molts ja heu detectat, aquest compte de twitter suposadament proper a @JuntsXCat ha estat difonent tuits falsos i posant falsedats en boca del president. El joc brut no suma res per a ningú.* [Missatge en un blog]. Recuperat de <https://twitter.com/jaumeclotet/status/943230256693039106>.

Com eviten els mitjans la publicació de fake news?

“Normalment tenim dos o tres fonts que confirmen una informació” explica Joan Maria Morros, de RAC1. Totes les notícies que es publiquen a la pàgina web de la ràdio, com també s’emeten per antena en els diferents informatius al llarg del dia són notícies que sempre estan fonamentades. La contrastació és “l’ABC del periodisme” argumenta Bassa. El problema però és que s’han donat exemples de notícies que s’han publicat tot i no ser verídiques, com s’han pogut veure alguns exemples. En el món del periodisme, la immediatesa sempre està present i actualment, amb l’aparició dels mitjans digitals i la rapidesa a la qual circulen els continguts a internet, fa que el concepte de contrastar sigui més present que mai.

Amb la campanya de Donald Trump, als Estats Units van començar a aparèixer diferents entitats dedicades al fact-checker, com per exemple la pàgina PolitiFact, que es dedica a analitzar tota aquella informació que comparteixen els polítics americans durant els seus discursos. Igualment però, diferents mitjans americans ja comptaven amb aquest servei, com per exemple el diari *New Yorker* que s’ha “caracteritzat per fer d’aquesta funció la seva especialitat” comentava Xabier Fole, periodista que havia treballat com a fact-checker pel diari internacional *The New York Times*. Però quina funció fan exactament els que s’encarreguen de comprovar els fets, com el seu nom en anglès indica? L’objectiu és analitzar qualsevol informació que s’ha de publicar al mitjà de comunicació abans o inclús després que es faci pública. Si s’analitza prèviament serveix per evitar que es comparteixin dades que no són certes; però en canvi si el control es fa un cop la notícia és pública, normalment servirà per dir que hi havia alguna dada incorrecta en l’article i que ja s’ha canviat. Amb aquesta intenció, es redueix la propagació de fake news entre els mitjans de prestigi nord-americans. De fet, molts equips d’aquest estil ja formaven part de les redaccions americanes molt abans de l’arribada de Donald Trump com a candidat republicà per la presidència dels Estats Units. L’any 2007, el diari *The Washington Post* llançava el seu propi fact-checker per “examinar afirmacions controvertides” dels candidats durant la campanya electoral del 2008¹⁵⁰.

Al territori espanyol, recentment diferents periodistes, principalment treballadors de la televisió privada *La Sexta*, però també d’altres mitjans com *El Confidencial*, *VICE* i *El Mundo*, entre d’altres; van llançar una iniciativa semblant; que s’anomena *Maldito Bulo*. Aquesta pàgina publica articles explicant que la informació que circula per la xarxa, no és certa, com per exemple que Inés Arrimadas “no ha publicat cap tuit donant suport a la força contra el nacionalisme”¹⁵¹. Aquesta informació però arribava després que diversos usuaris compartissin una captura de pantalla a la xarxa d’un suposat tuit que Inés Arrimadas hauria escrit dient que la “lluïta contra el nacionalisme suprematista que defensa Torra, ha requerit, al llarg de la història, l’ús de la força legítima de l’estat. No ens disculparem per això. Prou ja de demanar perdó per ser espanyols!” es llegeix en el tuit que els usuaris asseguren que la política havia esborrat al moment, però que la pàgina Maldito Bulo no va trobar proves a Politwoops, una pàgina que emmagatzema tots els tuits esborrats pels comptes de Twitter dels polítics, entre els líders catalans i espanyols que s’hi poden trobar hi ha Inés Arrimadas, Carles Puigdemont, Pedro Sánchez, Mariano Rajoy, Pablo Iglesias o l’europarlamentari Ramon Tremosa.

¹⁵⁰ *washingtonpost.com Launches “FactChecker”*. (2007). Recuperat de https://archive.is/20120708214902/http://findarticles.com/p/articles/mi_m0EIN/is_2007_Sept_19/ai_n27378605#selection-405.0-405.41

¹⁵¹ *No, Inés Arrimadas no ha apoyado el uso de la fuerza contra el nacionalismo en un tweet*. (2018). Recuperat de <https://maldita.es/bulo/no-ines-arrimadas-no-ha-apoyado-el-uso-de-la-fuerza-contra-el-nacionalismo-en-un-tweet/>

Aquest és el fact-checker Maldito Bulo fa a nivell espanyol. Tot i això, els mitjans de comunicació francesos, demostren un gran interès per lluitar contra les notícies falses perquè es van unir en un fact-checker nacional durant les eleccions presidencials de l'abril i maig del 2017, on Emmanuel Macron va guanyar. El projecte, sota el nom CrossCheck involucrava 17 redaccions a nivell estatal com eren AFP, France24, Libération, Le Monde, però també Google News Lab i la pàgina que el diari *Le Monde* havia creat, *Le Décodex*, que tenia comptabilitzades més de 600 pàgines de notícies classificades com "sàtira", o "fakes", entre d'altres categories¹⁵². Aquí a Espanya però aquest nivell de col·laboració per evitar la proliferació de dades incorrectes en els mitjans de comunicació no s'ha donat mai. Tot i que, tenint en compte la gran quantitat de desinformació que es comparteixen per part dels dos bàndols de la política catalana i espanyola, aquesta unió de periodistes evitaria que es produïssin casos com els explicats anteriorment.

Actualment, però, a nivell internacional hi ha diferents eines per comprovar l'aparició de *fake news*, com Checkology que ensenya als estudiants a detectar les diferents publicacions per saber si són notícies falses o no ho són¹⁵³. Però aquesta no és l'única iniciativa, poynter.org és un institut que lidera el periodisme a nivell mundial. Aquest institut té una classe que tracta el fenomen del fact-checking a nivell mundial, i és aquí on a TV3 li agradaria estar, segons explicava el seu cap d'informatius, David Bassa, que per poder formar-hi part es demanen "unes condicions molt clares" i que actualment la "raó de ser" del mitjà i dels periodistes que hi treballen és la "credibilitat" que l'espectador té amb la informació que comparteixen des del canal públic.

La feina d'un fact-checker és fer de periodista però de manera exhaustiva. S'encarrega "d'anar a les fonts primàries i secundàries, als documents oficials, repassar la informació", en definitiva "anar dada per dada comprovant que tot és correcte, aportant, com a mínim, dues fonts primàries", explica Xabier Fole, que havia estat fact-checker al *The New York Times*. Amb aquest nivell exhaustiu de control és molt més complicat que es publiquin informacions falses. El que s'ha fet sempre que, com explica Bassa, a la cadena de televisió pública catalana, segueixen la regla bàsica del periodisme que és "contrastar". Avui en dia, però amb les xarxes socials aquesta labor es fa més complicada per la quantitat d'informació que circula per internet sense saber la font de la notícia. Per aquest motiu, el mitjà va implementar un "protocol intern" per contrastar que les informacions que reben mitjançant les xarxes, siguin verídiques i es puguin compartir com a notícies periodístiques.

El principal problema és la rapidesa amb la qual es comparteixen les informacions avui en dia, cal tenir en compte petits detalls, principalment a les imatges, com pot ser la roba on en una època de fred, les persones que surten a la fotografia "van en pantaló curt", detalls com aquests són claus a l'hora de saber si aquella informació és bona per seguir contrastant-la o ja es pot descartar des d'un principi. A aquesta rapidesa de les xarxes, però s'hi suma la gran quantitat d'informacions i d'inputs que s'arriben a rebre en una redacció en un sol dia. Obligant als periodistes a que "cada vegada hi hagi més necessitat de confirmar", com explica Morros, de RAC1. Una de les feines del periodista és tenir les millors fonts per aconseguir que la informació t'arribi de la millor manera possible i sense que estigui esbiaixada.

---

¹⁵² *French newsrooms unite to fight election misinformation with the launch of CrossCheck*. (2017). Recuperat de <https://firstdraftnews.org/crosscheck-launches/>.

¹⁵³ *Checkology, la nueva herramienta para detectar las "fake news"*. [Vídeo]. Recuperat de <http://www.france24.com/es/20180212-checkology-herramienta-fake-news?ref=tw>.

Els partits polítics també contrasten la informació

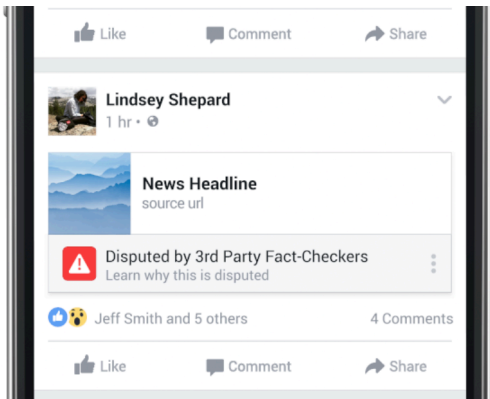
Encara que sembli sorprenent, els mitjans de comunicació no són els únics que contrasten la informació que perceben i que després publicaran. Els gabinets de comunicació dels partits polítics de Catalunya, també tenen aquesta feina. Amb la quantitat d'inputs que es reben diàriament, és molt complicat aconseguir tenir tota la informació exacte i sense que estigui esbiaixada. Els polítics però, també necessiten tenir una bona informació per poder explicar als seus oients tota la veracitat. El problema però arriba quan els mitjans publiquen una informació que “no s'adequa a la realitat”, segons creu el cap de comunicació de Catalunya en Comú-Podem, Manel Ros. Hi ha diferents mitjans que fan “interpretacions interessades” però per Manel Fran, del PSC, “els partits polítics no poden [compartir *fake news*], perquè “no tenen llicència per ajustar la realitat a una visió molt partidària”. El cap de comunicació explica que sí que hi ha polítics que són “poc prudents” que enlloc d'esperar a escoltar les declaracions d'un tercer, responen a la pregunta que els hi ha fet el periodista, durant una roda de premsa, sobre una frase que ha dit algú altre. El problema arriba quan aquestes informacions, a les quals es reacciona a quelcom “que ha dit un altre, interpretat per un tercer i que a tu t'ho trasllada una quarta persona” diu Fran. A causa d'aquesta “falta de prudència” com explica Manel Fran, és quan apareixen la majoria de “*fake news* generades per polítics”. A causa, d'una manca d'interpretació de la realitat per no tenir la font primària de les declaracions que, potser, ha fet el teu contrincant polític.

D'altra banda, aquestes no són les úniques informacions que es poden compartir des dels grups polítics. Una *fake news* d'una formació pot ser perfectament perquè “en moltes ocasions reaccions a l'error d'un altre” diu el cap de comunicació del PSC. Aquí, la principal acció és “fer un clic per esborrar un post en una pàgina web” per un error que s'ha comunicat prèviament. Ara però el problema arriba quan els mitjans publiquen informacions interessades d'allò que ha dit un partit polític. En “una mateixa roda de premsa, unes paraules són posades d'una manera per un mitjà i d'una altra per uns altres” diu Manel Ros, de Catalunya en Comú-Podem. Ell destaca que sí, que els mitjans interpretaran la informació de la millor manera que els hi vagi millor pel seu discurs. Si aquest fos el cas, Manel Fran, del PSC, explica que la millor manera és posar-se en contacte amb el mitjà de comunicació però que si aquell mitjà ha publicat la informació de manera deliberada, “una trucada educada d'un gabinet de comunicació és poc més que el protocol de l'habitual”.

Les acusacions de Ros però queden lluny de la realitat per Joan Maria Morros, de RAC1. Per ell, no existeixen les *fake news* a la política catalana perquè és tant senzill com contrastar la informació que ha publicat el polític de torn. Per exemple, una “informació firmada per un polític i que és oficial, doncs li dones credibilitat” com pot ser qualsevol publicació relacionada amb el suport, o el posicionament en contra, en relació a les manifestacions convocades per la ciutadania catalana, ja siguin partidaris o detractors de la independència de Catalunya. Lluny dels interessos del mitjà també hi ha un grup de periodistes que, com destaca Morros, normalment estan destinats al Parlament de Catalunya i ja tenen un contacte directe amb els diputats, per això és molt fàcil confirmar-ho tot perquè els periodistes tenen “una relació directa amb els polítics”.

Les xarxes socials multipliquen les fake news

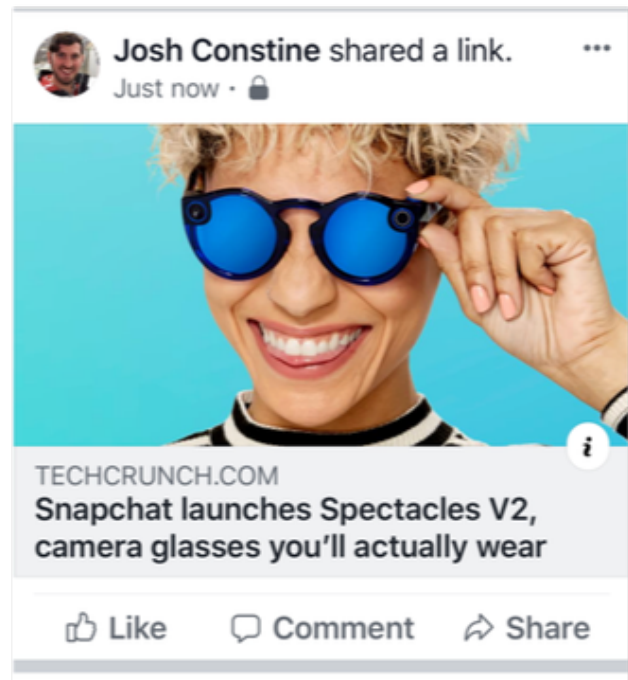
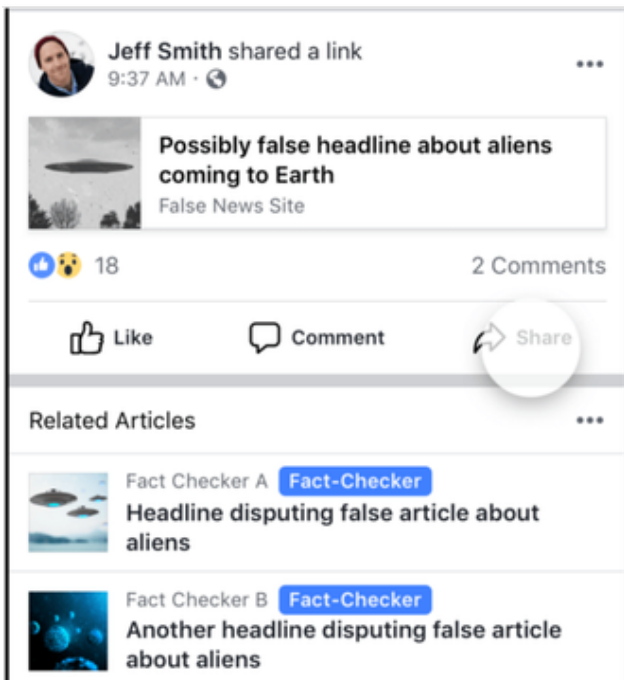
Les notícies falses com s'ha vist han existit al llarg de la història, com quan Marc Antoni es va suïcidar a causa d'un rumor de la mort de la seva parella Cleòpatra VII. En aquell moment era el boca orella que difonia aquestes informacions però actualment són les xarxes socials. Ha quedat demostrat que les fake news no són un fenomen actual però el que "ara és nou són els seus canals de distribució" afirmava l'escriptor de *Fake News: La verdad de las noticias falsas*, Marc Amorós. La penetració de les xarxes socials a la societat ha qüestionat molt les diferents formes de comunicació que s'han globalitzat en els últims anys.

Alerta d'una fake news a l'aplicació mòbil de Facebook

Mark Zuckerberg fundava Facebook des de la seva habitació compartida a la residència de Harvard, llançant el 4 de febrer del 2004. L'objectiu era crear una pàgina només pels estudiants d'aquella universitat que permetés mantenir el contacte entre els amics. Mesos després, aquesta pàgina web feia el salt a la ciutat de Boston fins a arribar a escala mundial. Aquesta plataforma digital però s'ha vist molt afectada per les fake news ja que s'ha dit que els usuaris d'aquesta pàgina comparteixen notícies falses sense cap problema i que és una constant a la xarxa social. Per evitar la proliferació d'aquestes informacions falses però s'han activat diferents mecanismes d'avís¹⁵⁴. El problema però és que els avisos, dient que aquella publicació era una

notícia falsa, no van acabar de funcionar com s'esperaven des de la companyia, ja que la gent compartia més aquestes notícies quan descobrien que era falsa, un cop marcades aquestes notícies, lluny de reduir la visualització "l'ha incrementat" com assegura Amorós i diferents

Exemple de l'aparença d'una fake news a l'esquerra amb un conjunt d'articles desmentint la informació i l'aparença d'un article publicat per un mitjà contrastat a la dreta | Imatge de TechCrunch

¹⁵⁴ Mosseri, A. (2016). *Addressing Hoaxes and Fake News*. Recuperat de <https://newsroom.fb.com/news/2016/12/news-feed-fyi-addressing-hoaxes-and-fake-news/>

plataformes digitals especialitzades¹⁵⁵¹⁵⁶. La idea d'afegir aquest “segell de qualitat” també la comparteix Manel Ros, de Catalunya en Comú-Podem; però diu que també estaria bé aplicar aquest distintiu a mitjans de comunicació convencionals. Malgrat la idea, hi destaca un problema a nivell legal, que aquesta mesura podria xocar amb “la llibertat d'expressió i de premsa”. Aquesta etiqueta però ja va quedar demostrada a la plataforma digital que augmentava la circulació d'aquestes notícies que són mentides de manera exponencial. A partir d'aquí, la companyia va decidir eliminar la distinció i afegir notícies que els mitjans havien contrastat al costat de la publicació principal, com també disminuir l'aparença de les *fake news* per diferenciar-les de les notícies reals, que tenen una mida més gran dins de la plataforma.

Amb la pressió de les diferents problemàtiques en relació a compartir *fake news*, les diferents plataformes socials han aplicat diferents canvis als seus algoritmes que ensenyen la informació a les pàgines d'inici dels usuaris. A principis del 2018, la companyia Facebook canviava el seu algoritme perquè majoritàriament sortissin publicacions dels amics i familiars que la gent tenia agregada com a amistats¹⁵⁷. D'aquesta manera es centrava en allò que publicaven persones més properes i no pas les pàgines que les empreses tenen creades a la plataforma. El que succeeix però és que Facebook, Google i Twitter, les principals plataformes per on es comparteix més informació falsa, són “un negoci”, i com explica Salvatierra, d'ERC, i Marc Argemí afegeix que “són entorns pensats per retenir l'usuari”.

El problema d'aquesta proliferació és que les plataformes d'internet mantenen l'audiència dins de la web sense que se'n vagi enlloc més gràcies a que mostren allò que l'usuari vol veure, com explica de manera entenedora Àlex Gutiérrez, cap de Mèdia del diari català ARA, titulat “Les notícies falses es desapareixen, però encara no fan guanyar eleccions” en el mateix rotatiu. La idea també la comparteix Isaac Salvatierra, d'ERC, que destaca que la pàgina social Facebook “et dona el que tu vols”. L'explicació és senzilla. Aquestes webs fan servir uns algoritmes que defineixen la informació que apareix a la pàgina d'inici de cada usuari del servei. El cap de comunicació d'Esquerra, explica que “si jo soc independentista i dels meus mil amics a Facebook, 800 són *indepes* i 200 no; com que els meus amics partidaris de la independència compartiran notícies independentistes i jo faré like com un boig a aquestes notícies, l'algoritme de Zuckerberg, m'anirà posant notícies d'*indepes*”.

La funció de l'algoritme i la visió d'un “món menys plural” que té Salvatierra es pot relacionar perfectament amb el Mite de la Caverna de Plató on la societat està lligada amb una cadena virtual als continguts que un servei privat com és Facebook els mostra, segons els gustos que han posat prèviament. Aquesta relació però no es dona per Joan Maria Morros. La seva visió de les xarxes socials com a font de propagació d'informació falsa i que aquestes notícies no es difonen. Que si fos el cas “com a usuari deixes de confiar-te'n”. Mentre compara el servei que ofereix Facebook amb el d'un supermercat “si tu tens mal servei, no hi tornes. A Facebook, et dones de baixa”. Una decisió que no beneficia gens a la companyia americana i a la seva recaptació econòmica i per aquest motiu el que l'empresa hauria de fer és “lluitar per obtenir més confiança” per part dels usuaris.

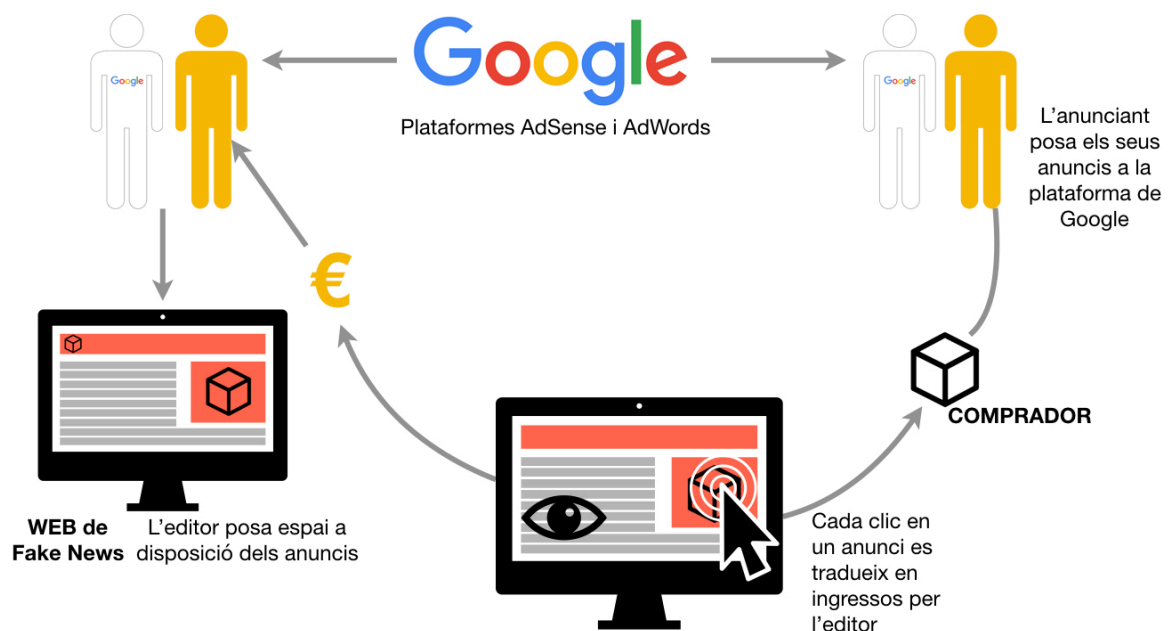
¹⁵⁵ Constone, J. (2018). *Facebook shrinks fake news after warnings backfire*. Recuperat de <https://techcrunch.com/2018/04/27/facebook-false-news/?guccounter=1>

¹⁵⁶ Blue, V. (2018). *Facebook's fake war on fake news*. Recuperat de <https://www.engadget.com/2018/01/19/facebooks-fake-war-on-fake-news/>

¹⁵⁷ Isaac, M. (2018). *Facebook Overhauls News Feed to Focus on What Friends and Family Share*. Recuperat de <https://www.nytimes.com/2018/01/11/technology/facebook-news-feed.html>

La pàgina web de Facebook ha estat la més criticada, però tot i això no és l'única plataforma digital que afavoreix la proliferació de *fake news*. L'empresa d'Alphabet, Google, té una funció anomenada Google Display Network. Aquesta eina permet als propietaris de les pàgines web afegir anuncis de diferents empreses. La funció és simple, el desenvolupador de la web afegirà un requadre expressament pels anunciants i Google s'encarregarà d'assignar un anunci nou, cada vegada que algun visitant entri a la pàgina, i si es fa clic en aquell anunci, Google rebrà un benefici del 32% i la web que ha donat l'espai per la publicitat, un 68%¹⁵⁸. Aquesta plataforma d'anuncis ha permès que diferents pàgines webs que comparteixen desinformació puguin tenir beneficis. La raó, perquè com més visites té la pàgina web, més estan disposats a pagar els anunciants. D'aquesta manera, com s'explica al diari *El País*¹⁵⁹, "el bloguer Dean Romero, diu guanyar entre 2.000 i 5.000 euros al mes amb una sèrie de blocs temàtics".

El problema que té aquesta pàgina però és que els anunciants no són conscients que els seus anuncis apareixen en pàgines de desinformació. El sistema de Google funciona de manera molt senzilla. Un usuari amb intencions de publicitar el seu producte, estableix uns paràmetres a l'hora

Sistema de funcionament de la plataforma Google AdSense i Google AdWords | El-laboració: pròpia

de configurar la publicitat com poden ser: la quantitat de diners disposat a gastar-se per cada clic, algunes pàgines on no vol que el seu anunci surti i el més important, aquelles paraules clau que ajudaràn a posicionar la publicitat en un indret més adient per tenir els millors resultats a la campanya. Amb tot això especificat, el servei d'anuncis Google AdSense publica a diferents pàgines del llistat de Google Display Network. El problema és que a partir d'aquí la persona que contracta els serveis ja no té cap seguiment d'on surten els anuncis. Sí que pot escriure, manualment, pàgines on no vol que surtin, com pàgines de pornografia, entre d'altres; però no hi ha cap llistat amb les webs que publiquen desinformació. Aquí és on l'anunciador, sense adonar-se'n també està col·laborant a la proliferació de *fake news*.

¹⁵⁸ Maier, T. (2103). *How much does AdSense pay?*. Recuperat de <https://webgilde.com/en/how-much-does-adsense-pay/>

¹⁵⁹ Peinado, F. (2018). *El negocio de la manipulación digital en España*. Recuperat de https://politica.elpais.com/politica/2018/05/17/actualidad/1526571491_535772.html

Amb aquest sistema d'anunciants i els avisos a les notícies falses queda demostrat que les xarxes socials i les plataformes d'internet són els principals implicats en la proliferació de *fake news* perquè permeten, gràcies a l'ingrés econòmic o posant unes etiquetes per classificar les notícies falses, que el contingut d'aquestes arribin a més usuaris. Però Facebook, Twitter i Google no són les úniques eines per on es comparteixen notícies falses. Avui en dia, tothom té l'aplicació de missatgeria instantània, WhatsApp que quan es va llançar era un servei per substituir els SMS. Aquesta aplicació però també ha propiciat la difusió de mentides perquè, sí que és cert que a les plataformes d'internet com Twitter i Facebook, normalment la publicació ve amb un enllaç que et porta a la font d'informació; però a "WhatsApp és un text enganxat i no veus la font original", com explica Isaac Salvatierra. Una idea que comparteix el periodista de RAC1, Joan Maria Morros quan explica que "el volum de gent que té l'aplicació és molt alt i enviant una foto, el creixement de les *fake news* incrementa exponencialment".

Captura de pantalla publicada a les xarxes d'una conversa de WhatsApp compartint la notícia | Imatge de TV3

Tuitaires preguntant-se quin era el motiu de la desaparició de la periodista Lídia Heredia del capdavant del programa *Els Matins* de TV3.

antena. Una explicació però que arribava després d'una gran onada de tuitaires i usuaris de la

Un exemple que es va compartir per les xarxes, sense control va ser la desaparició de la pantalla de la periodista Lídia Heredia, presentadora del programa *Els Matins* de TV3. De fet, durant la campanya electoral va realitzar dues entrevistes, a Xavier García Albiol, de la qual ja se'n ha parlat i una segona a Inés Arrimadas, cap de llista a Barcelona per Ciutadans. Al cap d'un temps però va deixar de sortir en pantalla i la gent va començar a sospitar que havia passat amb Heredia. Diferents tuitaires i usuaris de les xarxes socials van compartir que l'entrevistadora havia estat "castigada pel 155" durant dos anys sense sortir en antena¹⁶⁰.

Aquesta informació però va resultar ser totalment falsa, com la mateixa periodista va informar en una entrevista telefònica al programa que en aquell moment presentava Pere Bosch, on s'explicava el veritable motiu pel qual la directora de *Els Matins* no sortís per

¹⁶⁰ Rossell, G. (23 de febrer 2018). *La Lídia està castigada 2 anys sense poguer estar de cara al públic... Sanció del 155* [Missatge en un blog i vídeo]. Recuperat de <https://twitter.com/GMRORO/status/966810468873592832>

xarxa social es preguntessin on estava la periodista, com van mostrar des del programa en antena abans de connectar amb Heredia. Les piulades de la gent criticant la decisió de cessar una periodista però van acabar ràpidament, quan la fisioterapeuta de la periodista, Teresa Comulada, durant la mateixa entrevista al programa explica que la presentadora estava fent recuperació perquè “es va caure esquiant” i es va fer una lesió a la tibia¹⁶¹. L’haver de desmentir una informació que circula per les xarxes, com també per WhatsApp, va mostrar que, un simple enllaç d’un vídeo de YouTube amb un text, amb faltes d’ortografia dient que la periodista estava castigada pel 155, van servir per generar un nou cas de *fake news* a Catalunya. Ara mateix però, el compte que havia publicat el vídeo a la plataforma YouTube, ha estat eliminat i el vídeo que es va compartir en aquell moment per les xarxes socials, ja no es pot visualitzar.

Aquest és un altre exemple de com les xarxes socials augmenten l’abast que pot tenir una notícia falsa que es comparteix principalment pels cercles més properes, com és la gent del llistat de contactes de l’aplicació *WhatsApp*. A causa de les denominades “bombolles de filtres” que els algoritmes han aplicat a les diferents plataformes, facilita que les notícies falses es comparteixin d’una manera més ràpida i sense cap control. El problema arriba quan molta d’aquesta gent que llegeix una informació falsa, la comparteix amb els seus cercles, però després no comparteix una notícia que desmenteix les *fake news* que havia compartit prèviament.

Com saber què és una notícia falsa i com no compartir-la?

Les xarxes socials juguen un paper fonamental en la difusió de *fake news*, ja sigui a nivell polític o mediàtic català. El problema arriba quan la informació que els ciutadans perceben no la saben classificar com a notícies falses o com a una publicació veraç. Per poder evitar que els ciutadans segueixin compartint aquestes informacions totalment falses, s’ha posat a disposició dels internautes una pàgina web que posa a prova els jugadors per conèixer el seu grau de coneixement per diferenciar *fake news*. *Factitious* posa en pantalla una notícia, en anglès, i l’usuari ha de determinar si és falsa o certa, només llegint la notícia i veient quina és la font que va publicar la informació¹⁶². Aquest joc en veritat, serveix per generar un sentiment de dubte a la ciutadania i que abans de compartir informació, que pot semblar verídica, l’analitzi. El joc però només posa exemples i tampoc dona eines per analitzar les notícies de manera exhaustiva en “el món real” fora del seguit de publicacions que venen instal·lades a *Factitious*. D’aquí però ve la iniciativa de l’institut Poynter amb la pàgina web *Fact Ckeching Day*, on s’exposen fins a 14 procediments diferents per analitzar detalladament la informació que s’està rebent. Principalment són informacions enfocades a mitjans de comunicació per quan hi ha una crisi. Però, a Catalunya, amb la gran quantitat d’informacions que circulen que són falses en dies clau com manifestacions o durant el referèndum d’autodeterminació, o inclús durant les eleccions, també es poden fer servir aquestes recomanacions sense cap problema.

Una de les primeres preguntes que el periodista, o el ciutadà s’ha de fer és preguntar-se què es vol aprendre o què s’està investigant, tal com explica el director de verificació digital d’Amnistia Internacional. Altres recomanacions són comprovar la informació EXIF i la geolocalització d’un arxiu visual, destinar gent a controlar les xarxes socials quan una catàstrofe succeeix, aquí a Catalunya aquesta catàstrofe es podria traduir com una manifestació amb diferents actes

---

¹⁶¹ Els Matins. (2018). *Lídia Heredia desmenteix la "fake news" sobre el seu veto a pantalla pel 155* [Vídeo]. Recuperat de <http://www.ccma.cat/tv3/alcanta/els-matins/lidia-heredia-desmenteix-la-fake-new-sobre-el-seu-veto-a-pantalla-durant-2-anys-pel-155/video/5737924/>

¹⁶² *Factitious*. (2018). Recuperat de <http://factitious.augamestudio.com>

vandàlics, com últimament s'està veient. Comprovar tots els detalls possibles de la persona que publica la informació, crear una llista de comptes oficials a les xarxes o fins i tot, crear un bot propi que ajudi a la redacció a controlar la informació que es rep¹⁶³ per mitjà dels diferents canals digitals.

Aquestes comprovacions, tot i estar molt enfocades a mitjans de comunicació també serveixen pels ciutadans. Amb dades com l'EXIF de la imatge o una anàlisi del perfil a les xarxes socials de la persona que ha publicat aquella informació, es pot evitar que l'usuari estigui compartint una *fake news* i d'aquesta manera ajudant a que una mentida s'escampi més ràpidament per internet. Igualment, pels ciutadans també hi ha algunes recomanacions com explica Marc Argemí, escriptor de *El sentit del rumor*. En un món on la gent està connectada tot el dia, cal "fer dieta informativa". Referint-se a que cal racionalitzar la quantitat d'informació que es rep al llarg de les hores i no estar tot el dia pendents de novetats; sinó que cal tenir un horari per "l'aliment informatiu". Un altre consell que comparteix és, l'anàlisi de la composició de la notícia, un exercici bastant semblant al joc de Factitious per diferenciar la realitat, amb fets i dades complertes; de la interpretació que, tot i ser opinió, ha de ser rigorosa. Per poder tenir un control d'aquestes dades però és important "intentar saber d'on vé la informació", com explicava Marc Amorós en una entrevista al programa de TV3, *Els Matins*.

Si el lector coneix la font d'informació, també serà més fàcil evitar la proliferació de *fake news* perquè "si t'enganya una vegada, no ho pugui fer una segona" com determinava Argemí. El problema s'agreuja amb les xarxes socials i els usuaris. Tot i seguir aquestes recomanacions per evitar compartir les notícies falses, el problema arriba quan es propaguen més mentides perquè ara "els ciutadans s'han convertit en mitjans de comunicació" per l'únic motiu que poden emetre, com també distribuir, informació; com explica Isaac Salvatierra, cap de comunicació d'Esquerra. Aquesta distribució ve influenciada pel fenomen de "les bombolles de filtres", com s'ha explicat abans, un efecte que a causa de l'algoritme de Facebook, només es veu informació amb la que els usuaris s'identifiquen, aquests algorismes estan "reduint el nostre camp de visió". I amb aquesta reducció, apareix la facilitat a l'hora de compartir *fake news* perquè si una notícia "ens emociona o ens dona la raó" caldria posar en dubte la publicació com explicava Marc Amorós a *Els Matins*.

Tots aquests consells es poden complementar amb diferents solucions que el periodista, Àlex Gutiérrez, cap de la secció de Mèdia del diari *ARA*, publicava al mitjà escrit. Preguntar-se qui envia la informació com també qui la signa és, segurament, una de les proves que qualsevol lector pot fer sense cap problema i que eviten que una notícia falsa es difongui. Lògicament, sempre cal comprovar si hi ha un mitjà de renom darrere d'aquella informació com també preguntar-se la inversemblança de la publicació i, finalment, qui és el difusor principal, un acte tant senzill com "copiar el titular i buscar-lo a Google", com explicava el periodista, permet comprovar que la mateixa informació s'ha publicat en altres mitjans de prestigi i d'aquesta manera, tenir una font assegurada. I, de fet, aquesta és la tècnica més simple però a l'hora més efectiva, perquè si un mitjà de comunicació consolidat ha publicat una informació, però cap altra mitjà se'n ha fet resó, potser cal posar en dubte la font primària d'aquella publicació¹⁶⁴.

---

¹⁶³ Poynter. (2018). *14 Tips for running a verification project when it matters most*. Recuperat de <https://factcheckingday.com/articles/18/14-tips-for-running-a-verification-project-when-it-matters-most>

¹⁶⁴ Gutiérrez, À. (2017). *Guia bàsica per navegar en el mar de la postveritat*. Recuperat de https://www.ara.cat/dossier/Guia-basica-navegar-mar-postveritat_0_1804019637.html

Conclusions

Les divergències que hi ha a Catalunya entre els partidaris a la República i els defensors de l'Autonomisme espanyol han generat grans enfrontaments entre els polítics i els mitjans de comunicació, com també a la societat, el conjunt que ha sortit més malparat d'aquest context actual. Mentre que la guerra de dial·lèctiques es crea als despatxos del Palau de la Generalitat i de la Moncloa, com també des del Parlament i des del Congrés a Madrid, són els ciutadans, tant independentistes com unionistes, els que estan al peu del canó defensant els seus interessos.

Aquesta lluita però ha generat que, mentre uns estiguin al carrer, els altres actors generin *fake news*. Els creadors d'aquestes notícies falses no són mitjans o polítics estrangers, sinó que són responsables i personalitats públiques de la política i els mitjans de comunicació espanyols i catalans. Encara que hi hagi una divergència d'opinions sobre la penetració de les notícies falses en aquesta societat; els exemples demostren que Catalunya també és territori víctima de les *fake news*, com han estat els Estats Units o altres indrets com el Regne Unit durant la votació del Brexit. La guerra entre Catalunya i Espanya és política i social, però també és mediàtica.

La gran quantitat d'esdeveniments que s'han portat a terme durant els últims mesos, com les concentracions, les eleccions, el referèndum i les reivindicacions populars han generat un clima de confusió per la possible proliferació de notícies falses. Un dubte però que ha resultat ser cert en molts casos. La situació actual a Catalunya també ha portat a l'ús constant de les xarxes socials, donant la possibilitat d'organitzar grans mobilitzacions, tant pels partidaris de la independència com pels defensors de la Constitució. Un cas exemplar és la convocatòria, esporàdica, de milers de ciutadans davant de la Conselleria d'Economia, a l'encreuament de la Gran Via de les Corts Catalanes amb La Rambla de Catalunya, el 20 de setembre del 2017. Aquestes mobilitzacions han servit per marcar el rumb social, però també polític, del futur de Catalunya. Tot això gràcies a les xarxes socials, que, malauradament també han servit per augmentar la difusió de notícies falses en relació a la situació catalana.

La falta d'atenció a la gran quantitat de missatges que s'han compartit en els darrers mesos a les xarxes en motiu de Catalunya, ha generat una confusió d'informacions. Aquest problema arriba quan tenim històries certes i notícies falses i la gent les comparteix sense tenir en compte la veracitat de la informació. Amb aquesta manca d'atenció s'ha arribat a difondre una gran quantitat de notícies totalment falses sense ser conscients que aquella publicació no era certa. Els nervis per donar a conèixer una última hora ha provocat que les *fake news* s'hagin acabat difonent ràpidament per la xarxa sense la contrastació necessària, a causa de les presses, els ciutadans acaben compartint informacions que s'allunyen de la realitat.

El problema però és que aquesta manca de coneixement sobre la diferència del que és i del que no és una *fake news*, porta a confusions entre la gran quantitat d'informació que tenen els ciutadans. Per poder solucionar el problema, que aquesta societat té en relació a les notícies falses, cal implementar cursos a nivell estatal sobre educació digital. Amb aquest procediment es lluitaria, des d'un inici, per combatre la proliferació de mentides mitjançant les xarxes sense grans inversions multimilionàries per part de l'Estat. Ara però, potser cal analitzar, si el Govern, que ha estat titllat d'interferir en els mitjans de comunicació per aconseguir un discurs unànim, com s'ha vist al llarg del reportatge, és el més indicat per impulsar aquesta proposta. Tanmateix, si s'arribés a implementar, la societat ja hauria guanyat en coneixement perquè d'aquesta manera no es compartirien notícies falses d'una manera tan freqüent com succeeix avui en dia.

L'aplicació d'un programa d'educació digital però també tindria altres beneficis dins de la pròpia societat. Al llarg de les últimes eleccions, s'ha pogut veure una gran allau d'informació provinent de diferents fonts, com mitjans de comunicació de renom i polítics; però també per missatges de WhatsApp o publicacions a les xarxes socials. Aquests serveis d'internet han estat els principals canals de difusió de notícies falses entre els catalans, però també són l'inici d'un possible problema més gran. Actualment a Catalunya els mitjans de comunicació tradicionals tenen molt pes i són referents dins l'àmbit informatiu; però cada vegada augmentaran més les notícies de nínxol destinades a uns sectors molt específics de la societat que es comparteixen per les xarxes. Aquestes noves publicacions donaran la raó als lectors i sense que aquests en siguin conscients, estaran compartint notícies totalment falses. Ara encara no s'ha arribat a aquests extrems, però si la situació política catalana segueix el transcurs que ha seguit fins ara, la gran quantitat d'informació alterarà la societat i provocarà un canvi a la manera de rebre les notícies.

Els estudis determinen que les *fake news* tenen fins a un 70% més abast que una notícia real, perquè apel·len els sentiments del lector. Quan una notícia dona la raó a una mentalitat, que cada vegada és tanca més en la seva pròpia ideologia i evita escoltar arguments del contrincant, voldrà dir que el ciutadà es reconfortarà en el seu pensament i es creurà una notícia falsa, perquè aquella publicació que està llegint, està dient quelcom que el lector vol llegir, facilitant que la comparteixi sense saber que està difonent una informació que algun usuari d'internet s'ha inventat per aconseguir un benefici econòmic o ideològic. Encara queda temps perquè la societat catalana arribi a nivells radicals d'aquestes característiques, però tenint en compte l'augment de la presència de grups d'extrema dreta en els últims mesos en manifestacions i amb accions pròpies a l'espai públic, ara caldria replantejar a la societat catalana si l'efecte de les *fake news* a la mentalitat de la població, ja no està tant lluny com es pensa.

Ara mateix la divergència d'opinions respecte la possibilitat de determinar el sentit de vot del ciutadà són àmplies. No obstant, cal tenir sempre present que la informació és un dels pilars fonamentals en els quals el ciutadà basa la seva visió d'una formació i de la seva opinió política. Si les notícies que llegeix la societat no són parcials i expliquen mitges veritats, això provocarà que a l'hora de votar, s'escolleixin mitjos líders polítics. Els votants no sabran mai tota la informació d'un representant del poble, perquè hauran viscut dins de la Caverna que Plató ja va explicar fa segles. Els mitjans han de prendre el rol de Plató per poder explicar de manera veraç la realitat a la gent que els segueix. Un lideratge però que cada vegada queda més palès que no s'està fent de manera parcial. No cal deixar de banda però que també són les persones les que també han d'agafar la iniciativa per deixar-se anar de les cadenes i sortir a la llum. Saber diferenciar les *fake news* de les *real news* és una qüestió pendent a Catalunya.

Si aquest aprenentatge no arriba a temps, la ingerència de notícies falses, ja presents a la política catalana, serà la causa d'una societat sense respecte entre els uns i els altres. Qualsevol acció que es porti a terme pel contrincant serà atacada per culpa de tenir una mentalitat tancada per informar-se només mitjançant aquelles notícies que donen la raó i que apel·len als sentiments del lector. És aquí on s'ha de lluitar per aconseguir eradicar les *fake news* de Catalunya. Aprendre a diferenciar és un punt clau en la lluita d'unes notícies que no fan cap bé a ningú, i qui més en surt perjudicat és la societat en general. La falta d'atenció a l'hora de compartir una notícia, el sentiment de confort que un titular genera quan dona la raó al lector, la gran quantitat de notícies que es difonen en un temps limitat, tot això són alguns dels problemes que fa que les *fake news* existeixin. Però sempre cal recordar una cosa, malgrat tot això, només hi ha uns únics responsables de les *fake news*. Nosaltres.

Bibliografia

- “War of the Worlds” broadcast causes chaos in 1938. (2015). Recuperat de <http://www.nydailynews.com/news/national/war-worlds-broadcast-caos-1938-article-1.2406951>
- @jesuset58. (2018). *Sensacional troballa arqueològica a Sant Esteve dels Roures*. [Missatge en un blog]. Recuperat de <https://twitter.com/jesuset58/status/987355099189121024>.
- 1,5 milions de persones demanen la independència de Catalunya en una manifestació rècord. (2012). Recuperat de <http://www.ccma.cat/324/15-milions-de-persones-demanen-la-independencia-de-Catalunya-en-una-manifestacio-record/noticia/1884457/>
- ACN. (2017). Rècord d’acreditacions al Parlament amb un miler de periodistes. Recuperat de <http://acn.cat/text/item/record-d-acreditacions-al-parlament-amb-un-miler-de-periodistes-2>
- Agències i El Mundo. (2004). *Al Qaeda reivindica los atentados en un vídeo hallado en Madrid*. Recuperat de <http://www.elmundo.es/elmundo/2004/03/13/espana/1079203531.html>
- Agències. (2017). *El Constitucional suspende el referéndum del 1-O y apercibe a los cargos independentistas*. Recuperat de <http://www.lavanguardia.com/politica/20170907/431116462101/tribunal-constitucional-prohibe-1-o.html>.
- Agències. (2017). *Puigdemont: «No soc aquí per demanar asil polític. Soc aquí per actuar amb llibertat»*. Recuperat de <http://www.diaridegirona.cat/catalunya/2017/10/31/puigdemont-no-demana-asil-politic/876606.html>
- Alandete, D. (2017). *La maquinaria de injerencias rusa penetra la crisis catalana*. Recuperat de https://politica.elpais.com/politica/2017/09/22/actualidad/1506101626_670033.html
- Alandete, D. (2017). *La trama rusa empleó redes chavistas para agravar la crisis catalana*. Recuperat de https://politica.elpais.com/politica/2017/11/10/actualidad/1510341089_316043.html
- Alba, D. (2016). *Facebook finally gets real about fighting fake news*. Recuperat de <https://www.wired.com/2016/12/facebook-gets-real-fighting-fake-news/>
- Alliance for Audited Media. (2013). *Top 25 U.S. Newspapers for March 2013*. Recuperat de <https://web.archive.org/web/20151016155148/http://auditedmedia.com/news/blog/top-25-us-newspapers-for-march-2013.aspx>
- Anderson, C i Selseo, M. (2017). *Stockholm Truck Attack Kills 4; Terrorism Is Suspected*. Recuperat de <https://www.nytimes.com/2017/04/07/world/europe/stockholm-attack.html>
- ARA. (2017). *Albiol vol tancar TV3 i "tornar-la a obrir amb gent normal que sigui plural"*. Recuperat de https://www.ara.cat/politica/Albiol-tancar-TV3-tornar-la-normal_0_1912608914.html.
- Artículo 155 de la Constitución Española de 1978*. Recuperat de <http://www.congreso.es/consti/constitucion/indice/titulos/articulos.jsp?ini=155&tipo=2>.
- Artur Mas reclama per carta al Govern pactar la consulta*. (2013). Recuperat de <https://www.elperiodico.cat/ca/politica/20130726/artur-mas-reclama-per-carta-al-govern-pactar-la-consulta-2534589>
- Atentados del 11 de marzo de 2004*. (2018). Recuperat de https://es.wikipedia.org/wiki/Atentados_del_11_de_marzo_de_2004
- Audiències: TV3 continua líder amb la millor valoració de qualitat de la història*. (2018). Recuperat de <http://www.ccma.cat/324/audiencias-tv3-fa-la-millor-arrencada-en-6-anys-amb-un-324-en-xifres-record/noticia/2847689/>
- Aznar y las armas de destrucción masivas*. (2004). Recuperat de <http://www.elmundo.es/elmundo/2004/02/02/espana/1075751789.html>

- Ballesteros, R. (2018). *Guía del caso Cifuentes: de la profesora que reveló todo a la amiga que cambió las notas*. Recuperat de https://www.elconfidencial.com/espana/2018-05-12/de-la-profesora-que-revelo-todo-a-la-amiga-que-cambio-la-nota-guia-del-caso-cifuentes_1562577/
- BBC. (2017). *Spanish FM @AlfonsoDastisQ on Catalonia crisis: "There has been a lot of alternative facts and fake news"* <http://bbc.in/2xdK5n0>. [Missatge en un blog i vídeo]. Recuperat de <https://twitter.com/BBCWorld/status/922018641469521920>
- Benito, C. (2017). *La Generalitat detalla las lesiones de los 1.066 heridos por las cargas policiales del 1-O*. Recuperat de https://www.eldiario.es/catalunya/Salut-presenta-informe-detallado-policiales_0_699230292.html
- Bildt, C. (19 de febrer del 2017). *Sweden? Terror attack? What has he been smoking? Questions abound* [Missatge en un blog]. Recuperat de <https://twitter.com/carlbildt/status/833219648044855296>
- Blue, V. (2018). *Facebook's fake war on fake news*. Recuperat de <https://www.engadget.com/2018/01/19/facebooks-fake-war-on-fake-news/>
- Buncombe, A. (2018). *Donald Trump one year on: How the Twitter President changed social media and the country's top office*. Recuperat de <https://www.independent.co.uk/news/world/americas/us-politics/the-twitter-president-how-potus-changed-social-media-and-the-presidency-a8164161.html>
- CAC. (2018). *Acord 41/2018 d'aprovació de l'informe sobre l'observança del pluralisme polític a la televisió i a la ràdio durant el període octubre-desembre de 2017*. Recuperat de https://www.cac.cat/pfw_files/cma/actuacions/Acord_41_2018_ca.pdf
- Carbajosa, A. (2018). *La inteligencia alemana afirma que Rusia apoyó al independentismo catalán*. Recuperat de https://politica.elpais.com/politica/2018/05/14/actualidad/1526297741_890840.html
- Checkology, la nueva herramienta para detectar las "fake news"*. [Vídeo]. Recuperat de <http://www.france24.com/es/20180212-checkology-herramienta-fake-news?ref=tw>
- Cillizza, C. i Blake, A. (2016). *Donald Trump's chances of winning are approaching zero*. Recuperat de <https://www.washingtonpost.com/news/the-fix/wp/2016/10/24/donald-trumps-chances-of-winning-are-approaching-zero/>
- Clotet, J. (2017). *Per cert, com molts ja heu detectat, aquest compte de tuiters suposadament proper a @JuntsXCat ha estat difonent tuits falsos i posant falsedats en boca del president. El joc brut no suma res per a ningú*. [Missatge en un blog]. Recuperat de <https://twitter.com/jaumeclotet/status/943230256693039106>
- CNEWS. (2017). *Pourquoi un journal est-il appele un «canard»?.* Recuperat de <http://www.cnews.fr/divertissement/2017-06-23/pourquoi-un-journal-est-il-appele-un-canard-758447>
- Cockburn, H. (2017). *Donald Trump again claims to have largest presidential inauguration audience in history*. Recuperat de <https://www.independent.co.uk/news/world/americas/donald-trump-claims-presidential-inauguration-audience-history-us-president-white-house-barack-a7547141.html>
- Collins Dictionary. (2018). *Definition of "fake news"*. Recuperat de <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/fake-news>
- Concise History of the British Newspaper in the Eighteenth Century*. Recuperat de <http://www.bl.uk/reshelp/findhelprestype/news/concisehistbritnews/britnews18th/index.html>
- Consell de l'Audiovisual de Catalunya. (2017). *El pluralisme als espais d'opinió de la televisió*. Recuperat de https://www.scribd.com/document/366035653/Informe-del-CAC-sobre-el-pluralisme-a-les-tertulies-de-televisio-entre-l-11-i-el-30-de-setembre-de-2017#from_embed
- Constine, J. (2018). *Facebook shrinks fake news after warnings backfire*. Recuperat de <https://techcrunch.com/2018/04/27/facebook-false-news/?guccounter=1>
- Conway: Press Secretary Gave 'Alternative Facts'*. (2017). Recuperat de <https://www.nbcnews.com/meet-the-press/video/conway-press-secretary-gave-alternative-facts-860142147643>

Cué, C. (2007). *Aznar reconece por primera vez que no había armas de destrucción masiva en Irak*. Recuperat de https://elpais.com/diario/2007/02/09/espana/1170975621_850215.html

Cuesta, A. (2018). *Barcelona aspira al supositori de la veritat*. Recuperat de https://www.ara.cat/economia/Barcelona-aspira-al-supositori-veritat_0_2010998934.html

Darnton, R. (2017). *The True History of Fake News*. Recuperat de <http://www.nybooks.com/daily/2017/02/13/the-true-history-of-fake-news/>.

Digital, Culture, Media and Sport Committee. Tuesday 19 December 2017 Meeting started at 10.33am, ended 12.46pm. (2017). [Vídeo]. Recuperat de <https://parliamentlive.tv/Event/Index/e88c1024-f637-4191-8f29-61d63801f5a6>

EFE. (2017). *Protestes davant de la caserna de la Guàrdia Civil per les detencions de l'1-O*. Recuperat de https://cat.elpais.com/cat/2017/09/21/catalunya/1506026858_931427.html

El director del máster de Cifuentes que reconstruyó el acta impartió un curso sobre falsedad documental. (2018). [Vídeo]. Recuperat de http://www.lasexta.com/noticias/nacional/el-director-del-master-de-cifuentes-que-reconstruyo-el-acta-impartio-un-curso-sobre-falsedad-documental_201804085aca120e0cf2891d91f2ff2e.html

El Gobierno sigue viendo a Puigdemont como un prófugo: "Ha huido y se ha colocado fuera de la ley". (2018). [Vídeo]. Recuperat de http://www.lasexta.com/noticias/nacional/el-gobierno-sigue-viendo-a-puigdemont-como-un-profugo-ha-huido-y-se-ha-colocado-fuera-de-la-ley_201804065ac7c7010cf2891d91ed79d9.html.

El mundo ficticio de Sant Esteve de les Roures crece en la red. (2018). Recuperat de <http://www.lavanguardia.com/politica/20180418/442703320965/mundo-ficticio-sant-estev-de-les-roures-crece-red.html>.

El País. (2017). *Por qué las elecciones en Cataluña se celebrarán el día 21 de diciembre*. Recuperat de https://politica.elpais.com/politica/2017/10/26/actualidad/1509013773_637219.html

El País. (2017). *Rajoy: "No ha habido referéndum" | España*. [Vídeo]. Recuperat de <https://www.youtube.com/watch?v=cTux1geWWFI>

El País. (2018). *EL PAÍS respon a la manipulació informativa de TV3*. Recuperat de https://cat.elpais.com/cat/2018/01/12/catalunya/1515788949_769711.html.

El voto de castigo dio la victoria al PSOE, según la prensa. (2004). Recuperat de <http://www.elmundo.es/elmundo/2004/03/15/enespecial/1079334666.html>

Elecciones al Parlament 25 de noviembre: Resultats definitius. (2012). Recuperat de https://www.gencat.cat/governacio/resultats-parlament2012/09AU/DAU09999CM_L2.htm

Els matins - 26/02/2018 [Vídeo]. Recuperat de <http://www.ccma.cat/tv3/alacarta/els-matins/els-matins-26022018/video/5737964/>

Els Matins. (2017). *Albiol: "Algunes coses que passen a TV3 i a Catalunya Ràdio nosaltres no les compartim, no ens agraden i no ens semblen normals"*. [Vídeo]. Recuperat de <http://www.ccma.cat/tv3/alacarta/els-matins/albiol-algunes-coses-que-passen-a-tv3-i-a-catalunya-radio-nosaltres-no-les-compartim-no-ens-agraden-i-no-ens-semblen-normals-/video/5704845/>

Els Matins. (2018). *Lidia Heredia desmenteix la "fake news" sobre el seu veto a pantalla pel 155* [Vídeo]. Recuperat de <http://www.ccma.cat/tv3/alacarta/els-matins/lidia-heredia-desmenteix-la-fake-new-sobre-el-seu-veto-a-pantalla-durant-2-anys-pel-155/video/5737924/>

EnBlau. (2018). *La foto inèdita del dinar "de família" del 155*. Recuperat de https://www.elnacional.cat/enblau/ca/televisio/foto-dinar-grup-godo-politics-unionistes_268506_102.html

Enric Millo afirma que la policia espanyola ha actuat amb proporcionalitat. (2017). Recuperat de <https://www.rac1.cat/programes/el-mon/20171001/431694663644/enric-millo.html>

Europa Press. (2017). *Dastis, convencido de que "cada vez menos medios internacionales serios se creen la propaganda secesionista"*. Recuperat de <http://www.europapress.es/nacional/noticia-dastis-convencido-cada-vez-menos-medios-internacionales-serios-creen-propaganda-secesionista-20171011120207.html>

Evon, D. (2016). *Pope Francis Shocks World, Endorses Donald Trump for President*. Recuperat de <https://www.snopes.com/fact-check/pope-francis-donald-trump-endorsement/>

Factitious. (2018). Recuperat de <http://factitious.augamestudio.com>

Fake News. (2018). Recuperat de https://en.wikipedia.org/wiki/Fake_news

Fake News. (2018). Recuperat de https://en.wikipedia.org/wiki/Fake_news#21st_century

Fake News. (2018). Recuperat de https://en.wikipedia.org/wiki/Fake_news#Historical_examples

Falsa alarma. (2018). Recuperat de https://ca.wikipedia.org/wiki/Falsa_alarma

Fiegerman, S. (2017). *Facebook, Google, Twitter to fight fake news with 'trust indicators'*. Recuperat de <http://money.cnn.com/2017/11/16/technology/tech-trust-indicators/index.html>

French newsrooms unite to fight election misinformation with the launch of CrossCheck. (2017). Recuperat de <https://firstdraftnews.org/crosscheck-launches/>

Garcia, L. (2017). *El contingente policial desplazado a Catalunya supera los 10.000 agentes*. Recuperat de <http://www.lavanguardia.com/politica/20170928/431615842053/10000-agentes-policia-guardia-civil-catalunya-referendum-1-o.html>

Garcia, M. (25 d'abril del 2018). *És cert això?* [Missatge en un blog]. Recuperat de <https://twitter.com/HelenaGMelero/status/989207452011974656>

Garcia, M. (25 d'abril del 2018). *T'he de dir que quan he acabat el programa i m'ha saltat el pantallassu, m'ho he cregut. Estic fatal!!!* [Missatge en un blog]. Recuperat de <https://twitter.com/HelenaGMelero/status/989215801226997761>

Gerretsen, I. (2017). *Oxford Circus panic: Daily Mail uses 10-day-old about lorry attack in coverage*. Recuperat de <https://www.ibtimes.co.uk/oxford-circus-shooting-daily-mail-uses-10-day-old-tweet-falsely-suggest-lorry-attack-1648838>

Gutiérrez, À. (2017). *Guia bàsica per navegar en el mar de la postveritat*. Recuperat de https://www.ara.cat/dossier/Guia-basica-navegar-mar-postveritat_0_1804019637.html

Herman, M. (2017). *Spain's most famous paper stumbles amid Catalonia independence crisis*. Recuperat de https://www.cjr.org/business_of_news/catalonia-independence-el-pais-spain.php

Història. Cronologia 1982 - 1990. (2018). Recuperat de <http://www.ccma.cat/corporatiu/ca/historia/>

Hunt, E. (2017). *Trump's inauguration crowd: Sean Spicer's claims versus the evidence*. Recuperat de <https://www.theguardian.com/us-news/2017/jan/22/trump-inauguration-crowd-sean-spicers-claims-versus-the-evidence>

Hunt, J. (2017). *'Fake news' named Collins Dictionary's official Word of the Year for 2017*. Recuperat de <https://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/fake-news-word-of-the-year-2017-collins-dictionary-donald-trump-kellyanne-conway-antifa-corbymania-a8032751.html>

Isaac, M. (2018). *Facebook Overhauls News Feed to Focus on What Friends and Family Share*. Recuperat de <https://www.nytimes.com/2018/01/11/technology/facebook-news-feed.html>

Jamieson, A. (2017). *'You are fake news': Trump attacks CNN and BuzzFeed at press conference*. Recuperat de <https://www.theguardian.com/us-news/2017/jan/11/trump-attacks-cnn-buzzfeed-at-press-conference>

Jane, E. (2016). *The city getting rich from fake news*. Recuperat de <http://www.bbc.com/news/magazine-38168281>

Kovach, S. (2016). *Mark Zuckerberg has flip-flopped on his fake news stance since the election.*

Recuperat de <http://www.businessinsider.com/mark-zuckerberg-comments-on-facebook-and-fake-news-in-live-video-2016-12>

La infanta Elena pide que la imputen, según dos medios colombianos. (2013). Recuperat de <http://www.elmundo.es/elmundo/2013/04/04/comunicacion/1365072049.html>

La inteligencia alemana afirma que Rusia apoyó al independentismo catalán. (2018). Recuperat de <https://www.efe.com/efe/espana/portada/la-inteligencia-alemana-afirma-que-rusia-apoyo-al-independentismo-catalan/10010-3615117>

Leonhardt, D. i Thompson, A. S. (2017). *Trump's Lies.* Recuperat de <https://www.nytimes.com/interactive/2017/06/23/opinion/trumps-lies.html>

London Evening Post. (1788). Recuperat de <https://newspaperarchive.com/london-evening-post-nov-18-1788-p-1/>

Lusher, A. (2017). *Donald Trump supporters exploit Stockholm attack to claim he was right all along about Sweden.* Recuperat de <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/donald-trump-stockholm-attack-sweden-supporters-claim-president-was-right-rape-capital-rinkeby-riot-a7673421.html>

Madrenas, M. (2018). *El màster d les #FakeNews !Al·lucinant "notícia" sobre la instal·lació d'uns capitells del referèndum a la plaça U d'Octubre de 2017 de Girona. La "informació" és falsa. Tothom sap que aquests capitells són a #SantEsteveDeLesRoures VERGONYA @okdiario torna a mentir! @JuntsXCat.* [Missatge en un blog]. Recuperat de <https://twitter.com/MartaMadrenas/status/988828702309003264>.

Maier, T. (2103). *How much does AdSense pay?.* Recuperat de <https://webgilde.com/en/how-much-does-adsense-pay/>

March, O. i Mateos, R. (2014). *Mas convoca els catalans el 9-N per decidir el futur polític del país.* Recuperat de https://www.ara.cat/politica/Artur_Mas-decret-consulta-convocatoria-9-N_0_1219678224.html

Mark Antony and Cleopatra. (2018). Recuperat de <https://www.biography.com/people/groups/mark-antony-and-cleopatra>

Mateo, J. (2018). *Facebook cracks down on Philippines fake news sites.* Recuperat de <https://www.philstar.com/headlines/2018/04/16/1806377/facebook-cracks-down-philippines-fake-news-sites>

McCurry, J. (2017). *Fishy business: Trump and Abe dump fish food into precious koi pond.* Recuperat de <https://www.theguardian.com/us-news/2017/nov/06/trump-dump-president-throws-entire-box-of-fish-food-into-precious-koi-carp-pond>

Miguel, J. (3 d'octubre 2017). *Presentadora de CNN flipando con lo q dice el ministro de Exteriores de España @AlfonsoDastisQ mientras salen las imágenes de la represión* [Missatge en un blog i vídeo]. Recuperat de https://twitter.com/Juanmi_News/status/914994869457838081

Molloy, M. (2017). *Facebook just made it harder for you to share fake news.* Recuperat de <https://www.telegraph.co.uk/technology/2017/03/20/facebook-just-made-harder-share-fake-news/>

Morel, S. (2017). *Para resumir : <http://catalanindependance.blog.lemonde.fr/2017/09/20/un-coup-detat-du-gouvernement-espagnol-en-catalogne/>... no es un articulo de Le Monde! Es un blog de una abonada, portavoz de la ANC @assemblea en Francia.* [Missatge en un blog]. Recuperat de <https://twitter.com/sandrinemorel/status/910982347209748481>

Mosseri, A. (2016). *Addressing Hoaxes and Fake News.* Recuperat de <https://newsroom.fb.com/news/2016/12/news-feed-fyi-addressing-hoaxes-and-fake-news/>

Mostrous, A. i Moore, M. (2017). *Russian fake news accounts tweeted about Brexit.* Recuperat de <https://www.thetimes.co.uk/article/russian-fake-news-accounts-tweeted-about-brex-it-57clktx35>

No, el Primer Ministro de Finlandia no ha felicitado a la "República catalana". (2017). Recuperat de <https://maldita.es/bulo/no-el-primer-ministro-de-finlandia-no-ha-felicitado-a-la-republica-catalana/>

No, Inés Arrimadas no ha apoyado el uso de la fuerza contra el nacionalismo en un tweet. (2018).

Recuperat de <https://maldita.es/bulo/no-ines-arrimadas-no-ha-apoyado-el-uso-de-la-fuerza-contra-el-nacionalismo-en-un-tweet/>

Nolescreas. (2018). *Pedro Baños, ex jefe de análisis geopolítico en Defensa y de contrainformación en el ejército europeo, explica en Espejo Público que la última de El País sobre la injerencia rusa es una noticia falsa.* [Missatge en blog i vídeo]. Recuperat de <https://twitter.com/nolescreas/status/996434833210511361>

OkDiario. (2017). *Nuevo récord de visitas: 37.545.412 y de usuarios únicos: 9.160.000.* Recuperat de <https://okdiario.com/audiencia/2017/09/22/comscore-agosto-2017-1343824>.

Palazón, A. (2018). *La 'noticia' de 'El Mundo Today' sobre Cristina Cifuentes que se ha vuelto real.* Recuperat de https://www.huffingtonpost.es/2018/04/09/la-noticia-de-el-mundo-today-sobre-cristina-cifuentes-que-se-ha-vuelto-real_a_23406340/

Palmer, E. (2017). *Spain Catalonia: Did Russian 'fake news' stir things up?*. Recuperat de <https://www.bbc.com/news/world-europe-41981539>

Pasquino. (2018). Recuperat de <https://it.wikipedia.org/wiki/Pasquino>

Peinado, F. (2018). *El negocio de la manipulación digital en España.* Recuperat de https://politica.elpais.com/politica/2018/05/17/actualidad/1526571491_535772.html

Pietro Aretino. (2018). Recuperat de https://ca.wikipedia.org/wiki/Pietro_Aretino

Pooley, J. i Socolow, M. (2013). *The Myth of the War of the Worlds Panic.* Recuperat de http://www.slate.com/articles/arts/history/2013/10/orson_welles_war_of_the_worlds_panic_myth_the_infamous_radio_broadcast_did.html

Portada El País del 23 de setembre del 2017. (2017). Recuperat de <https://elpais.com/hemeroteca/elpais/portadas/2017/09/23/>

Poynter. (2018). *14 Tips for running a verification project when it matters most.* Recuperat de <https://factcheckingday.com/articles/18/14-tips-for-running-a-verification-project-when-it-matters-most>

Preguntes Freqüents. (2017). *Julian Assange: "El que passa a Catalunya, el més important des de la caiguda del mur de Berlín".* [Vídeo]. Recuperat de <http://www.ccma.cat/tv3/alcanta/preguntes-freqüents/julian-assange-el-que-passa-a-catalunya-el-mes-important-des-del-mur-de-berlin/video/5691654/>

Procopi. (2018). Recuperat de [https://ca.wikipedia.org/wiki/Procopi_\(historiador\)](https://ca.wikipedia.org/wiki/Procopi_(historiador))

Procopius. (2018). Recuperat de https://en.wikipedia.org/wiki/Procopius#Secret_History

Procopius. (2018). Recuperat de <https://www.britannica.com/biography/Procopius-Byzantine-historian>

Protesta massiva contra les detencions i la confiscació de paperetes de l'1-O. (2017). Recuperat de https://www.ara.cat/politica/Guardia-Civil-departament-dEconomia-Generalitat_0_1873012787.html

Puig, X. (2013). *La infanta Elena pide que la imputen como a su hermana.* Recuperat de <http://www.elmundotoday.com/2013/04/la-infanta-elena-pide-que-la-imputen-como-a-su-hermana/>

Puig, X. (2018). *Cristina Cifuentes se compromete a estudiar un máster en falsificación de documentos.* Recuperat de <http://www.elmundotoday.com/2018/03/cristina-cifuentes-se-compromete-a-estudiar-un-master-en-falsificacion-de-documentos/>

Puigdemont convoca el referéndum del 1-O y desafía al Estado tras aprobarse la ley con bronca. (2017). Recuperat de https://www.eldiario.es/politica/Puigdemont-convoca-referendum-desafia-aprobarse_0_684181583.html

- Puigdemont, C. (2018). *@desdelamoncloa hacen honor a su posición como ejemplo internacional de creación de #FakeNews Un intento vergonzoso de reescribir lo que ha sucedido en Catalunya con la ayuda de su prensa, sus jueces, su policía y sus cloacas. Pero la verdad prevalecerá. No olvidamos.* [Missatge en blog]. Recuperat de <https://twitter.com/KRLS/status/972085309067464704>
- RAC1 registra un récord histórico de oyentes. (2018). Recuperat de <http://www.lavanguardia.com/vida/20180418/442688516499/rac1-record-historico-oyentes-egm.html>
- Redacción. (2018). *La 'fake news' sobre "la asamblea del 155"*. Recuperat de <http://www.lavanguardia.com/politica/20180515/443608104727/godo-fake-new-asamblea-155.html>
- Resultats - Elecciones al Parlament de Catalunya 2017. (2017). Recuperat de <http://gencat.cat/economia/resultats-parlament2017/09AU/DAU09999CM.htm?lang=ca>.
- Resultats 9N. Tu hi participes. Tu hi decideixes. (2014). Recuperat de <http://www.participa2014.cat/resultats/dades/ca/escr-tot.html>
- Richard Gunter, Paul A. Beck, i Erik C. Nisbet. (2018). *Fake News May Have Contributed to Trump's 2016 Victory*. Universitat d'Ohio. <https://www.documentcloud.org/documents/4429952-Fake-News-May-Have-Contributed-to-Trump-s-2016.html>
- Rius, A. (2017). *The new trend among the Spanish nationalism to re-brand its damaged democracy is linking Catalan self-determination movement to Russia and its "evil Russian hackers". Here you are a short thread about it.* [Missatge en blog]. Recuperat de <https://twitter.com/arnauriwz/status/929782594186727424>.
- Robinson, T. (24 de novembre del 2017). *How long until we find out that today's attack in Oxford Circus was by a Muslim. Who was again known to our security services* [Missatge en un blog]. Recuperat de https://www.vice.com/en_uk/article/ne4ve7/the-top-ten-uk-fake-news-stories-of-2017
- Rocha, V. (2017). *Trump feeds fish, winds up pouring entire box of food into koi pond*. Recuperat de <https://edition.cnn.com/2017/11/06/politics/donald-trump-koi-pond-japan/index.html>
- Rocha, V. (6 de novembre del 2017). *President Trump feeds fish with PM Shinzo Abe in Japan, then pours the entire box of food into the koi pond* [Missatge en un blog]. Recuperat de <https://twitter.com/VeronicaRochaLA/status/927400669996130305>
- Rossell, G. (23 de febrer 2018). **La Lúdia està castigada 2 anys sense poguer estar de cara al públic... Sanció del 155** [Missatge en un blog i vídeo]. Recuperat de <https://twitter.com/GMRORO/status/966810468873592832>
- RT en Español. (2017). *RT tiene un plan: independizar Cataluña*. [Vídeo]. Recuperat de <https://www.youtube.com/watch?v=YSh3082JGZU>
- Rubio, J. i Peinado, M. (2017). *La declaración de independencia que duró menos de un minuto*. Recuperat de https://verne.elpais.com/verne/2017/10/10/articulo/1507653719_231546.html
- Rufián, G. (2018). *#DialInternacionaldeLaFamilia*. [Missatge en un blog]. Recuperat de <https://twitter.com/gabrielrufian/status/996362016788025344>
- Savio, I. (2018). *¿Un ejemplo mundial? Italia trabaja para que las 'fake news' no sean un problema electoral*. Recuperat de https://www.elconfidencial.com/mundo/2018-02-28/italia-ejemplo-mundial-lucha-fake-news-elecciones_1528039/
- Silverman, C. (2016). *This Analysis Shows How Viral Fake Election News Stories Outperformed Real News On Facebook*. Recuperat de <https://www.buzzfeed.com/craigsilverman/viral-fake-election-news-outperformed-real-news-on-facebook>
- Silverman, C. i Alexander, L. (2016). *How Teens In The Balkans Are Duping Trump Supporters With Fake News*. Recuperat de <https://www.buzzfeed.com/craigsilverman/how-macedonia-became-a-global-hub-for-pro-trump-misinfo>

- SkyNews. (2017). "We have tried to be proportionate" says Spain's Foreign Minister after police clashes left hundreds of people injured in #Catalonia. [Vídeo i Missatge en un blog]. Recuperat de <https://twitter.com/SkyNews/status/914540814671405057>
- Tarda oberta - 21/09/2017. (2017). [Vídeo]. Recuperat de <http://www.ccma.cat/tv3/alcanta/tarda-oberta/tarda-oberta-21092017/video/5689741/>
- Televisió. Repartiment de l'audiència. Per cadenes. (2018). Recuperat de <http://www.idescat.cat/pub/?id=aec&n=774>
- The corpse factory and the birth of fake news. (2017). Recuperat de <http://www.bbc.com/news/entertainment-arts-38995205>
- The Highly-Anticipated 2017 Fake News Awards. (2018). Recuperat de <https://gop.com/the-highly-anticipated-2017-fake-news-awards/>
- The New York Times. (2016). Presidential Election Results: Donald Trump Wins. Recuperat de <https://www.nytimes.com/elections/results/president>
- The War of the Worlds (radio drama). (2018). Recuperat de [https://en.wikipedia.org/wiki/The_War_of_the_Worlds_\(radio_drama\)](https://en.wikipedia.org/wiki/The_War_of_the_Worlds_(radio_drama))
- Titcomb, J. i Carson, J. (2018). Fake News: what exactly is it - and how can you spot it?. Recuperat de <https://www.telegraph.co.uk/technology/0/fake-news-exactly-has-really-had-influence/>
- Tres días que cambiaron España. (2004). Recuperat de http://www.abc.es/hemeroteca/historico-15-03-2004/abc/Opinion/tres-dias-que-cambiaron-espana_962460210142.html
- Trump, D. (18 de gener del 2018). And the FAKE NEWS winners are... [Missatge en un blog]. Recuperat de <https://twitter.com/realDonaldTrump/status/953794085751574534>
- Trump: Look at what happened last night in Sweden. (2017). Recuperat de <http://www.bbc.com/news/av/world-us-canada-39021599/trump-look-at-what-happened-last-night-in-sweden>
- Tufekci, Z. (2018). It's the (democracy-poisoning) golden age of free speech. Recuperat de <https://www.wired.com/story/free-speech-issue-tech-turmoil-new-censorship/?CNDID=50121752>
- Tugas, R. (2012). Mas i Junqueras tanquen l'acord que preveu la consulta el 2014. Recuperat de https://www.ara.cat/politica/Artur_Mas-Oriol_Junqueras-CiU-ERC_0_830917107.html
- Turull: "El 90% dels vots són a favor de la independència". (2017). [Vídeo]. Recuperat de <http://www.ccma.cat/tv3/alcanta/especial-informatiu-1-o/turull-el-90-dels-vots-son-a-favor-de-la-independencia/video/5691867/>
- Tynan, D. (2016). How Facebook powers money machines for obscure political 'news' sites. Recuperat de <https://www.theguardian.com/technology/2016/aug/24/facebook-clickbait-political-news-sites-us-election-trump>
- U.S. Diplomacy and Yellow Journalism, 1895-1898. (2018). Recuperat de <https://history.state.gov/milestones/1866-1898/yellow-journalism>
- Un diputado finlandés prepara una moción para que Finlandia reconozca a Catalunya. (2017). Recuperat de https://www.elnacional.cat/es/politica/diputado-finlandes-mocion-finlandia-catalunya_206631_102.html
- Urreiztieta, E. i Escrivá, Á. (2018). La Guardia Civil acredita al Tribunal Supremo 315 actos violentos del 'procés' en Cataluña. Recuperat de <http://www.elmundo.es/espana/2018/03/28/5abaa60fe5fdea530e8b45a7.html>
- Vera, E. (2017). "No poder prendre possessió seria una opció antidemocràtica": els principals titulars de l'entrevista a Puigdemont. Recuperat de https://www.ara.cat/videos/avancaments/No-possessio-antidemocratica-Lentrevista-Puigdemont_3_1921037883.html

Verbo, M. i García, I. (2018). *La fuga de empresas no cesa: un total de 4.558 empresas han salido de Cataluña desde el 1-O*. Recuperat de <http://www.expansion.com/empresas/2017/10/06/59d74d6e22601d64698b469f.html>

Veritats de Mentida. (2017). Recuperat de <http://www.ccma.cat/tv3/alcanta/especial-sense-ficcio-veritats-de-mentida/veritats-de-mentida/video/5669404/>

Vuelco electoral. (2004). Recuperat de https://elpais.com/diario/2004/03/15/opinion/1079305201_850215.html

Waldman, P. (2016). *Trump's history of corruption is mind-boggling. So why is Clinton supposedly the corrupt one?*. Recuperat de <https://www.washingtonpost.com/blogs/plum-line/wp/2016/09/05/trumps-history-of-corruption-is-mind-boggling-so-why-is-clinton-supposedly-the-corrupt-one>

Wardle, C. (2017). *Fake news. It's complicated*. Recuperat de <https://firstdraftnews.org/fake-news-complicated/>

washingtonpost.com Launches "FactChecker". (2007). Recuperat de https://archive.is/20120708214902/http://findarticles.com/p/articles/mi_m0EIN/is_2007_Sept_19/ai_n27378605#selection-405.0-405.41

Wong, K., Fan, J. i Tan, J. (2018). *Here's what Facebook, Google & Twitter have to say about "fake news" in S'pore*. Recuperat de <https://mothership.sg/2018/03/facebook-google-twitter-fake-news-singapore/>

Written evidence submitted by M C McGrath. (2018). Recuperat de <http://data.parliament.uk/writtenevidence/committeeevidence.svc/evidencedocument/digital-culture-media-and-sport-committee/fake-news/written/80989.pdf>

Yellow Journalism. (2018). Recuperat de https://en.wikipedia.org/wiki/Yellow_journalism

Imatges

@jesuset58. (2018). *Sensacional troballa arqueològica a Sant Esteve dels Roures*. [Missatge en un blog]. Recuperat de <https://twitter.com/jesuset58/status/987355099189121024>.

Civit, F. (15 de maig de 2018). *Assemblea extraordinària del 155*. [Missatge en un blog]. Recuperat de <https://twitter.com/CivitiMarti/status/996343521400541184>

Clotet, J. (2017). *Per cert, com molts ja heu detectat, aquest compte de tuit suposadament proper a @JuntsXCat ha estat difonent tuits falsos i posant falsedats en boca del president. El joc brut no suma res per a ningú*. [Missatge en un blog]. Recuperat de <https://twitter.com/jaumeclotet/status/943230256693039106>.

Constine, J. (2018). *Facebook shrinks fake news after warnings backfire*. Recuperat de <https://techcrunch.com/2018/04/27/facebook-false-news/?guccounter=1>

El País. (2017). *Portada de El País, edició impresa del dissabte 23 de setembre del 2017*. Recuperat de <https://elpais.com/hemeroteca/elpais/portadas/2017/11/23/>

Els Matins de TV3. (2018). *Captura de pantalla publicada a les xarxes d'una conversa de WhatsApp compartint la notícia*. Recuperat de <http://www.ccma.cat/tv3/alcanta/els-matins/lidia-heredia-desmenteix-la-fake-new-sobre-el-seu-veto-a-pantalla-durant-2-anys-pel-155/video/5737924/>

Garcia, M. (25 d'abril del 2018). *És cert això?*. [Missatge en un blog]. Recuperat de <https://twitter.com/HelenaGMelero/status/989207452011974656>

Garcia, M. (25 d'abril del 2018). *T'he de dir que quan he acabat el programa i m'ha saltat el pantallassu, m'ho he cregut. Estic fatal!!!*. [Missatge en un blog]. Recuperat de <https://twitter.com/HelenaGMelero/status/989215801226997761>

HazteOir.org. (2017). *01.10.2017 Referendum ilegal 1-OCT. Imatge amb llicència Creative Commons*. Recuperat de <https://www.flickr.com/photos/81415654@N00/23579964238/>

Hunt, E. (2017). *Trump's inauguration crowd: Sean Spicer's claims versus the evidence*. Recuperat de <https://www.theguardian.com/us-news/2017/jan/22/trump-inauguration-crowd-sean-spicers-claims-versus-the-evidence>

London Times. (1788). *The front page of the London Times for December 4, 1788*. Recuperat de https://en.wikipedia.org/wiki/File:Times_1788.12.04.jpg

McCurry, J. (2017). *Fishy business: Trump and Abe dump fish food into precious koi pond*. Recuperat de <https://www.theguardian.com/us-news/2017/nov/06/trump-dump-president-throws-entire-box-of-fish-food-into-precious-koi-carp-pond>

Morel, S. (2017). *Para resumir : <http://catalanindependance.blog.lemonde.fr/2017/09/20/un-coup-detat-du-gouvernement-espagnol-en-catalogne/>... no es un artículo de Le Monde! Es un blog de una abonada, portavoz de la ANC @assemblea en Francia*. [Missatge en un blog]. Recuperat de <https://twitter.com/sandrinemorel/status/910982347209748481>

Mosseri, A. (2016). *Addressing Hoaxes and Fake News*. Recuperat de <https://newsroom.fb.com/news/2016/12/news-feed-fyi-addressing-hoaxes-and-fake-news/>

No, el Primer Ministro de Finlandia no ha felicitado a la "República catalana". (2017). Recuperat de <https://maldita.es/bulo/no-el-primer-ministro-de-finlandia-no-ha-felicitado-a-la-republica-catalana/>

Puigdemont, C. (2018). *@desdelamoncloa hacen honor a su posición como ejemplo internacional de creación de #FakeNews Un intento vergonzoso de reescribir lo que ha sucedido en Catalunya con la ayuda de su prensa, sus jueces, su policía y sus cloacas. Pero la verdad prevalecerá. No olvidamos*. [Missatge en un blog]. Recuperat de <https://twitter.com/KRLS/status/972085309067464704>

Rocha, V. (6 de novembre del 2017). *President Trump feeds fish with PM Shinzo Abe in Japan, then pours the entire box of food into the koi pond*. [Missatge en un blog]. Recuperat de <https://twitter.com/VeronicaRochaLA/status/927400669996130305>

Rossell, G. (23 de febrer 2018). **La Lúdia està castigada 2 anys sense poguer estar de cara al públic... Sanció del 155** [Missatge en un blog i vídeo]. Recuperat de <https://twitter.com/GMRORO/status/966810468873592832>

Tarda Oberta. (2017). *Captura de pantalla de la retransmissió del programa Tarda Oberta de TV3 el 21 de setembre del 2017*. Recuperat de <http://www.ccma.cat/tv3/alacarta/tarda-oberta/tarda-oberta-21092017/video/5689741/>

Annexos

Entrevistes

David Bassa - Cap d'informatius de TV3

- Què són les Fake News? Són tuits? Són informacions interessades? Mentides?...

Són notícies falses i avui en dia estem a l'exposició de les xarxes i a l'època digital. També és més fàcil que es generin a les xarxes socials perquè no hi ha una capacitat de contrast i és una olla en constant ebullició. Com diu Ignacio Ramonet, "hi ha tanta capacitat d'informació i en tanta velocitat, que no hi ha informació". És un col·lapse.

Les xarxes socials dinamiten la informació que no tenen una font reconeguda i que no tenen cap font contrastada. A Catalunya, malauradament a part d'aquest fenomen digital, el que estem vivint periodísticament, i decep, és que es produeixin *fake news* en els mitjans convencionals.

- Existeixen les notícies falses a la política catalana?

Les notícies falses existeixen parlant d'informació sobre Catalunya? Absolutament. Les grans televisions espanyoles i els diaris han fet informació falsa sobre Catalunya de forma intencionada. De fet, nosaltres com els informatius de TV3 no havíem hagut de passar mai pels tribunals perquè un altre mitjà havia mentit sobre nosaltres.

Generaven *fake news* sobre TV3, eren tot tòpics falsos que no donaven dades objectives del nostre mitjà. I nosaltres, tenim estudis objectius dient que tenim més pluralitat a tot arreu i els informatius tripliquen l'audiència. Una audiència pels quals som els que tenim més prestigi.

Les dades diuen que ho estem fent bé i millor que els altres. I segons els paràmetres totes les xifres ens avalen. Però s'ha generat una campanya que diu el contrari. Això és una *fake news*. Això passa a totes les televisions, que menteixen.

- El problema de les fake news el tenen més els ciutadans o els mitjans també se'n ressenten?

El que passa és que els mitjans situen el ciutadà en una posició d'indefensa. És a dir, si un ciutadà no té prou esperit crític, temps o interès en contrastar; el mitjà acaba amb la seva indefensa. La gent que viu fora de Catalunya, la seva visió de referència és Antena 3. Doncs tenen una visió que fa que acabin pensant i creient que succeeixen unes coses que no passen.

Cal dir però que tot i que qui pateix més és el ciutadà, també afecta a la credibilitat del periodista i dels mitjans. És una situació decepcionant. Com a periodista és tenir una percepció trista.

- Són les Fake News un fenomen actual, o sempre han existit?

Les *fake news* sempre han existit però es disparen amb la campanya de Trump perquè es veu que el president basa la seva campanya en reiteracions de notícies falses. El concepte de *fake news* seria més a partir de les mitges veritats. Les veritats de mentida. Es constata que el seu consors son mitges veritats. Una informació mig partida i que afegia una càrrega que no era certa.

Fa que el concepte es popularitzi i es veritat que les informacions falses han existit sempre. Però el que passa ara es que amb les xarxes socials s'ha disparat molt. Quan només hi havia pocs

mitjans de comunicació la capacitat de la informació falsa corria més riscos perquè el mitjà quedava retratat i la credibilitat molt lesionada.

Ara però amb les xarxes socials es genera una dinàmica que al final el mitjà no se sent participatiu d'una *fake new* inconscientment o conscientment. Però té menys pudor perquè ensenya un tuit o un comentari de Facebook. No és ell el promotor de la informació, però està participant en una dinàmica falsa de les xarxes socials.

A les xarxes socials no hi ha control. És bo però també dolent perquè no es contrasta i és molt difícil contrastar.

Un exemple molt clàssic de Trump és quan diu que es dona suport del Papa a Trump. Era fals. I es constata que és fals i el Vaticà ho diu. Es publica que no és veritat però no té ni un 10% de lectures en comparació a la notícia falsa. Per tant, ha guanyat la mentida. Encara que s'hagués desmentit ha guanyat perquè això ho provoquen les xarxes socials. Perquè com és mentida, l'efecte del primer cop és més bèstia.

- Facebook i les xarxes socials estan aplicant diferents canvis als algorismes per detectar les fake news abans i evitar la proliferació. Ajudarà al món del periodisme?

El món del periodisme en el fons no té la necessitat d'ajuda d'aquests algorismes. Als informatius de TV3 tenim un protocol clàssic que és contrastar. Imagina't que diuen "escolta diuen que el President ha dit que vol fer alguna cosa". Tu com a periodista la teva obligació és contrastar-ho. És l'ABC del periodisme. Què, qui, quan, com i on. Això és necessari per contrastar les fonts. És un protocol bàsic.

Igualment, a TV3 tenim un protocol intern de les xarxes socials per buscar que siguin verídics. Tenim eines per saber si són *trolls* o no. Tenim clar que no es publica si no es parla amb la font. Hi ha una sèrie de passos que alenteixen el procés però també garanteixen que no publiques una mentida.

Amb les eleccions franceses es va crear una comissió de fact-checking transversal. Això aquí no existeix. Però a TV3 sí que treballem en aquesta línia. Ens volem inscriure al *Pointer* un fact-checking internacional que demana unes condicions molt clares per estar al seu llistat. Estem en un punt que ens preocupa la nostra credibilitat perquè és la nostra raó de ser.

Les xarxes socials no són bones ni dolentes. Tot depèn de l'ús que en facis. Si els individus volen fer un ús malèvol o no sincer, com a periodista no haurà de ser un problema, tu contrastes i després publiques.

- TV3 ha publicat alguna informació sense arribar a contrastar?

L'últim cas que recordo va ser la mort de la Muriel Casals. Va morir una nit i tot va començar a córrer per les xarxes socials. Tots ho sabíem que estava greu, i aleshores per les xarxes socials es comença a dir que s'ha mort. Nosaltres intentem parlar amb la família però no contestaven. Aleshores, a les xarxes la mostra de control era bona i decidim dir-ho pel canal 3/24. Aleshores, quan ho diem, la família ens truca i ens diu que rectifiquem que no era veritat.

En aquell moment, ens adonem que els tuitaires que havíem fet servir per contrastar la informació, també estaven rectificant. Va haver-hi un moment d'incertesa abans que la família volgués fer-ho públic. Va provocar un espai de diverses hores que nosaltres vam tenir el debat intern per saber què havia fallat. Perquè nosaltres havíem dit una cosa però la família ho havia desmentit després.

No era *fake news* però era un moment de presses que al final, tots en som víctimes. I les xarxes socials el que provoquen és una ansietat a la redacció molt difícil de gestionar. Tothom vol ser el primer.

Després vam saber que era una notícia que la família volia donar més tard. És l'exemple que se'm passa pel cap. Vam tenir unes hores de dubtes raonables, tot i que vam rectificar a l'acte, perquè no tenim cap mena de pudor. Tot i això, no era una *fake news* pròpiament.

Tot i que és un bon exemple per explicar el perquè de les presses, que et poden fer relliscar.

- Els polítics expliquen i comparteixen Fake News? Per exemple, Sáenz de Santamaría va denunciar a principis de març que robots informàtics havien difós imatges falses de l'1-O.

Sí. Sí. Sí. Sí. Sí. Sí. S'ha mentit clarament. Com a exemple de fake news per parlar com a informatius de TV3 hi ha mitjans i partits, el PP i Ciutadans, que han dit que no surt mai la paraula Espanya o que no surten mai els partits espanyols. S'ajunten conceptes falsos que la veritat desmenteix.

És mentida, i això ho hem viscut en pròpia pell. Des de l'octubre cap aquí és una constant en tot.

- TV3 l'han titllat de manipuladora. Quin comentari fa al respecte?

Nosaltres tenim les dades a la mà. Podem ser examinats constantment i estem fiscalitzats totalment pel CAC, pel GFK, pel Parlament, pel CEO i pel CIS. En canvi, cap de les televisions espanyols està a l'anàlisi de la GFK.

Puc assegurar que es menteix sobre nosaltres i sobre la realitat de Catalunya. Quan ells diuen que ho fem nosaltres no estan sent sincers. No estan fent informació. Hi ha una campanya orquestrada contra TV3 que no correspon amb la realitat. No hi ha cap dada que ho demostrï.

Quan el Xavier Garcia Albiol va dir que s'havia de tancar TV3 perquè "no era gent normal", a ell se li va preguntar dient que la seva informació era esbiaixada. En una entrevista amb Lídia Heredia, a Els Matins de TV3, se li va preguntar en quins informes es basava l'Albiol per dir tota aquella informació.

Tenim un munt de dades qualitatives que ens avalen a nosaltres. En canvi, ell per defensar la seva crítica diu que no en té cap però, igualment, ell diu que es posa en evident que és una televisió esbiaixada.

No hi ha cap base objectiva ni real que aguantí els seus atacs. Perquè són falsos i són mentides però igualment, ells els fan.

Joan Maria Morros - Cap d'informatius de RAC1

- Què són les Fake News?

Les *fake news* són tuits de diversos usuaris i que no es consideren informació.

- Heu donat alguna informació falsa per RAC1

A RAC1 no s'han donat mai informacions falses ja que estan sempre fonamentats. Normalment, tenim un mínim de 2 o 3 fonts que confirmen una informació. Avui en dia, tothom té Twitter i té xarxes socials, tu envies una foto i dius que està passant en aquest moment. Després et mires

detalladament aquella imatge i descobreixes que no és de l'època. I sol passar amb molts temes. Per exemple que és una època de fred i les persones van en pantaló curt, etc. El volum de gent que té WhatsApp és molt alt i enviant una foto, el creixement de les *fake news* incrementa exponencialment.

- **Les *fake news* són un element de fa poc temps?**

Les *fake news* no tenen res a veure amb la informació des de que hi ha xarxes socials. Avui en dia hi ha molta facilitat de divulgar el que sigui. Hi ha una diferència entre abans, quan les xarxes socials no existien, i ara. Abans no hi havia tanta facilitat dels usuaris. No es propagava una informació que no era certa tant fàcilment. Només es podia fer des de email i tardava molt.

Avui en dia, poses quatre etiquetes i la divulgació és molt bèstia. També pots interpel·lar directament a l'usuari i crear-hi una alerta. Tens la difusió directa i barata.

- **Les xarxes socials i el periodisme**

Rebem la informació a través dels canals de sempre i també tens les teves fonts. A més, tenim accés a les xarxes i als webs i t'arriben aquests inputs per molts canals. Has de treballar de manera molt més prima, has de buscar millor les fonts. Has d'anar als contactes més pròxims per saber si és cert o no.

Nosaltres tenim els cada vegada més inputs i cada vegada hi ha més necessitat de confirmar.

- **Existeixen les *fake news* a la política catalana?**

Jo m'atreveria a dir que no. El nivell és complicat però no vol dir que no hi siguin. La política té uns periodistes específics que tenen contacte directe amb els diferents polítics catalans. I si un d'aquests periodistes veu una informació firmada per un polític i que és oficial, doncs ja li dones credibilitat.

I si es tracta d'un tuit sobre alguna cosa que ha passat amb un partit polític, parles amb el cap de premsa o igualment, tens suficients canals per confirmar-ho. Avui en dia, és molt fàcil confirmar-ho tot perquè tens una relació directa amb els polítics.

- **El problema afecta més els ciutadans o als mitjans?**

La nostra feina és investigar sobre les notícies que tenim. Si passa qualsevol cosa ens hem d'encarregar de saber si és cert o no. Com també perquè passa i a qui afecta. Sense deixar de banda que ho hem d'explicar. Si ho fem be, no afecta a la societat, però si no ho fem be dones un missatge erroni a la societat. Crec que si fem la nostra feina que és la majoria els mitjans de comunicació, la informació no arriba malament i si ha alguna cosa que circula per la societat; els oients ja directament pregunten. Aleshores en aquell moment, tu et poses en contacte amb les fonts i ho confirmes.

- **Les plataformes digitals estan canviant els algoritmes. Això beneficiarà als mitjans?**

Avui en dia hi ha el format de pàgina web https que dona més seguretat i garanties. També és més complicat modificar les webs i actualment, l'escàndol que rebria Facebook no els beneficia.

A ells mateixos els convé netejar la seva imatge i en principi la informació no es difon. Si s'arribés a difondre, doncs com a usuari deixes de refiar-te'n. Això ho ha de fer per canviar-ho. És com un super. Si tu tens mal servei, no hi tornes. I, en canvi, a Facebook, et dones de baixa i això afecta a la companyia. El que han de lluitar per obtenir, és tenir més confiança.

- Els polítics diuen *fake news*?

Hi ha una entrevista molt famosa del Dastis a la BBC. On negava que s'havia celebrat l'1 d'octubre. No cal anar insistir fins a la eternitat. Tu tens aquella imatge que l'ha vist tothom i una imatge, què vol dir? Has agafat actors i els has disfressat de policies? Jo crec que no i allò es cert perquè està gravat. Si em dius que és fals i no és fals pots estar eternament dient això. Si tu negues una cosa, diràs tal persona nega el que va passar. Com a mitja dius que ha passat això i tal polític diu això. Per exemple, aquesta persona té aquesta relació de la realitat i per ell l'1 d'octubre són *fake news*. La gent discernirà i dirà la seva opinió. Molta gent coneix a molta gent afectada per l'1 d'octubre i ho ha vist amb els propis ulls.

Manel Ros - Cap de comunicació de Catalunya en Comú-Podem

- Què són les *Fake News*?

Bàsicament, les *fake news* són notícies falses que s'inventen els teus contrincants polítics per desprestigiar-te políticament i que es parli de coses, intentar posar coses a l'agenda que en principi no hi haurien de ser perquè són falses. I en principi no hi haurien d'existir.

- És una manera de desprestigiar els contrincants?

En general ens referim a *fake news* de partits polítics, sí.

- Ajuden a determinar el sentit de vot.

Jo crec que poden ajudar a determinar el sentit de vot. O si més no, el que fan les *fake news* és posar el dubte en la persona. És a dir, una persona que està vacil·lant entre votar un partit i un altra, depèn de les *fake news* que hagi vist i es pensi que allò és cert o etc, en el cas dels comuns per exemple. Un exemple clar és en el tema del referèndum.

Molts mitjans de comunicació catalans i, no només mitjans de comunicació sinó perfils de Twitter i a les xarxes socials, sobretot a les primeres eleccions generals intentaven dir que nosaltres no estàvem a favor d'un referèndum. Quan nosaltres sempre hem dit que estàvem a favor d'un referèndum. Llavors, una persona que pot estar dubtant si votar aquest o un altre, si per desgràcia acaba creient-se o s'acaba posant el dubte en aquella persona de si nosaltres en veritat estem a favor o no se sap ben bé si estem a favor del referèndum això pot acabar decantant el vot d'aquesta persona, per una formació X que ella sí que pensi que ho tenen més clar.

- Afecta ciutadans o mitjans?

Jo crec, que afecta als ciutadans i en tot cas els mitjans o les xarxes socials són el mitjà al través del qual, valga'm la redundància, es propaguen aquestes idees. Que no deixen de ser idees. Les notícies falses no deixen de ser idees que s'intenten, posar al cap de les persones. No estic dient que una persona vegi una notícia falsa i se la cregui, tant sí com no. És més una manera de crear corrents d'opinió i de crear, dubtes en la persona.

T'he ficat un exemple, vull dir. Sí que hi haurà exemples de *fake news* molt més descarats en aquest sentit. Però ja sigui per raons dels mitjans de comunicació, n'hi ha que tenen interessos polítics al darrera i per molt que els periodistes facin la seva feina, aquests mitjans tenen uns directores i unes empreses, i tenen els seus interessos polítics i llavors els hi va bé dir certes coses. I titulars on es deia que els comuns havien abandonat el referèndum, doncs jo n'he vist molts.

I això, per mi era una *fake news* perquè no és veritat. Nosaltres mai vam abandonar el referèndum. Ni abans, ni ara, ni demà passat. És l'exemple més clar que se'm acut a mi. Ara això, això va tenir una època on sens deia molt, ara aquestes *fake news* sobre aquest tema en concret ja han passat però bé, n'hi ha d'altres.

- **A la política catalana hi ha fake news?**

Jo crec que sí. Clar, *fake news*, jo entenc *fake news* que té un component molt ampli. S'han fet famoses últimament amb el Trump. On de cop i volta, certes notícies que eren totalment falses, directament inventades, el Trump va dir, si no recordo malament, en una roda de premsa que hi havia hagut un atemptat a Suècia. I era mentida directament.

Això diguem que són *fake news* extremes, on directament una persona com el President dels Estats Units, diu una cosa que simplement no ha passat. Però des del meu punt de vista hi ha altres tipus de *fake news* també. Que són aquestes corrents d'opinió, o aquestes "mentirijillas" on certs mitjans interpreten allò que nosaltres diem a la seva manera. Perquè és evident que nosaltres, mai, no va sortir de boca de cap portaveu ni de cap diputat, ni de cap persona rellevant dels comuns que nosaltres abandonéssim el referèndum. Però això es publicava igualment.

O que nosaltres estàvem a favor del referèndum o que no volíem un referèndum, o el que fos. Llavors, jo no estic dient que sigui comparable amb el que va fer el Trump, i que hi ha coses que són molt pitjors, però, t'estic parlant des de la meva experiència personal. I jo crec que això formaria part de les *fake news*. Per mi són notícies tendencioses que creen el dubte a la persona i que no guanyen les eleccions, però sí que decanten certs vots cap a certs partits polítics.

- **Com s'actua quan publiquen una fake news?**

Això és complicat. Perquè en aquells moments, això no era una idea d'un sol mitjà sinó de molts mitjans. Tu el que no pots fer és estar-te tota la vida desmentint el que diuen certs mitjans de comunicació. Sí que pots parlar amb la persona responsable i intentar fer-li veure que allò que han publicat no s'adequa a la realitat.

La majoria de casos ells, doncs no es donen per apel·lats i continuen volent publicar el que volen publicar. No eren errors d'escriure, o que no ho haguessin entès be. Com et dic, hi ha uns interessos polítics darrera. Nosaltres els comuns, devem ser dels pocs partits on no tenim gaire mitjans afins, perquè estem en un terreny que no estem ni amb els uns ni amb els altres i això ho vam notar.

Això es nota molt sobretot quan hi ha campanya electoral. Tothom ho fa i s'intenta tirar un missatge i sempre s'acaba tirant aquestes idees on sembla que nosaltres estem per una cosa que en realitat no estem. O al revés.

- **Hi ha fake news als mitjans de comunicació?**

Si entenem *fake news* com a mentirijilles, i de notícies que no són certes o que són poc acurades; sí. Jo m'ocupo d'això i et podria ficar molts exemples.

No s'inventen les notícies, les interpreten que és diferent. Jo crec que sí que hi ha mitjans, on no és que s'inventin la notícia perquè la notícia existeix però interpreten d'una forma que li convé en aquell mitjà concret. I la mateixa notícia, la mateixa roda de premsa i les mateixes paraules són posades d'una manera per uns mitjans i d'una altra manera per uns altres.

Jo no estic dient que els periodistes s'inventin les coses. Això serien les *fake news* autèntiques. Sí que estic dient que hi ha titulars i hi ha notícies que s'interpreten de la manera que més li convé. Si tens un mitjà que és més del sector independentista, ho interpreta d'una manera i si

tens un mitjà del sector més de la dreta espanyola, doncs ho interpreta d'una altra. I si tens un altre mitjà, que el seu partit preferit, ara és Ciudadanos, doncs s'interpreta d'una altra forma.

Això són fake news? Potser no, però per mi també és una manera de fer, allò que en definitiva intenten fer les fake news, que és incidir en la manera de pensar de la gent d'alguna forma.

- Els polítics comparteixen fake news?

Jo crec que sí, alguns més que altres. Però jo crec que sí. Per tant com una banda com per l'altra. El senyor Rivera és un especialista en això. Potser no són ben bé falses, però són notícies de mitjans on exageren les coses i també, recordo el senyor Tremosa que ha compartit per xarxes més d'una notícia que era directament falses. Hi havia alguna relacionada amb l'Ada Colau. Però tampoc ho pots analitzar, hi ha de tot.

Però hi ha polítics que sí que ho fan.

- Les fake news són un fenomen recent?

Jo crec que no és un fenomen recent. És un fenomen que s'ha ampliat amb les xarxes socials i llavors amb aquest sentit la diferència entre les campanyes que he viscut, que han estat en els últims dos anys i mig que la implementació de les xarxes socials ja estava molt per mà a tots els partits; tampoc hi ha molta diferència en aquest sentit.

Jo crec que sí que s'accentuen les fake news o mentirijillas que et dic, quan s'entra en campanya. Quan hi han els 15 dies abans de la campanya i els 15 dies de la campanya electoral. Jo crec que hi ha una intensificació a les xarxes socials d'aquestes fake news. Però no crec que les fake news siguin una cosa moderna. Simplement a les xarxes socials arribes a molta més gent i per tant les fake news tenen un impacte més gran sobre la gent.

I no només això, molts mitjans de comunicació, tant públics com privats, es fan ressò d'allò que passa a les xarxes socials. Per tant, la notícia acaba sent el tuit d'aquest, el tuit de l'altre; i això encara amplifica més tot plegat.

Llavors, aquestes tres campanyes que he fet jo, la primera va ser al desembre del 2015 i la última ha estat el desembre del 2017, jo crec que més o menys ha sigut el mateix.

- Trump ha amplificat les fake news?

Jo crec que Trump el que ha fet és portar-les a un extrem. Però tot això no s'ho inventa ell; hi ha el Steve Bannon, Roger Stone; el que fa el Trump no és casualitat. És una estratègia de comunicació molt ben pensada i aleshores porta això a l'extrem.

Però clar, en aquest extrem ara mateix, potser podríem parlar d'això que ha passat a França amb Le Pen i el Front Nacional, quan va haver-hi les eleccions a França. Que també va haver-hi un escàndol d'aquest tipus però no crec que aquí haguem arribat a aquest extrem encara, per sort.

Encara que sí que hi ha vegades que veus coses que dius que directament, no és cert.

- Les plataformes digitals han canviat els algoritmes per evitar la proliferació de fake news, creus que millorarà?

Si la gent que és experta en això ho ha fet és perquè ho han estudiat bé i pensen que pot ajudar. Jo crec que sí, que pot ajudar que hi hagi un segell de qualitat o un segell d'una font fidedigna quan es comparteix un post a Facebook o a Twitter o on sigui.

Jo crec que sí, que pot ajudar. De fet, si no m'equivoco, però no estic del tot segur és que crec que Podemos va proposar que això també es fes en els mitjans de comunicació. És a dir, que hi hagués una entitat independent que avalés les notícies dels mitjans de comunicació i que els hi posés una qualificació. No és el mateix un mitjà de comunicació seriós que comprova les seves fonts i que treu notícies que estan contrastades, com eldiario.es, no és el mateix que OK Diario.

No és el mateix. És una cosa que jo estaria a favor. Igual que fan les empreses de xarxes socials, m'agradaria. Però entenc també que és perillós perquè potser xoca una mica amb la llibertat d'expressió i de premsa. Però és un element que s'hauria d'estudiar. No només per les xarxes socials, sinó també pels mitjans més convencionals.

És una discussió que queda eterna, però dret a la informació, evidentment que sí. Dret a la informació falsa, això ho hauríem de veure. Si un mitjà té dret a inventar-se notícies directament, i fer aquestes fake news és una cosa que jo crec que no s'hauria de deixar fer. Hi hauria d'haver una persona, una entitat o un òrgan independent del govern que comprovés que aquelles notícies són de veritat.

Manel Fran - Cap de comunicació del Partit Socialista de Catalunya

- Què són les Fake News?

Les *fake news* són aquelles informacions que tenen per objecte desinformar, ni que sigui un oxímoron en la pròpia frase. Informacions que es fan circular que tenen per objecte desinformar, cobrir els interessos empresarials, polítics o de qualsevol tipus d'aquells que les promouen. I perjudicar el seu adversari en el mateix àmbit.

Em semblaria una reducció una mica retòrica dient les fake news són les mentides.

- Una forma de desprestigi

Una forma de desprestigi, una forma de guerra bruta, de joc brut en l'àmbit polític. Una forma de desinformació. És allò que s'ha fet sempre, tampoc és que sigui una novetat espectacular. El que passa es que ara circula d'una manera molt més ràpida.

- És més desinformació que desprestigi al contrincant?

Hi ha dosi de tot. Llegia una formulació de *fake news* a l'estil antic que consistia a difondre rumors malèvols sobre un adversari polític als ascensors d'un gran centre comercial, El Corte Inglés, per exemple. Deia la llegenda que anaven grups de gent a parlar en veu alta dient falsedats sobre un rival polític de qui els pagava en un ascensor de manera que ho sabés molta gent.

El desprestigi és una manera de fotre, és una fórmula de jugar brut. Al final l'objectiu és aconseguir els teus fins sense que t'interessin al més mínim els mitjans.

- Determina el vot del ciutadà?

Sí, determina el vot. La informació en general determina el vot del ciutadà. La percepció de la realitat que té la ciutadania està construïda a partir de molts elements. No només de les informacions públiques, però sí que és cert que en un moment que la informació circula a una velocitat molt superior a la que estàvem acostumats tots, ja no és només una qüestió de la generació present. En comparació a fa 10 anys, la informació circula molt més ràpid. Lògicament a l'hora de construir la percepció que té la ciutadania juga aquest factor. I com que hi ha més

possibilitats de fer-li arribar informació interessada, falsa o desinformació; a l'hora de construir la seva percepció hi juga més.

- No fa guanyar però dona avantatges.

Contribueix a construir la imatge que la organització que promou una informació falsa vol que hi hagi d'un determinat fet o d'una situació social. Això acaba desembocant en una victòria electoral o derrota electoral o en un canvi substantiu en la realitat electoral.

Hi ha exemples recents a l'àmbit internacional que apunten que sí. Ara mateix ho sabem? No. Però de les informacions recents de les darreres eleccions als Estats Units, del referèndum del Brexit apuntarien cap a sí. Això ha passat a les últimes eleccions convocades a Espanya, no, jo crec que no.

- Per què?

En primer lloc perquè a l'hora de construir la seva visió de l'escenari, la ciutadania encara confia, majoritàriament, en els mitjans de comunicació convencionals. I els mitjans de comunicació convencionals, de manera molt majoritària i generalitzada tenen mecanismes per detectar informacions falses.

És a dir, és impensable que a Catalunya o Espanya hi hagués una part notable de la ciutadania que pogués creure que el President de la Generalitat o el President de l'Estat han nascut fora d'Estats Units. O que professen una religió que no professen.

Això que ho hem vist en altres llocs, aquí no passa. Per què? Perquè aquí la immensa majoria de gent té com a referència mitjans de comunicació que es prenen seriosament, llevat d'errors i d'excepcions, informar la ciutadania. Jo penso que aquesta és la diferència.

Si tu acabes donant més pes a l'hora de construir aquesta visió que tens de la realitat allò que llegeixes els comptes de Facebook de persones que no coneixes i que tens afegides per ves a saber quina casualitat, segueixes mitjans de caràcter marginal, que no són mitjans elaborats per mitjans sinó que tenen un interès desinformatiu, com més ciutadania tinguis que basa la seva informació en mitjans d'aquest tipus, més possibilitats tens de que el pes d'allò que és fals els hi acabi arribant.

Però aquí per sort, encara no ens passa.

- Un company teu diu que sí. Però més que fake news, una mentirijilla, agafar els interessos del mitjà.

Però llavors la pregunta és el mitjà se'l prenen seriosament. Jo hi ha mitjans que no em prenc seriosament i que la informació que tenen no me la crec, com a ciutadà no com a professional. I jo llegeixo determinades coses a determinats mitjans i no me les creuré, sota cap concepte.

Perquè entenc que no són mitjans creïbles. La ciutadania és prou intel·ligent per determinar això. O com a mínim, el pes a la balança. Les mentirijilles s'en pot colar alguna, però són prou importants com perquè a l'hora de prendre decisions transcendents aquella persona les tingui més en compte que la informació que li arriba a través de mitjans que els hi té confiança, que sap que contrasten.

- Hi ha fake news dins de la política catalana?

No, hi ha visions interessades. Hi ha premsa de part. Però es que visions interessades o premsa de part no hi són en els darrers dos anys. Hi són en els darrers dos segles. A partir d'aquí, hi ha fake news? Sí. Però es que ja n'hi havia abans. El que passa es que ara hi ha moltes plataformes,

circula molta informació i circula molt de pressa. I tu la reps aquí (mòbil) de manera gairebé immediata.

I abans o no la rebies i desconeixies. O anaves per casualitat a un ascensor al Corte Inglés i algú parlava malament d'un polític allà.

N'hi ha, sí. N'hi ha. Ara, determinen en aquest moment resultats electorals? No. A hores d'ara. A hores d'ara la gent no orienta el vot a partir de que vegi que un diari digital, molt esbiaixat en un sentit o en un altre de l'àmbit polític, diu una cosa o la deixa de dir, jo penso que no.

Nosaltres en cap enquesta hem detectat que hi hagi un biaix en aquest sentit. El que hi ha és que la immensa majoria de la ciutadania segueix informant-se a través de mitjans convencionals. Mitjans convencionals que no sempre reflecteixen la realitat d'acord amb una ascèpcia exquisita però d'aquí a dir que a Catalunya hi ha moltes fake news o afecten, no. Jo penso que no.

- Com a cap de comunicació, quan hi ha una informació esbiaixada, quin és el procediment?

El procediment és demanar-li al mitjà, que en la mesura que pugi demostrar que la informació és errònia que la corregeixi. Però el problema és que en moltes ocasions és fruit d'una interpretació esbiaixada en la qual, difícilment influiràs en el mitjà. Estan convençuts que és així i l'única eina que de debò tens és confiar en que la majoria de mitjans recullen una versió més ajustada a la realitat i que la interpretació interessada que pugui fer un mitjà la compensaràs a través de la professionalitat del conjunt dels mitjans.

Però quan un mitjà actua deliberadament perquè una informació no s'ajusti a la realitat o tot tingui un biaix determinat, la trucada educada d'un gabinet de comunicació és poc més que el protocol de l'habitual. No hi ha marge.

- Els periodistes expliquen informacions esbiaixades. I els polítics?

Els periodistes en genèric em semblaria un error. Que hi ha mitjans i periodistes que actuen així, sí. Que hi ha polítics que donen informació esbiaixada, n'hi ha a l'àmbit polític però aquí ve un dels elements rellevants. Que un mitjà marginal, que un professional l'única manera que té de guanyar-se la vida és fer cas a les indicacions d'un mitjà marginal que té un objecte més enllà del d'informar, ens hi podem trobar. Ens hi trobem i com et deia, penso que no té una influència determinant a la política.

Els partits polítics, els seus portaveus i representants, i els mitjans públics. Els separo d'aquí. No poden estar aquí. Aquests no tenen llicència per ajustar la realitat a una visió molt partidària. No poden fer-ho, no ho han de fer.

Hi ha polítics que ho fan? Em temo que hi ha polítics que són poc prudents i que no se'n adonen d'aquest joc. És a dir, una de les baralles habituals, en una situació d'aclaracions als mitjans, un mitjà fa una pregunta d'una cosa que acaba de passar, i el polític ha de contestar.

Un professional dels mitjans està en una roda de premsa, fa aquella pregunta a partir d'un missatge que li arriba i diu: "tal persona ha dit això. Què en pensa?". Aquí el raonable seria dir, perdoni no he tingut ocasió de veure aquestes declaracions, un cop les vegi en la seva integritat, no només en el missatge que li acaben de passar amb un titular d'una agència que jo no sé quina és. Un cop ho hagi vist i hagi pogut analitzar-ho, estaré encantat de reaccionar-hi de valorar-les.

Això no hi ha ningú que ho faci. Però és el que caldria fer. I no pot ser que tu facis una valoració d'allò que ha dit un altre interpretat per un tercer i que a tu t'ho trasllada una quarta persona. No

hauria de poder ser, però com no pots eludir la pregunta, com que prefereixes una mala resposta o una resposta amb interpretació errònia a un titular que diu: “eludeix respondre”, ho acabes dient.

I allò ho arrossegues. “Vostè va dir...”. “No, jo no vaig dir. A mi em van preguntar. Em van dir que havia dit això, vaig dir el que em semblava allò que m’havien dit que havia dit; però realment havia dit una altra cosa. I ja no he tingut ocasió de corregir la meua versió de la realitat”. Es que en moltes ocasions, les *fake news* generades per polítics són més fruit de la falta de prudència, de l’excessiva celeritat en donar la resposta o de voler satisfer l’interès legítim dels mitjans en una resposta ràpida, que no pas de la voluntat de mentir.

- Aquesta resposta ràpida a qui perjudica més? Al polític? Als periodistes? O a la ciutadania?

A la ciutadania, sempre. Tot allò que sigui traslladar una informació esbiaixada, una informació incompleta, tot allò que sigui un judici accelerat del que passa, al qui perjudica és al qui acaba rebent la informació que és a la ciutadania.

El conjunt de la societat, entesa com un conjunt on hi ha els professionals dels mitjans, els polítics... Quan actuem malament des de l’àmbit polític, també ens perjudiquem perquè formem part del conjunt de la societat.

Tot allò que perjudica a la societat ens perjudica a nosaltres.

- Facebook i Twitter van canviar els algoritmes perquè no sortissin tant. Creus que beneficiarà?

Més que el canvi de l’algoritme, la clau pot estar en la transparència de l’algoritme. És a dir, el problema no és que l’algoritme no sigui correcte, és que ningú no sap quin és l’algoritme. Aquí jo valoro molt i la meua referència aquí és la iniciativa francesa, és TransAlgo, transparència als algoritmes.

On neix de l’àmbit acadèmic que persegueix precisament això, que el que volem és saber com es determina això. No que ho canviïn perquè segueixi sent obscur i que hi hagi algú en un despatx no sé on que decideixi que apareix a la meua pàgina de Facebook. No. Jo el que vull saber són quins mecanismes, i a partir d’aquí decidiré confio o no en aquestes plataformes.

La qüestió és saber que hi ha mecanismes de control, de la mateixa manera que a l’àmbit audiovisual hi ha mecanismes de control, els col·legis professionals de premsa que exerceixen mètodes d’autoregulació que són imperfectes però que si més no, hi són. En canvi, les plataformes digitals, estan fora d’aquests àmbits i no tenen cap sistema de regulació més enllà de la seva bona voluntat. Doncs una fórmula seria aquesta, dir “no ens conformem en que canviu l’algoritme, el que volem és saber quin algoritme apliqueu, com i perquè”. I a partir d’aquí jo em sentiria més tranquil utilitzant algunes xarxes.

- Com han canviat les últimes eleccions amb les anteriors?

En les últimes tres eleccions tots hem dit que aquestes eleccions són les de les xarxes. Ho hem dit, i no ens ho hem cregut. Cada cop ho han sigut més i hem seguit sense creurens-ho.

El pes de les xarxes a l’hora de difondre el missatge, de fer arribar la informació a la ciutadania, seria superior. El que passa es que ens hem quedat a la lectura publicitària. Hem pensat en les xarxes com una plataforma més, hem dit ara a més a més de publicitat exterior, a ràdios i teles hi ha publicitat a les xarxes.

Penso que en línies generals, i no només en el nostre cas, sense entendre massa i deixant molt en mans externes, la intel·ligència que calia aplicar a aquestes plataformes que va, lògicament molt més enllà de la planificació de mitjans convencionals.

No és determinar quin és el millor circuit de tanques o com tries els GRPs a l'hora de posar una falca, sinó que va molt més enllà. Ho hem deixat molt en mans externes i jo penso que cal que totes les organitzacions polítiques anem incorporant aquest ús intel·ligent de les xarxes com a eina per arribar a la ciutadania, més des de dintre i no tant des d'una percepció publicitària.

- T'agradaria afegir alguna cosa més?

Posar l'accent en el que dèiem, que els mitjans públics i els partits polítics tenim la responsabilitat de ser especialment curosos a l'hora de no referir-nos i d'utilitzar les *fake news* i que hi han mètodes que són molt fàcils.

Jo vaig posar l'exemple a la pregunta de roda de premsa, que és accelerada i el portaveu de torn ha de respondre, i jo que estic assegut a la sala i veus que li fan la pregunta que tu pots preveure. De les 25 preguntes que hi ha avui, tu pots preveure però n'hi ha una vint-i-sisena que acaba de passar, no l'has controlat, és una entrevista d'un mitjà raro... pot passar. I veus que qui hi ha al faristol et mira i diu: "i ara què dic?".

Per sort, és gent que és professional, sap fer-ho, improvisa i podria equivocar-se però quan estàs redactant un comunicat de premsa, quan estàs fent un post a qualsevol xarxa, opinant sobre una altra cosa que ha passat, aquí sí que tens totes les possibilitats per verificar que aquella informació a la que reaccions és certa.

És a dir, si cal fer una crítica política, cosa que és legítima i és la nostra raó de ser, a alguna cosa que ha dit algun adversari polític, pots fer-ho. Però si això ho has de fer a través d'un procediment que et dona marge per contrastar, tens la obligació de contrastar.

I jo penso que tots podríem contribuir en general. Potser seria una manera, si tots ho féssim de manera sistemàtica, coneguda i ho expliquéssim, de convèncer la societat de que pot refiar-se'n del que feia fins ara d'aquelles informacions que generen les organitzacions polítiques.

- Us han titllat mai per difondre notícies falses?

Sí, el que passa es que en moltes ocasions reaccions a l'error d'un altre. Llavors, no és tant una acusació. En les últimes hores, jo vaig rebre la trucada del gabinet de comunicació d'un organisme del govern que em deia, "heu fet pública una nota, basada en un error nostre a l'hora de comunicar una cosa, i volem explicar-vos que ja hem corregit aquest error".

Era el servei d'autoocupació que va difondre una oferta d'ocupació de cap de comunicació del servei, amb 0 euros. Ells diuen que és un error i jo m'ho crec i ja està. A veure, nosaltres vam actuar en el moment que ells ens van fer arribar la seva comunicació dient que "ens hem equivocat", nosaltres vam retirar la informació pública que hi havia criticant aquesta acció del govern.

No costa res fer un clic per esborrar un post en una pàgina web. No té massa sentit mantenir-lo. Però les acusacions no solen ser tant referents a informacions generades a un gabinet de comunicació, sinó per declaracions públiques. Sinó que entrem en l'àmbit de les interpretacions i això sí que és perillós.

Pensa que la immensa majoria de gabinets de comunicació, a l'hora d'elaborar materials informatius, seguim el mateix criteri que pot seguir qualsevol mitjà. I els professionals que hi ha

als gabinets de comunicació són periodistes que estructuraven les notícies, tal com han après en tota la seva trajectòria professional.

Una altra cosa és, la declaració, la frase treta de context, això pot ser-hi en la dialèctica política, si es fa política de declaracions, que això és un problema del país, no dels gabinets de comunicació. Però com a norma general, allò que fem al gabinet de comunicació, acostuma a ser escèptic i intenta tenir un tractament informatiu convencional. És la millor manera de que els mitjans ho tinguin en compte, que rebin una informació que veuen que està ben redactada. Que no rebin una informació de partit i que és agressiva i que ataca en un adversari. Això no té cap interès informatiu per cap mitjà, en canvi una informació que posa de manifest allò que ha fet un parlamentari o el grup municipal d'algun ajuntament, tot això sí.

Isaac Salvatierra - Cap de comunicació d'Esquerra Republicana de Catalunya

- Què són les Fake News?

Jo crec que em buscat un terme nou, *fake news*, que s'ha fet gran arran de resultats inesperats de les eleccions americanes, sobretot i també el Brexit a Gran Bretanya i que van posar en alerta a la classe política per com es distribuïen les notícies.

Ara notícies falses, no contrastades i errònies, n'hi ha hagut tota la vida. El periodisme si una cosa té és immediatesa especialment el periodisme digital, perquè ha d'anar més ràpid que mai i s'han accelerat els tempos. Clar abans la publicació era diària, un diari. La ràdio és la immediatesa però l'impacte d'una cosa escrita es mes gran que un butlletí de ràdio. Per tant l'efecte de la immediatesa amb l'eclosió d'internet i del periodisme digital és més gran.

Ara, notícies falses, errònies i mentides publicades, a vegades deliberadament per interessos de sectors de la comunicació vinculats a alguns interessos del poder o del contra poder, això n'hi ha hagut tota la vida.

Una de les claus del periodisme de qualitat és la responsabilitat social. Per tant que el mitjà de comunicació o el periodista com a individual sigui rigorós i honest. Però és veritat que una feina que treballa a contra rellotge, perquè passa una cosa i l'has d'explicar, doncs té riscos i el periodisme ha de conviure sempre amb l'error. Error sempre hi haurà. La clau és a descobrir si l'error es deliberat o no és deliberat.

L'expressió *fake news*, s'emmarca concretament en aquest context de distribució de notícies a través de les xarxes socials i com es viralitzen aquestes notícies falses o tractades d'una manera superficial i és informació que no és rigorosa del tot, ja sigui de manera deliberada o no.

- És una tècnica de desprestigi entre els partits polítics per desbancar el contrincant?

Per la meva experiència, no. Almenys el fet de publicar notícies falses per perjudicar l'adversari polític, crec que va en contra de tota ètica professional i no es dona. El que passa, almenys aquí en el context català o espanyol, es que hi ha maneres de fer-ho per les clavegueres. I aquest és el problema.

Pots utilitzar un mitjà per intoxicar-lo amb una informació falsa. Pots crear uns trols a Twitter que difonguin notícies d'una web que s'ha creat algú proper a tu. Això sí. Això ho hem vist, en temes de clavegueres de l'estat. Segons quines informacions sí que s'acosten al que serien les *fake news* i jo crec que el tema Trump és una altra història, que potser sí que hi ha proves evidents de

que s'han intentat crear una sèrie de corrents d'opinió utilitzant bàsicament Facebook i utilitzant una sèrie de notícies.

Però aquí les tècniques són diferents. Però és veritat que hi ha notícies, bé és veritat que també és un context de frontissa. Gairebé de periodisme de trinxera molts cops i que s'utilitza un bàndol i un altre, parlant del procés bàsicament, especialment el poder de l'estat ha utilitzat mitjans afins seus per intentar que li quadrés tot una sèrie de tipus penals, rebel·lió, sedició, que els hi interessava per poder posar gent a la presó.

Llavors sí que hi ha una connexió directe, jo ja no diria fake news. Jo ja diria una estratègia utilitzada deliberadament dels poders de l'estat, en els quals també hi ha mitjans de comunicació, per intentar frenar el procés català sense importar els mitjans.

El fi era aturar el procés català i els mitjans els que fossin. Si tu analitzes les fotos que publica un diari com *El País* a l'edició impresa o a la digital del 20 de setembre, totes són dels cotxes de la Guàrdia Civil, no hi haurà cap pla general on es vegi gent cantant tranquil·lament en una concentració pacífica al mig del carrer. Aquestes fotos no es publiquen, es publiquen fotos que avalen el que després seria la persecució de la fiscalia dient que és un delictes de sedició.

- La política sempre ha intentat desprestigiar el contrincant, ha afavorit la proliferació de les Fake News en aquest cas?

Sí, dins d'una guerra política d'un tema de complexitat i que posava en perill. L'estat s'ha saltat les seves pròpies normes a tots els nivells. Ha utilitzat també mitjans de comunicació, en molts casos en una situació econòmica delicada pel tema de la crisi i per la caiguda de ventes i els ha utilitzat.

S'han alineat tots sobre uns mateixos interessos que són aturar el procés català com sigui. Jo ja no diria fake news o no, al final és informació manipulada i controlada per l'estat, i en converses privades amb periodistes de Barcelona de *El País* o de *El Mundo*, et reconeixeran que els titulars es posen des de Madrid molts cops.

I la informació està conduïda pel que s'ha vist que després quadrés amb un cert relat que s'ha volgut donar judicial per després poder engegar una persecució via la fiscalia i via el procés instructor que s'està fent primer a l'Audiència Nacional i ara al Tribunal Suprem.

- Ajuden a guanyar eleccions/determinar el sentit de vot del ciutadà?

Fake news com a tal sí que n'han existit però el que té més impacte és intentar colar aquest relat a través dels mitjans amb més prestigi com les capçaleres de Madrid, com *El País* i *El Mundo*. Però sí que hi ha digitals que han escampat mentides, el que podríem dir fake news, digitals més petits. I després webs falses que publiquen certes notícies.

Però s'ha de dir que això hi hagut des dels dos bàndols. Perquè podem llegir una notícia recent, que molts cops s'escampen a través de missatges de WhatsApp que es fan virals. Per exemple, la Lúdia Heredia es va fer una lesió a la cama i ha desaparegut de la pantalla durant moltes setmanes. El temps que va estar fora de la pantalla es va escampar, que ella mateixa ho va haver de desmentir, un rumor que era perquè havia entrevistat el Xavier Garcia Albiol.

"Lúdia Heredia desmenteix que l'hagin apartat d'Els matins' a causa del 155" "Lúdia Heredia no està "castigada". La directora i presentadora d'Els matins', que no va tornar al programa després de les vacances de Nadal, s'està recuperant d'una lesió que es va fer a la cama esquerra a causa d'un accident d'esquí que va patir a finals de desembre.

La periodista i la seva fisioterapeuta han aclarit la situació avui en directe a 'Els matins' durant una tertúlia sobre 'fake news', per sortir al pas del rumor que s'havia anat escampant durant els últims dies a les xarxes socials i que assegurava que, a través de l'aplicació de l'article 155 de la Constitució, se l'havia "castigat" amb dos anys sense sortir per pantalla després de les entrevistes que va fer als candidats del PP i de Ciutadans, Xavier García Albiol i Inés Arrimadas, abans de les eleccions del 21 de desembre”

Això és una mentida escampada directament, ja no des d'un mitjà de comunicació, sinó utilitzant WhatsApp, però al final la categoria fake news però el que estàn escrivint és un fenomen generalitzat a través de la distribució de notícies a través de les xarxes socials.

A través de Facebook, o a través de canals privats fins i tot com són els grups de WhatsApp. En els quals com que hi ha tanta successió d'informació a través del *timeline*, a Facebook generalment està enllaçat però a WhatsApp és un text enganxat i no veus la font original.

Però aquesta manera de consumir les notícies d'una manera millennial, que hi ha molts impactes que tu vas baixant l'escroll i tu vas llegint i llegint, jo crec que no tenim prou educació digital o cultura digital, hi ha estudis que ho certifiquen per saber destriar el pà de la gralla per tenir una visió crítica. I hi ha part de ciutadania que no és capaç de mirar d'on ve la font, si és un diari reconegut o no, o és un blog... O la data, perquè a vegades són notícies antigues i es comparteixen en aquell moment i sembla que siguin una informació actual i no ho són.

Forma part del fenomen actual de com es distribueix la informació en aquest món de la immediatesa digital.

- Les xarxes socials han tingut un paper important?

Sí, bàsic. Perquè ara els continguts es poden propagar perquè els ciutadans s'han convertit en mitjans de comunicació perquè poden emetre continguts o compartir-los i distribuir-los.

Abans hi havia un sol emissor que arribava a molts oients o lectors, a molta audiència i ara cadascú és emissor i receptor alhora, perquè si tens un compte de Twitter tu també ets emissor i això, evidentment, ha multiplicat en progressió geomètrica el nombre d'impactes i de missatges que surten i hi ha un descontrol.

Si els ciutadans no som crítics i no sabem desxifrar els inputs que rebem això es font de que ens colin notícies falses. Les notícies falses les hem tingut sempre però ara la tecnologia, internet, xarxes socials, el que fan és que això es propagui a una velocitat immensa.

El fet que hi hagi tant soroll mediàtic encara fa que els ciutadans puguin ser víctimes d'aquestes informacions perquè tenen menys temps per contrastar-ho. I per tant això ho ha accelerat tot. I és el que li diem el terme fake news. Entre la mala intenció, la poca honestedat o el poc rigor del periodisme que sempre hi ha sigut amb la velocitat de propagació i el fet que el propi ciutadà pugui compartir informacions, i per tant que ho accelera tot més i ho multiplica en nombre d'impactes.

- El problema de les Fake News el tenen més els ciutadans o els mitjans també se'n ressenten?

Els mitjans han de ser professionals i han de saber treballar amb el nou entorn, el nou ecosistema digital que fa que tot sigui més ràpid però has de ser ràpid si així ho considera el model de cada mitjà de comunicació i tens una estratègia digital lligada això. Però tu sobretot has de ser rigorós per tant no pots treure notícies que no tens verificades. I això jo crec que és una qüestió pendent.

Als grans diaris anglosaxons, no van tant ràpid. Van més lents. Perquè tenen uns protocols de comprovació més elevats. L'altre cosa d'on venen les fake news americanes però el *New York Times* hi ha poques notícies que no estiguin contrastades. Segurament també hi ha errors com a tot arreu però aquí n'hi ha molts més perquè tenim més pressa.

Cada cop que hi ha eleccions americanes, els mitjans espanyols donem els resultats més ràpids que els americans. Perquè allà s'esperen que estigui contrastada i que la dada sigui oficial i aquí com ja surt quelcom, ens posem molt nerviosos a les redaccions, hi ha com una crisi d'ansietat dels caps que va baixant de dalt cap baix i quan ja veus a Twitter que algú diu quelcom, tu també ho has de dir, abans de que es verifiqui. I aquí matem molta més gent abans que a altres llocs. Perquè algú diu que mort algú ja ho has de publicar abans de verificar-ho, per tant s'ha d'anar en compte.

I potser un diari americà més de bloc diu que mort algú i aquí ja ens en fem resò i els diaris americans de primera línia, els prestigiosos, no ho treuen, esperen. Per tant jo crec que aquí hi ha un debat pendent a nivell de col·legi de periodistes, a nivell de professió de fer aquest canvi cultural de saber assegurar-nos de publicar notícies.

L'altre cosa és el tipus de fake news que venen per interessos del poder. Això és un dossier que et passen que tu publiques, que tu creus que ho has de publicar perquè t'ho ha passat una font, que suposadament ve de l'estat o d'on sigui i hi ha uns interessos per publicar-ho. Això també és dubtós perquè també has de contrastar aquest dossier que t'arriba i aquí pots fer molt de mal. I això també s'està donant.

Que els distribuïdors puguin ser els propis partits potser també passa, segurament també passa, cadascú té les seves línies vermelles. El que sí que hi ha és un fenomen que sí que es produeix, i els partits també hi tenen a veure són els trols de Twitter.

Gent teledirigida, o directament, comptes falsos que s'ocupen de fer aquesta guerra a través de Twitter i de posar missatges en contra d'algú o a favor d'algú altre. Perquè sembli que hi ha més suport o més gent en contra.

I això ja la tecnologia ja permet tenir un exèrcit de comptes falsos de bots que tuitegen a favor o en contra d'uns altres. I això també és una tècnica "xunga", que no és fake news perquè al final no estàs donant cap notícia sinó que són opinions però que també ajuda a alimentar el sentiment d'intentar crear un món fictici paral·lel al que és de debò, a allò que hi ha al món real.

- Un company seu diu que els periodistes fan "mentirijillas" i que adapten la realitat als seus interessos periodístics. Està d'acord?

Sí, sí. Hi ha interessos de colar coses i es passen però aquí els culpables són tots dos el polític o cap de no se què que fa circular un bulo o una cosa mig veritat a un periodista i el periodista que ho publica sense contrastar-ho.

Una cosa que estic aprenent fent de cap de premsa és, clar tu quan treballes com a periodista en un mitjà no saps com els teus companys si són bons o dolents de la competència. I ara estic veient clarament que truquen 20 còps per contrastar les coses, o et diuen: "ei que això no em quadra" i els que passen de tot. I l'únic que volen és publicar amb títols que els hi donin retuits a Twitter i no se què. I es veu molt la diferència. Jo sé perfectament dels periodistes que segueixen esquerra els que són bons i els que són mediocres. No tots els periodistes són iguals.

Per això vull dir que és veritat que les mentirijilles s'escampen des del poder sovint per fer mal a l'adversari perquè és una desgràcia però és així, és la condició humana però també el professional no hauria de difondre aquestes coses si no les té contrastades.

- Facebook, Google, Twitter... Haurien de supervisar la difusió de notícies falses?

Jo crec que Zuckerberg té mala consciència perquè el poder que té Facebook és enorme. Ha posat algunes eines i jo crec que haurien d'ajudar, però hem de seguir avançant. Perquè Facebook s'ha convertit en el diari, diguéssim, digital d'una part molt gran de la població. I el tema de les bombolles de filtres, que defineix molt bé el món en que vivim ara.

El que vol Zuckerberg és que tu passis el màxim de minuts a casa seva, per tant et dona el que tu vols. Ja no està la fake news, que també, sinó que ens està la tecnologia la manera com accedim a les notícies, via aquestes xarxes socials amb algorismes, ens estan reduint el nostre camp de visió.

En el sentit que si jo soc independentista i dels meus mil amics a Facebook, 800 són indepes i 200 no, com que els meus amics indepes compartiran notícies indepes i jo faré like com un boig a les notícies indepes, l'algoritme de Zuckerberg, m'anirà posant notícies d'indepes. Per tant jo viuré en una caverna en un món menys plural del que hauria estat fa vint anys només llegint diaris on llegiria les informacions que m'han seleccionat, evidentment em podria comprar un diari que s'acostés més a la meua ideologia però sempre seria més equilibrat i la tria periodística que fan els professionals, la jerarquia de notícies, està feta per quelcom i aquesta feina que han fet principalment els periodistes a Facebook desapareix.

I si el fa un algoritme et posarà el que t'agrada. És com si jo vaig a comprar un diari i només em posés notícies que a mi em molessin molt. L'Sport només dona notícies del Barça i alguna, alguna de l'Espanyol però és un diari esportiu que ningú es pren en serio els diaris esportius. Però si jo comprés un diari i només em posés notícies d'Esquerra Republicana i cap de la resta, doncs no tindria gaire sentit.

Seria molt poc professional, llavors Facebook el que fa és això, té aquestes bombolles reals de seguretat perquè és un negoci, i el senyor Facebook vol que et quedis allà i et va ensenyant coses que t'agradin, des del punt de vista dels indepes, qui diu indepes diu qualsevol altre cosa. I això sí que és una alerta molt gran.

Jo trobo més perillós el que fan els algorismes en aquest sentit que no tant difondre notícies falses que si que ho està treballant molt el Zuckerberg intentant donar autoritat als mitjans, una mica com fa Google que no compten igual a l'hora del posicionament, doncs una web que té molta referència d'alguna que en té poca per tant li dona més autoritat una notícia compartida del The New York Times i es demostra molts cops més que una d'un digital cutre que no coneix.

A banda que ha posat mitjans també perquè tu puguis anar denunciant i anar detectant aquestes notícies falses. Però les bombolles de filtres és un tema que no està resolt. I això ens fa menys plurals i fa que anem veient cada cop més coses del nostre món i menys coses dels altres mons i ens fa menys plurals.

Marc Argemí - doctor en Periodisme i autor de *El sentit del rumor*

- Què són les Fake News?

Són mentides creades sota l'aparença de notícia, amb aspiració de desinformar a l'audiència. No es tracta d'un fenomen nou: és nova la seva capacitat d'arribar a audiències massives i de competir amb el periodisme professionalitzat.

- Determinen el sentit de vot del ciutadà?

La influència no arriba a l'extrem de la determinació del sentit del vot. Això últim és fruit d'una decisió que depèn de molts altres factors, alguns dels quals més importants que les notícies que s'han consumit. En qualsevol cas, però, poden influir sobre la idea de realitat i sobre l'estat d'ànim en el qual prenem la decisió de vot.

- Existeixen les notícies falses a la política catalana?

Les notícies falses són un fenomen internacional que afecta a molts àmbits i també a la política catalana.

- En tens exemples?

Cada dia n'hi ha.

- Quin paper hi ha tingut internet amb les FN?

Al meu entendre, internet és precisament el que fa possible el fenomen.

- És un fenomen nou?

Penso que queda respost abans.

- Facebook, Google, Twitter... Tots estan intentant combatre les FN, se'n sortiran? Beneficiaran la difusió d'aquestes mentides? Perquè als EUA va haver de deixar de marcar les notícies sospitoses de ser falses perquè això incrementava la quantitat de clics. Ara es limita a adjuntar-hi notícies relacionades de mitjans que considera fiables.

Això caldrà veure-ho. La complexitat de les mesures anti-fake news en xarxes socials és molt alta: són entorns pensats per retenir l'usuari tant de temps com sigui possible, més que per informar-lo bé. En aquest sentit, cap mesura serà suficient si els usuaris no guanyen en capacitat crítica a l'hora de consumir informació. Però ningú no ens protegeix del propagandista que portem dins ((fa uns dies em van preguntar sobre això i vaig fer aquest article, que et pot servir: https://www.viaempresa.cat/opinio/facebook-fake-ets-tu_53876_102.html))

- Els responsables qui són? Els ciutadans? Els creadors d'aquestes notícies, que són joves de Macedònia intentant guanyar diners? Les XXSS?

La responsabilitat del fenomen és principalment dels seus creadors; en segon lloc, dels algoritmes que orienten l'experiència dels usuaris a les xarxes socials i el model de negoci que tenen; per últim, en els usuaris que hi fan clic.

- Els periodistes se'n veuen afectats? Durant la història s'han publicat molts rumors que no eren certs.

La feina dels periodistes, ara, és principalment ser verificadors: destriar el gra de la palla. Molts periodistes alimenten el fenomen quan donen credibilitat a rumors falsos i els incorporen a les notícies.

- Parles d'uns principis bàsics. Quins són aquests principis bàsics per combatre les fake news? Com ciutadans?

- Fes dieta informativa: no cal que t'atipis d'informació tothora. La xarxa és un enorme self-service sense horaris on sempre hi ha teca per endrapar. Igual que tens horari per l'aliment físic, posa'l per l'aliment informatiu. Tindràs més afinat el sentit del gust.

- Mira la composició: tota notícia conté una descripció i una interpretació. En la descripció és esperable la realitat (els fets i les dades han de ser certs i complets) i en la interpretació és esperable el rigor (raonable a la llum d'aquests fets).

- No beguis de qualsevol font: Recorda-la sempre, la font de la informació d'on consumeixes, perquè si t'enganya una vegada, no ho pugui fer una segona.

- I com a periodista?

S'hi adapten bastant, els principis. A més, com a periodista és important, en primer lloc, incorporar i millorar constantment metodologies de verificació de les fonts i de les dades que s'usen per fer notícies, i, en segon lloc, tenir la capacitat de reconèixer els errors i corregir-los ràpidament per minimitzar el dany.

Marc Amorós - Periodista i autor de *Fake News: La verdad de las noticias falsas*

- Què són les Fake News? Són tuits? Són informacions interessades? Mentides?...

Les Fake News són informacions falses amb aparença de notícia que es difonen amb l'objectiu de propagar un engany o una desinformació deliberada per aconseguir un benefici econòmic o ideològic.

- Determinen el sentit de vot del ciutadà?

És un fenomen que s'està estudiant. Als Estats Units, per exemple, estan documentant com la ingerència de notícies falses provinents de Rússia va poder influir en el resultat de les últimes eleccions. El que està clar és que les fake news busquen incidir en el pensament de la gent i tenen la intenció de mobilitzar o desmobilitzar ciutadans en una direcció o en la contrària. I en aquesta línia, hi ha una qüestió clau: per què ens creiem les notícies falses i per què les compartim.

- Existeixen les notícies falses a la política catalana?

Les notícies falses existeixen sobretot en societats polaritzades. Com més enfrontada estigui una comunitat entorn d'una idea, d'una política o d'una decisió, més corren fake news en una i altra direcció. En la política i en la societat catalana actual la proliferació de notícies falses és cada dia més notòria.

- En tens algun exemple?

N'hi ha molts. Una de molt recent afirmava que en l'actuació espanyola a Eurovisió, l'Alfred, el seu cantant, havia posat un llaç groc al micròfon. Durant l'1-O van circular notícies falses que informaven d'un enfrontament entre policies nacionals i bombers, fotografies de suposats ferits que no pertanyien ni a Catalunya ni al moment i fins i tot una que afirmava que la Policia Nacional havia deixat un nen paralític en una càrrega policial. També hi hagut notícies falses que afirmaven d'un acte en una escola on nens feien un llaç groc en recolzament dels presos polítics, d'altres que asseguraven que el castell de Carcassone s'havia embolcallat de groc per la mateixa raó.

Han circulat fake news on s'assegurava que les empreses que han marxat de Catalunya estaran exemptes de pagar impostos durant els propers dos anys; una altra on s'afirmava que el Govern d'Estònia ha donat suport a la independència de Catalunya; i una tercera que deia que Escòcia rebutjava donar suport a la independència de Catalunya. I també ens hem trobat amb casos on moltes notícies falses són alimentades i difoses per dirigents polítics.

- **Quin paper hi ha tingut internet amb les FN?**

Les xarxes socials són la gran novetat del fenòmen actual de les fake news. Les notícies falses han existit sempre, el que ara és nou són els seus canals de distribució. I aquest són internet i les xarxes socials. Tinguem present que internet no premia la bona informació sinó que estimula i incentiva el trànsit, la circulació, la quantitat de clics i visites. Per això, les notícies falses com que són impactants, llamineres i emocionants es difonen amb tanta rapidesa i tenen tant d'èxit a internet. Actualment, una notícia falsa es difon un 70% que una notícia veritable.

- **És un fenomen nou?**

Les fake news estan de moda, però no són una moda. De fet, les fake news han existit des que tenim ús de la paraula. El que ara és nou són els seus canals de distribució, que són hiperimmediats. El cert és que en l'últim any el terme fake news ha incrementat el seu ús un 365%. En part, gràcies a Donald Trump.

- **Facebook, Google, Twitter... Tots estan intentant combatre les FN, se'n sortiran? Beneficiaran la difusió d'aquestes mentides? Perquè als EUA va haver de deixar de marcar les notícies sospitoses de ser falses perquè això incrementava la quantitat de clics. Ara es limita a adjuntar-hi notícies relacionades de mitjans que considera fiables.**

S'ha vist com marcar les notícies sospitoses lluny de reduir-ne la seva viralització l'ha incrementat. Això demostra que per reduir la difusió de les notícies falses és quasi millor el silenci que l'etiquetatge o advertiment. Està demostrat també que el desmentit d'una notícia falsa tampoc és efectiu. El que passa, però, és que les xarxes socials viuen de la seva capacitat de generar trànsit a les seves plataformes. I ara mateix les notícies falses actuen de motor d'aquest trànsit i parar-lo és molt difícil. Facebook, Google, Twitter sempre diran que lluitaran contra aquest fenòmen, però fins que no estableixen filtres d'entrada als seus anunciantes o als qui poden difondre informació serà molt complicat atacar les notícies falses. A més, fins que la difusió de fake news sigui una pràctica impune i ben remunerada serà quasi bé impossible. Apostaria per establir filtres clars per garantir l'accés a les plataformes, per desincentivar les notícies falses (totes i sense excepció) i per perseguir d'alguna manera els qui difonen fake news a les xarxes socials.

- **Quin efecte tenen aquestes mentides?**

Les fake news són notícies falses però les seves conseqüències són reals. Als Estats Units fins i tot hi ha una persona (Edgar Welch) que compleix 4 anys de presó per creure's una notícia falsa. L'impacte que generen les fake news en la societat tenen efectes que encara estan per descobrir. Un d'ells és la capacitat de les notícies falses per alterar el passat i el present i per fer que en el futur quan recordem aquests moments ho fem en funció de la informació que ens estem creient ara. I si aquesta informació és falsa, doncs la nostra explicació de la història també ho serà. S'ha estudiat com dins d'un grup social que comparteix les mateixes informacions en el futur es produeix una convergència de la memòria. És a dir que tots els seus integrants acaben pensant el mateix del que està passant en funció de les notícies que comparteixen. I aquestes poden ser de veritat o de mentida.

- Qui són els responsables? Els ciutadans? Els creadors d'aquestes notícies, que són joves de Macedònia intentant guanyar diners? Les xarxes socials?

Els responsables de les fake news som nosaltres. Només nosaltres som capaços crear-les, de difondre-les, de rebre-les, de creure'ns-les i de compartir-les i viralitzar-les. Sense nosaltres les fake news no tindrien cap mena de sentit i d'impacte.

- Els periodistes se'n veuen afectats?

Els periodistes es veuen afectats primordialment perquè veuen com augmenta sense parar la desconfiança dels ciutadans en la seva feina. I això afecta l'ofici, la professió i la imatge dels periodistes. Quan una societat no confia en els periodistes ni en els mitjans de comunicació, passa que els ciutadans a l'hora d'informar-se només busquen informació que confirmi la seva opinió. D'això se'n diu el biaix de confirmació, i és un modus operandi natural del nostre cervell. Quan això passa, els ciutadans només busquen aquesta informació i com els hi dona sempre la raó deixa d'importar-nos tant si és o no veritat.

- Comparteixen fake news els mitjans de comunicació?

Malauradament sí. El periodisme veu com està canviant el seu paradigma imperant i com han deixat de ser els principals emissors d'informació. Ara a les xarxes socials tothom pot ser un mitjà de comunicació en si mateix. Això fa que el periodisme busqui destacar dins de la inundació informativa que patim i que busqui generar trànsit dins dels seus webs. Això està fent que s'incorporin al circuit informatiu notícies que abans es descartaven per falta de rigor, de contrast o de fiabilitat. I això lògicament fa que els mitjans de comunicació siguin també vulnerables a les fake news.

- I els polítics?

També. No només les comparteixen sinó que moltes vegades són ells mateixos els creadors de la notícia falsa. Hi ha diferents exemples, a la política catalana hem vist com el Rufian i el Girauta han tuitejat notícies que després s'han vist que són falses.

Hi ha polítics que fan aquestes coses, el Girauta per exemple, va tuitejar la notícia que deia que hi havia uns nanos d'una escola catalana que feien un llaç groc per la llibertat dels presos polítics i aquell tuit la fotografia era d'una escola de Saragossa, on els alumnes feien un llaç groc per lluitar contra el càncer infantil, crec recordar o el de mama, no recordo quin tipus de càncer era.

El Rufià per exemple, aquesta última setmana ha tuitejat una cosa sobre una suposada reunió, una assemblea del 155 a Barcelona amb una fotografia, que era un dinar del Godó, que s'havia organitzat en el marc del Torneig de Tennis. Líders polítics que s'enganxen a fake news que li convenen políticament o ideològicament i les difonen.

- Què et va portar a escriure el llibre sobre FN?

Veia que era un fenomen potent sobre el qual ningú no havia escrit cap reflexió al respecte. Vaig pensar que era una bona oportunitat. A més em va trencar veure com un dels diaris de referència espanyols com EL PAÍS havia sigut víctima d'una fake new que l'havia obligat a retirar dels quioscos la seva primera edició a cuita corrents.

- Serà un llibre que s'acabarà fent servir a les classes de periodisme del futur?

No ho sé. Però tant de bo. És un llibre escrit amb la voluntat de reflexionar i d'explicar-nos com a periodistes i com a consumidors d'informació per què existeixen i com ens afecten les fake news. I tant de bo que s'utilitzi a les classes de periodisme no només del futur, sinó també del present.

- Com evolucionarà el concepte i tot el comporten les FN?

La lluita està servida. Crec que socialment estem prenent bona consciència del fenomen i també estem veient com les xarxes socials i fins i tot governs es veuen en la necessitat d'actuar contra les fake news. Veurem com d'efectiva és aquesta lluita i com responen com a consumidors d'informació a aquesta allau d'informació falsa.

- T'agradaria afegir alguna cosa més?

Les fake news funcionen en tant que ens donen la raó. Aquesta és la clau. Sempre que una notícia que ens arriba corrobora una opinió que ja tenim o ens provoca una emoció molt forta, passa que apostem per creure'ns-la i ja no ens importa tant saber si és veritat o mentida. I un cop hem decidit que és veritat, immediatament la compartim perquè volem veure que els demés també pensen com nosaltres. Això farà que cada cop més ens costi canviar d'opinió i ens farà una societat cada cop més dividida i impermeable.

Xabier Fole - Periodista i era fact-checker al diari The New York Times

- Què són les Fake News? Són un fenomen recent? Quin paper ha tingut internet?

Las fake news se presentan como “noticias” en la prensa (y ahora en las redes sociales), la mayoría de las veces con la intención de desinformar. Es decir, que se tienden a “fabricar” de manera deliberada, en ocasiones para perjudicar a determinados personajes o beneficiar a otros, así como promover causas, ideologías o proyectos políticos y empresariales. Y han existido desde que existen los medios de comunicación. Durante la tumultuosa campaña presidencial estadounidense de 1800, por ejemplo, que protagonizaron Thomas Jefferson y John Adams, los periódicos partidistas extendieron rumores falsos sobre los candidatos. Se decía que Adams quería ser Rey o que con Jefferson se legalizaría el crimen. También ocurrió durante la guerra Hispano-estadounidense (Spanish-American War), cuando los periódicos de los magnates William Randolph Hearst, con su New York Journal, y de Joseph Pulitzer, con su New York World, competían por los lectores. Se dice que ahí nació el “periodismo amarillista”. O por lo menos término viene de ese periodo. La influencia que ejerció el New York Journal en la intervención de Estados Unidos en Cuba fue ciertamente notable, publicando informaciones sin contrastar, con titulares sensacionalistas, que impactaron sobremanera en la opinión pública. Con Trump, el Brexit y el proceso catalán, las Fake News han adquirido una nueva dimensión, o han vuelto, por así decirlo, a popularizarse, debido a lo difícil que resulta hallar no solo el origen de las noticias, pues eso también ocurre con la prensa clásica, sino el canal por el cual esos rumores son expandidos. De ahí su peligro o su capacidad desestabilizadora. Al periódico o cadena que publica fake news se le puede identificar (dueños, corporaciones, financiación, etc.) Cuando el proceso se realiza digitalmente, a través de algoritmos, invadiendo cuentas de Facebook o Twitter, uno ni siquiera sabe quién o quiénes están detrás de la operación. Y esto es ciertamente problemático. Con estas estrategias se introduce una técnica nueva, que consiste en “leer la mente de los votantes”. Es decir, averiguar sus gustos (le apasionan las armas, etc.), sus sensibilidades ideológicas (por qué partido o candidatos muestra preferencias) o sus prejuicios (racistas, misóginos, etc.), y, una vez confirmados, los convierten en objetivos de la campaña. Tenemos el ejemplo de Cambridge Analytica y la campaña de Trump en los llamados swing states.

Aunque ahora, gracias precisamente a investigaciones de periodistas y a la labor de algunas agencias gubernamentales, vamos identificando a los responsables, resulta mucho más complejo que hace unos años.

- ¿Determinan el voto del ciudadano?

A mi juicio, bastante. Teniendo en cuenta que una mayoría de personas se informan a través de esas plataformas, colocar esos mensajes permanentemente en las cuentas personales de los ciudadanos tiene unos efectos nada desdeñables. No se puede medir la influencia exacta, claro, pero es de sentido común que la información, o este caso la desinformación, especialmente en la era digital/audiovisual, es clave en la formación de la opinión pública. Si la información se manipula con facilidad, más fácil será manipular a la opinión pública. Esto coincide además con la desacreditación de la prensa en su conjunto. La pérdida de prestigio. La desconfianza del ciudadano hacia los medios que “sirven otros intereses” que nada tienen que ver con el servicio público o con el contrapoder. De esto también son en parte responsables los propios medios, sin duda. Pero cuestionar a la prensa es cuestionar la democracia. Sin una prensa libre y mínimamente fiable, no hay democracia. Es así de sencillo. Internet en esto también ha jugado un papel importante, generando una auténtica revolución industrial, sin desenlace aparente, que además ha proyectado esta idea de que la información es gratis. La gente no quiere pagar por la información. Pero ese regalo, por supuesto, tiene unas consecuencias. Y es que al no haber detrás un grupo de trabajadores (pagados) contrastando fuentes e investigando, lo que se recibe es un producto de mala calidad. Hacer periodismo lleva tiempo y para ejercerlo se necesitan recursos.

- ¿Qué es el fact checker?

Esto es buen ejemplo de lo que son esos recursos. El fact-checker se encarga de verificar los datos de una noticias, reportajes o columnas antes de ser publicados. Es un método de revisión. El autor de la noticia investiga sobre un asunto y escribe la historia. Un fact-checker hace, por así decirlo, la investigación de la investigación. Inserta una mirada nueva, quizás más fría o aséptica, pues el fact-checker no se ha involucrado en ese primer proceso periodístico. Esto evita que se cometan errores en los que incluso el propio autor o autora de la información no había caído por una cuestión de atención, o porque no revisó bien el material, o porque no contrastó lo suficiente. De ahí sale un producto mucho más fiable. Puede que existan errores todavía, claro, pero al menos se reducen las probabilidades.

- ¿Ha tenido alguna relación este nuevo rol periodístico con la proliferación de las fake news?

En realidad, no es un rol periodístico tan nuevo. En muchos periódicos de Estados Unidos y de otros países europeos los fact-checker han ejercido una labor importante. Algunas instituciones como el New Yorker se han caracterizado por hacer de esta función su identidad. Quizás ahora, como consecuencia precisamente de las fake news y del nuevo populismo, sí existe una surte de popularización de la figura del fact-checker. Hasta el punto de que existen medios como PolitiFact dedicados exclusivamente a verificar los datos que los políticos insertan en sus discursos. Aquí también se puede percibir un cambio de enfoque interesante. Pues estos ejercen como fact-checkers de los protagonistas de la información no de los que la escriben o publican.

- ¿A quienes afectan más las fake news? ¿A los ciudadanos? ¿A los medios? ¿A los políticos/empresas?

Como decíamos antes, a la ciudadanía en su conjunto. Quizás la población con menos formación educativa, o con menos recursos económicos para obtener información de calidad, es más vulnerable ante estas operaciones. Pero, al final, las consecuencias de esa normalización de las noticias falsas afectan a todas las instituciones.

Las grandes redes sociales están implementando nuevos cambios en los algoritmos para evitar la proliferación de las fake news. Avisar de que son fake news, ¿no aumentará el tránsito hacia esa publicación?

Desconozco si eso podría evitar la proliferación de fake news. Lo que me parece indudable es que compañías como Facebook ya no son solo redes sociales sino empresas cuyo valor y poder se basa en el cúmulo de información. Por lo tanto, al igual que los medios, tienen su responsabilidad en términos de gestión de contenidos. Recuerdo que una vez escuché contar a un reportero del Times (especializado en tecnología digital y guerra cibernética) cómo Facebook estaba comenzado a tener lo que comúnmente se conoce como reuniones editoriales, al igual que los periódicos, para decidir qué pueden permitir publicar y qué no.

- Volviendo al fact checker, ¿cuánto tiempo se puede estar trabajando para comprobar una noticia, que el periodista ya debería haber comprobado?

Depende de la naturaleza del reportaje y su extensión. A veces se tarda más debido a que lo que se va a publicar contiene material sensible que puede afectar gravemente a determinadas personas mencionadas en el reportaje. Incluso poner en peligro vidas si se trata de información relacionada con seguridad nacional. O perjudicar empresas u otros proyectos. Yo trabajé con la sección Syndicate en el Times y trabajábamos con las columnas de opinión. En este caso se tarda menos debido a la extensión breve de los artículos. Pero aun así pasábamos muchas horas verificando los datos. A veces son cosas insignificantes, como una fecha o un nombre, o un dato, pero pueden transformar el sentido del argumento. Sugerir algo que no es veraz. De eso también salen beneficiados los colaboradores, insisto, porque en ocasiones se tratan de despistes, de erratas, o de confusiones que no fueron revisadas.

- ¿Qué técnicas se usan?

Ir a las fuentes primarias y secundarias, a los documentos oficiales, repasar la información publicada por medios fiables al respecto. Ir dato a dato comprobando que es correcto, aportando, como mínimo, dos fuentes primarias. Hacer llamadas si es necesario. A las instituciones, a las personas, a las fuentes que se utilizaron en el artículo. Si no existen documentos que prueben las afirmaciones, dejar claro que es así, que esos datos son difíciles de verificar o poco sólidos. Y luego elaborar un informe con todo explicándolo.

- El fact checking, ¿nos salvará de las fake news?

No sé si salvar, pero ayudará mucho seguro, sobre todo, a legitimar a la prensa. A que la ciudadanía recupere su confianza en ella. Y esto haría asimismo que la gente pudiera distinguir mejor entre información contrastada y fake news. No sé si evitaría su proliferación, la cual parece en cierto modo inevitable debido a lo difícil que resulta controlar (y legislar sobre) internet, pero ayudaría a que la gente identificara las noticias falsas con más facilidad.

- ¿Han llegado las fake news a la política catalana?

Yo he seguido la política catalana con mucho interés, pero desde lejos, pues vivo en Estados Unidos desde hace ya unos años. Por lo tanto, no puedo emitir un juicio sobre la importancia que pudieron haber tenido las fake news en el proceso, mas allá de lo leído en los medios. Lo que sí se manifiesta como un ejemplo, a mi juicio, de lo que hablábamos, es la manera en que se siguió el referéndum del 1 de octubre en las redes sociales. Las fotos falsas y estéticamente atractivas, como una en la que salía un grupo de gente enfrentándose a la Guardia Civil mientras sujetaban una estelada incorporada posteriormente en el Photoshop, que parecían reales y que se extendieron con rapidez, así como los bulos, etc., son también parte de este nuevo fenómeno. Cualquier acontecimiento político de semejante trascendencia hoy en día es susceptible de ser objeto de manipulación informativa a través de las fake news.